

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
UNIVERSITY OF PIRAEUS

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Οικονομική & Επιχειρησιακή Στρατηγική

Διπλωματική Εργασία

« ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ- ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΜΗΛΟΥ»

Τουντόπουλος Καισαρίτης Δημήτριος

Επιβλέπων Καθηγητής

Ι. Πολλάλης

(Professor of Strategic Management, Director of iLeads Lab)

Πειραιάς, 2022

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ιωάννη Πολλάλη για την καθοδήγηση, τις παρατηρήσεις και τις ουσιώδεις συμβουλές που μου παρείχε όλο αυτό το χρονικό διάστημα.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω ξεχωριστά, την οικογένεια και τα αγαπημένα μου πρόσωπα, που στήριξαν και συνέβαλαν με τον τρόπο τους στην προσπάθεια μου σ' ολόκληρη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Περίληψη

Σκοπός Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται το θέμα της ανάπτυξης του θεματικού τουρισμού στο νησί της Μήλου. Αρχικά, επιχειρεί να αποτυπώσει την υφιστάμενη κατάσταση και παράλληλα να μελετήσει σε βάθος τον ρόλο του στην βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού. Στην συνέχεια, επιδιώκει μέσω αναλύσεων SWOT σε κάθε ειδική μορφή τουρισμού ξεχωριστά να εμβαθύνει στα δυνατά και αδύνατα σημεία της, στους παράγοντες που μπορεί να την απειλούν και στις ευκαιρίες ανάπτυξης που παρουσιάζονται. Ως αποτέλεσμα, εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα για την λήψη αποφάσεων και την χάραξη στρατηγικής για τα επόμενα έτη.

Δομή/Μεθοδολογία/Προσέγγιση Η παρούσα μελέτη βασίστηκε σε ανασκόπηση βιβλιογραφίας, στατιστικά στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ, το λιμεναρχείο Μήλου και την ΥΠΑ, στοιχεία από το ΣΧΟΟΑΠ (Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης) και άλλες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί για λογαριασμό του Δήμου Μήλου. Αρχικά, επιχειρείται μια εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού που έχει εισαγωγικό χαρακτήρα και στη συνέχεια μελετώνται οι επιπτώσεις του στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον σε παγκόσμιο και σε τοπικό επίπεδο. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται μια σφαιρική εξέταση της Μήλου, βασισμένη σε στοιχεία όπως στατιστικά αφίξεων, φέρουσα ικανότητα του νησιού, ακτοπλοϊκές και αεροπορικές συνδέσεις κλπ. Τέλος, γίνεται προσπάθεια να προσδιοριστεί το αποτύπωμα που έχει ο εναλλακτικός τουρισμός στη Μήλο, ενώ παράλληλα με τη χρήση της ανάλυσης SWOT ως εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού να διαμορφωθούν προτάσεις σε σχέση με τους στόχους που πρέπει να τεθούν, με σκοπό την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Αυθεντικότητα/Αξία Η συγκεκριμένη μελέτη συνεισφέρει έμπρακτα στον στρατηγικό σχεδιασμό της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, αλλά και του πλάνου τουριστικής προβολής της Μήλου που αφορά την επόμενη πενταετία.

Λέξεις κλειδιά Εναλλακτικός τουρισμός, Θαλάσσιος Τουρισμός, Τουρισμός Περιπέτειας, Πολιτισμικός Τουρισμός, Πολιτιστικός Τουρισμός, Ιαματικός Τουρισμός, Γαστρονομικός Τουρισμός, Θρησκευτικός Τουρισμός, Γεωλογικός Τουρισμός, Αθλητικός Τουρισμός, Συνεδριακός Τουρισμός

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες	1
Περίληψη	2
Εισαγωγή	5
1 Εννοιολογική προσέγγιση Τουρισμού	6
1.1 Ορισμός του τουρισμού	6
1.2 Ο τουρισμός ως μοχλός ανάπτυξης της ελληνικής και διεθνούς οικονομίας	8
1.3 Το φαινόμενο της Ελλάδας	11
1.4 Οι επιπτώσεις του Τουρισμού	12
1.4.1 Οικονομικές επιπτώσεις τουρισμού	12
1.4.2 Κοινωνικές επιπτώσεις	13
1.4.3 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις	15
1.5 Βιώσιμη ανάπτυξη στον Τουρισμό	17
2. Ο Τουρισμός των Κυκλάδων	21
2.1 Κυκλάδες - Χαρακτηριστικά γνωρίσματα	21
2.2 Χαρακτηριστικά τουρισμού στα νησιά των Κυκλάδων	23
2.3 Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού στις Κυκλάδες	24
3. Μελέτη περίπτωσης Μήλου	26
3.1 Η Ιστορία του νησιού	26
3.2 Η Μήλος σήμερα	27
3.3 Τουριστική προσφορά	29
3.3.1 Πρωτογενής τουριστική προσφορά	29
3.3.2 Δευτερογενής τουριστική προσφορά	31
3.4 Διερεύνηση φέρουσας ικανότητας Τουρισμού στο νησί	33
Φυσικοί - Περιβαλλοντικοί – Δημογραφικοί Δείκτες	33
3.5 Στατιστικά αφίξεων	39
3.6 Ακτοπλοϊκή – Αεροπορική Σύνδεση	40
3.7 Τουριστικό μάρκετινγκ	41
3.8 Το Μείγμα Μάρκετινγκ – Marketing Mix	44
3.8.1 Το Προϊόν (Product)	45
3.8.2 Η Τιμή (Price)	46
3.8.3 Η Τοποθεσία (Place)	47
3.8.4 Η Προώθηση (Promotion)	48
3.6.5 Οι Άνθρωποι (People)	49

3.9 Συμπεράσματα της Ανάλυσης Marketing “5 PS” της Μήλου	51
4. Μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού στη Μήλο	52
Ανάλυση S.W.O.T. του Θαλάσσιου Τουρισμού	57
4.2 Τουρισμός Περιπέτειας	58
Ανάλυση S.W.O.T. του Τουρισμού Περιπέτειας	62
4.3 Πολιτισμικός Τουρισμός	63
Ανάλυση S.W.O.T. του Πολιτισμικού Τουρισμού	76
4.4 Πολιτιστικός Τουρισμός	77
Ανάλυση S.W.O.T. του Πολιτιστικού Τουρισμού	82
4.5 Ιαματικός Τουρισμός	83
Ανάλυση S.W.O.T. του Ιαματικού Τουρισμού	85
4.6 Γαστρονομικός Τουρισμός	86
Ανάλυση S.W.O.T. του Γαστρονομικού Τουρισμού	91
4.7 Θρησκευτικός Τουρισμός	92
Ανάλυση S.W.O.T. του Θρησκευτικού Τουρισμού	94
4.8. Γεωλογικός Τουρισμός	95
Ανάλυση S.W.O.T. του Γεωλογικού Τουρισμού	103
4.9 Αθλητικός Τουρισμός	104
Ανάλυση S.W.O.T. του Αθλητικού Τουρισμού	108
4.10 Συνεδριακός Τουρισμός	109
Ανάλυση S.W.O.T. του Συνεδριακού Τουρισμού	110
Συμπεράσματα	111
Προτάσεις – Σχεδιασμός - Στόχοι βελτίωσης	114
Βιβλιογραφία	117
Ελληνική	117
Ξενόγλωσση	118
Διαδικτυακή	118
Εργασίες-Μελέτες	119

Εισαγωγή

Οι φυσικοί και οι ανθρωπογενείς πόροι μαζί με τις ανθρώπινες κοινωνίες είναι το κεφάλαιο αλλά και η βάση που χτίζεται ο τουρισμός. Η σχέση της χώρας μας με τον τουρισμό έχει τις καταβολές της στην αρχαία Ελλάδα, η οποία θεωρούσε τους ξένους ιερά πρόσωπα και είχε αναδείξει τον πατέρα των θεών Δία ως προστάτη της φιλοξενίας, αποδίδοντας του τον τίτλο «Ξένιος Ζευς». ¹

Η Μήλος, ως κατεξοχήν νησί με εκτενείς και παγκόσμιες αναφορές στη Θεά Αφροδίτη, τιμά ανά τους αιώνες την Ιστορία και τον Πολιτισμό, με εμφανές αποτύπωμα στον Παγκόσμιο Τουρισμό.

Αυτό το ξεχωριστό Κυκλαδονήσι αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες τουρισμού στην Ελλάδα, εφόσον προσελκύει χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο οι οποίοι με την ψηφο τους το ανέδειξαν σε καλύτερο νησί στην Ευρώπη, αλλά και στον κόσμο για το έτος 2021 σύμφωνα με το κορυφαίο αμερικανικό ταξιδιωτικό περιοδικό «Travel + Leisure».

Στην παρούσα μελέτη, θα αναλυθούν τα ανεπτυγμένα είδη Εναλλακτικού Τουρισμού στη νήσο Μήλο, οι επιδράσεις στους τομείς Οικονομία – Περιβάλλον – Κοινωνία – Πολιτισμός, και η δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης υπό το πρίσμα της βιωσιμότητας και της αειφορίας.

¹ Νικητιάδης Γ, (2007) «Τουρισμός Δώδεκα Θέσεις- Δωδεκάνησος Δώδεκα Όνειρα», Εκδόσεις Λιβάνη.

1 Εννοιολογική προσέγγιση Τουρισμού

1.1 Ορισμός του τουρισμού

Ο όρος "τουρισμός" (tourism) προέρχεται από τη γαλλική λέξη "tour" και την αγγλική "touring", που σημαίνουν γύρος, περιήγηση. Η ρίζα και των δύο αυτών λέξεων είναι λατινική, από τη λέξη "torvus", ετυμολογία: τόννος, η περιστροφή γύρω από τον άξονα.²

Κατά καιρούς έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες να δοθεί ένας σαφής και περιεκτικός ορισμός της έννοιας του τουρισμού κάτι που αποδεικνύεται δυσεπίλυτος γρίφος για τους ειδικούς, κυρίως λόγω της πολυπλοκότητας, αλλά και της ταχείας εξέλιξης και αλλαγής του. Μερικοί από τους επικρατέστερους διατυπώθηκαν όπως αναφέρονται παρακάτω:

Πιο συγκεκριμένα:

- Schwihk (1924), «ο τουρισμός είναι η κίνηση των ανθρώπων που εγκαταλείπουν προσωρινά τον τόπο μόνιμης διαμονής τους για λόγους που αφορούν το πνεύμα, το σώμα ή το επάγγελμα».
- N. Αιγινίτης (1929), «ο τουρισμός είναι ή από χώρα σε χώρα ή από τόπο σε τόπο μετάβαση ατόμων σε ομάδες ή μεμονωμένα, με σκοπό τη μικρή ή μεγάλη, όχι όμως μόνιμη, διαμονή χωρίς άσκηση επαγγέλματος, για λόγους γενικά αναψυχής».
- De Meyer (1971), «ο τουρισμός είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές οι οποίες προκαλούνται από την εξωτερική και πραγματοποίηση του πόθου, που αδρανεύει σε διάφορο βαθμό και δημιουργεί την ένταση σε κάθε άτομο αλλοδαπών, αν αυτή δεν έχει σαν αιτία πρόσκαιρες ή μόνιμες κερδοφόρες ενέργειες».
- Marrioti (1950), «ορίζεται ως τουρισμός το σύνολο των σχέσεων και των γεγονότων που σχετίζονται με την διαμονή των ξένων που ταξιδεύουν για αναψυχή, μόρφωση ή θεραπεία χωρίς κύριο σκοπό το κέρδος».

² Ηγουμενάκης Γ, (1999), «Εισαγωγή στον Τουρισμό», Εκδόσεις INTERBOOKS Αθήνα.

- Jafari (1977), «ο τουρισμός είναι η μελέτη του ανθρώπου που βρίσκεται μακριά από το συνηθισμένο του φυσικό περιβάλλον, της βιομηχανίας που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του και των επιδράσεων που ασκεί αυτός και η βιομηχανία στο φυσικό , οικονομικό και κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον του χώρου που τον φιλοξενεί».
- Burkat & Medlik (1981), «το φαινόμενο το οποίο εμφανίζεται όταν πραγματοποιούνται προσωρινές επισκέψεις (ή διανυκτερεύσεις εκτός του τόπου της μόνιμης κατοικίας, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από τη διεκπεραίωση αμειβόμενων εργασιών στον τόπο επίσκεψης».
- Διεθνές Συνέδριο Στατιστικής (Καναδάς 1991), «ο τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τον ελεύθερο χρόνο, το επάγγελμα κ.ά των ανθρώπων που ταξιδεύουν και παραμένουν σε περιοχές εκτός του συνηθούς περιβάλλοντος όπου ζουν, για όχι περισσότερο από ένα συνεχόμενο έτος».
- Mill και Morrison (1992), «ο τουρισμός είναι μία δραστηριότητα που αναπτύσσεται όταν οι τουρίστες ταξιδεύουν, και περιλαμβάνει οτιδήποτε σχετίζεται με την προετοιμασία και την πραγματοποίηση του ταξιδιού, την παραμονή, την επιστροφή και τις αναμνήσεις από αυτό. Ακόμα, περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ταξιδιωτών που γίνονται κατά την διάρκεια του ταξιδιού, τις αγορές που πραγματοποιούνται και τις αλληλεπιδράσεις οι οποίες συμβαίνουν μεταξύ ξένων και ντόπιων, καθώς και τις επιπτώσεις που προκύπτουν».
- McIntosh, Goeldner & Ritchie (1995), «τουρισμός είναι το σύνολο των φαινομένων και των σχέσεων που προκύπτουν μέσα από τις συναλλαγές με τους τουρίστες , τους προμηθευτές , τις κυβερνήσεις των τόπων φιλοξενίας και τις κοινότητες υποδοχής, κατά την διαδικασία προσέλκυσης και φιλοξενίας των τουριστών αυτών και των άλλων επισκεπτών».

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται απόλυτα σαφές ότι πρόκειται για έναν διεπιστημονικό τομέα, ο οποίος ανάλογα με το επιστημονικό πρίσμα από το οποίο μελετάται μπορεί να οριστεί και διαφορετικά.

1.2 Ο τουρισμός ως μοχλός ανάπτυξης της ελληνικής και διεθνούς οικονομίας

Η βιομηχανία του τουρισμού είναι από τους ισχυρότερους οικονομικούς τομείς στον πλανήτη, ενώ πολλές αναπτυσσόμενες χώρες στηρίζονται σ' αυτήν ως κύρια πηγή δημιουργίας εσόδων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας περίπτωσης είναι η χώρα μας, η οποία έχοντας περιορισμένα πλεονεκτήματα σε άλλους παραγωγικούς τομείς βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον τουρισμό ως κεντρική πηγή απασχόλησης, ανάπτυξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, υποδομών, υπηρεσιών κλπ.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, που φαίνονται στον παρακάτω πίνακα το ΑΕΠ της χώρας το 2019 διαμορφώθηκε στα €187.456 εκ. αυξημένο κατά +1,5% σε σύγκριση με το 2018 (€ 184.714 εκ.). και η άμεση συνεισφορά του τουρισμού στην οικονομία της χώρας το 2019 εκτιμάται σε 23,4 δισ., μέγεθος που αντιστοιχεί με το **12,5%** του ΑΕΠ, ενώ συνυπολογίζοντας και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη, η συνολική συνεισφορά του τουρισμού στην οικονομία της χώρας το 2019 εκτιμάται μεταξύ € 51,6 και € 62,1 δισ., μεγέθη που αντιστοιχούν μεταξύ του **27,5%** και του **33,1%** του ΑΕΠ.

Κατηγορία Δαπάνης	2018, € εκ.	2019, € εκ.	%Δ
Δαπάνη Εισερχόμενων Τουριστών	€15.653	€17.784	13,6%
Δαπάνη Τουριστών Κρουαζιέρας	433	457	5,7%
Δαπάνη Εταιρειών Κρουαζιέρας	120	127	5,7%
Αερομεταφορές	1.715	1.914	11,6%
Θαλάσσιες Μεταφορές	98	96	-2,0%
Εγχώριος Τουρισμός	1.715	1.886	10,0%
Επενδύσεις	1.411	1.178	-16,5%
Άμεση Επίπτωση Τουρισμού	€21.143	€23.442	10,9%
ως % ΑΕΠ	11,4%	12,5%	9,3%
πολλαπλασιαστής ΙΟΒΕ	2,2	2,2	0,0%
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€46.515	€51.573	10,9%
ως % ΑΕΠ	25,2%	27,5%	9,3%
πολλαπλασιαστής ΚΕΠΕ	2,65	2,65	0,0%
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€56.030	€62.122	10,9%
ως % ΑΕΠ	30,3%	33,1%	9,3%
ΑΕΠ	€184.714	€187.456	1,5%

Συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ ³

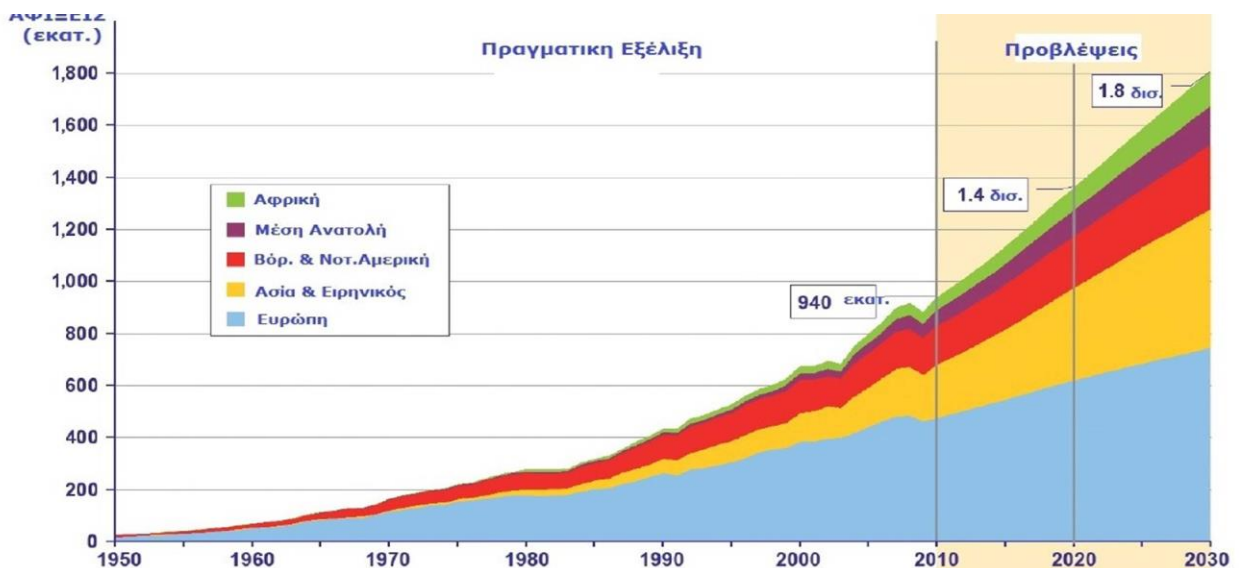
³ Πηγή : <https://sete.gr/el/stratigiki-gia-ton-tourismo/vasika-megethi-tou-ellinikoy-tourismoy/>

Σε διεθνές επίπεδο, ο τουρισμός γνωρίζει συνεχή ανάπτυξη με εξαίρεση κάποια μικροδιαστήματα κρίσεων, όπως το 2009 που όμως ανέκαμψε σημαντικά το 2010. Ο διεθνής τουρισμός συνέχισε να αυξάνεται το 2011, παρά την αβεβαιότητα της παγκόσμιας οικονομίας, τις πολιτικές αλλαγές στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική και τις φυσικές καταστροφές σε όλο τον κόσμο.

Οι διεθνείς αφίξεις των ταξιδιωτών σε παγκόσμιο επίπεδο το 1950 ήταν 50 εκατομμύρια, το 1970 αυξήθηκαν σε 150 εκ., το 2001 έφτασαν τα 693 εκ. Επομένως, μέσα σε 20 και 30 χρόνια παρατηρήθηκε αύξηση της τάξεως του 300% και 480% αντίστοιχα, ενώ το 2011 έφτασαν τα 982 εκ., έτσι σημειώνεται κατά μέσο όρο ετησίως μια αύξηση της τάξης του 6,5%. Οι αφίξεις δε το 2015 αυξήθηκαν και πάλι σημαντικά και υπολογίστηκαν σε 1,2 δισεκατομμύρια.

Φυσικά, ο διεθνής τουρισμός δεν αποτελεί εξαίρεση σε επίπεδο προβλημάτων που σχετίζονται με την παγκόσμια οικονομία. Η οικονομική κρίση, η οποία ταλανίζει τον πλανήτη από τα τέλη του 2008 επηρέασε την εμπιστοσύνη των καταναλωτών, με αποτέλεσμα να περιορίσει τη σπατάλη των διαθέσιμων εισοδημάτων τους και προφανώς να περιορίσει και την τουριστική ζήτηση.

Ωστόσο, σύμφωνα με στοιχεία του παγκόσμιου οργανισμού τουρισμού που παρατίθενται στο παρακάτω γράφημα το 2021 οι διεθνείς αφίξεις έφτασαν τα 1,6 δισεκατομμύρια και προβλέπεται να έχουν ξεπεράσει τα 1,8 μέχρι το 2030.

Εξέλιξη τουριστικών αφίξεων έως το 2030 (πηγή : Δήμος Τήνου, (2008), «Επιχειρησιακό Σχέδιο της Νήσου Τήνου».)

Η Ήπειρος που δέχεται τις μεγαλύτερες τουριστικές ροές είναι η Ευρώπη με 484,4 εκατομμύρια αφίξεις το 2016. Ακολουθεί η Ασία και ο Ειρηνικός με 184,3 εκατομμύρια (με

εμφανή όμως την ελλιπή ελκυστικότητα της Δυτικής Ασίας με αφίξεις που αγγίζουν μόλις τα 9,8 εκατομμύρια), η Αμερική με 142,5 εκατομμύρια, η Μέση Ανατολή με 47,6 και η Αφρική με 44,4 εκατομμύρια. Η ίδια κατάταξη σαφώς ισχύει για τα έσοδα που υπολογίζονται ότι προέκυψαν από την τουριστική δραστηριότητα.

Ο τουρισμός συνιστά ένα μέσο παρουσίασης της Ευρώπης σε ολόκληρο τον κόσμο, ενώ ως οικονομική δραστηριότητα, όπως είδαμε, συνεισφέρει σημαντικά στην ευημερία της. Υπολογίζεται ότι συμβάλλει περίπου 5% άμεσα, και επίσης 5% έμμεσα, στο ευρωπαϊκό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και προσφέρει εργασία σε σχεδόν 20 εκατομμύρια ανθρώπους.

Ο τουρισμός επίσης μπορεί να γίνει καταλυτικός παράγοντας για την οικονομική ανάπτυξη, κυρίως πια για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Οι διεθνείς αφίξεις στην Ευρώπη παρουσιάζουν μια ετήσια αύξηση της τάξης κατά μέσο όρο του 2,5% από την αρχή της δεκαετίας και 4% από το 2003. Συνολικά η Ευρώπη ηγείται των παγκόσμιων τουριστικών αφίξεων, συγκεντρώνοντας το 54% του μεριδίου αγοράς.

Σε ό,τι αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο τουρισμός κυριαρχείται από μικρομεσαίες και πολύ μικρές επιχειρήσεις και αντιστοιχεί στο 4% του ΑΕΠ της Ένωσης. Οι περίπου 2 εκατομμύρια τουριστικές επιχειρήσεις απασχολούν το 4% του συνολικού εργατικού δυναμικού, καλύπτοντας περίπου 8 εκατομμύρια θέσεις εργασίας. Το γεγονός, ωστόσο, ότι ο τουρισμός διασυνδέεται με άλλους κλάδους, τελικά τον καθιστά έναν σημαντικό συντελεστή του ΑΕΠ αγγίζοντας το 11% και προσφέροντας συνολικά εργασία στο 12% του συνολικού εργατικού δυναμικού.⁴

Παρόλο που η Ευρώπη διατηρεί μια ηγετική θέση στον παγκόσμιο τουρισμό, αντιμετωπίζει παράλληλα έναν έντονο ανταγωνισμό από νέους προορισμούς που αναδεικνύονται στο τουριστικό προσκήνιο. Αναμένεται ο ανταγωνισμός αυτός να ενταθεί στα επόμενα χρόνια ενισχύοντας ακόμα περισσότερο την τάση μείωσης του μεριδίου της Ευρώπης.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθούμε σε μια δράση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που στοχεύει ακριβώς στην προβολή και προώθηση της Ευρώπης, εν συνόλω, ως τουριστικό προορισμό. Πρόκειται για το πρόγραμμα EDEN (European Destinations of Excellence/Ευρωπαϊκοί Προορισμοί Αριστείας) το οποίο ξεκίνησε το 2006. Τα κράτη μέλη, εφόσον επιθυμούν να συμμετέχουν, οφείλουν κάθε χρόνο να ανακηρύξουν μια περιοχή της

⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή,(2007) “Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό”.

χώρας ως άριστο τουριστικό προορισμό, ανάλογα με τη θεματική που έχει ορίσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

1.3 Το φαινόμενο της Ελλάδας

Στην Ελλάδα, ο τουρισμός ξεκίνησε να αναπτύσσεται από τις αρχές της δεκαετίας του '60, όπου η χώρα άρχισε να συμπεριλαμβάνεται στους προορισμούς αναψυχής των Ευρωπαίων. Το μεσογειακό κλίμα, τα ελληνικά νησιά, ο ήλιος και η θάλασσα, αποτέλεσαν τα βασικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη του και παράλληλα εκείνη την περίοδο άρχισαν να πραγματοποιούνται και τα πρώτα έργα υποδομών για να την υποστηρίξουν.

Φυσικά οι γρήγοροι ρυθμοί ανάπτυξης, έχουν προκαλέσει διάφορες δημογραφικές, οικονομικές και εισοδηματικές αλλαγές στους τόπους με την πιο έντονη δραστηριότητα, όπως είναι τα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου και ορισμένα μέρη της Αττικής και της Χαλκιδικής. Αυτή η μη ισόρροπη ανάπτυξη προέκυψε, κυρίως λόγω του ότι κάποια μέρη διαθέτουν παραπάνω θέλγητρα, όπως φυσικές ομορφιές, αλλά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Ταυτόχρονα, η ταχύτητα με την οποία συνέβη η τουριστική ανάπτυξη, συμπαρέσυρε και τις επενδύσεις, οι οποίες έγιναν συχνά αλόγιστα σε μεγάλη κλίμακα, με μη αντιστρεπτά αποτελέσματα στο ευαίσθητο περιβάλλον των νησιών.

Στον οικονομικό τομέα βέβαια, ο τουρισμός είναι μια αγορά που μεταβάλλεται ραγδαία λόγω του αυξανόμενου ανταγωνισμού, με αποτέλεσμα τη μείωση των εισπράξεων και των κερδών των τουριστικών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των ξενοδοχειακών. Το συγκεκριμένο «τουριστικό προϊόν» βρίσκεται πλέον στη φάση της ωρίμανσης ή και της κάμψης του κύκλου ζωής του. Επομένως, η επιμονή στην παραγωγή του κινδυνεύει να οδηγήσει σε αδιέξοδο το παραγωγικό σύστημα των νησιών. Παράλληλα, η εφαρμογή του μαζικού τουρισμού στα νησιά της Ελλάδας είχε ως αποτέλεσμα αλλαγές στο περιβάλλον, την οικονομία και τις κοινωνικές σχέσεις και κατ' επέκταση στην καθημερινότητα των κατοίκων.

Ο τουριστικός κλάδος αποτελεί έναν από τους βασικότερους πυλώνες ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, τόσο εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης όσο και της κλιματικής της υπεροχής. Κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, το ισοζύγιο του τουρισμού ήταν θετικό για την ελληνική οικονομία, γεγονός που καθιέρωσε τον τουρισμό ως την «βαριά» της «βιομηχανία».

Βέβαια παρά την μεγάλη προσφορά του τουριστικού κλάδου στα έσοδα του κράτους, η αντιμετώπιση από μέρους της πολιτείας, είναι φορολογική και αντιαναπτυξιακή. Στον κλάδο

του τουρισμού έμμεσα, ή άμεσα, επιβάλλονται αμέτρητα είδη φόρων, όπως ο ΦΠΑ, το τέλος χρήσης αιγιαλού, δημοτικός φόρος, τέλος επί των ακαθάριστων εσόδων κέντρων διασκέδασης, εστιατορίων κ.α. δυνητικά τέλη, τέλη που επιβάλλονται στις αεροπορικές εταιρίες όπως, τέλος διαδρομής, τέλος χρήσης αεροδρομίου (προσγείωση- παραμονή), με αποτέλεσμα την αύξηση της τελικής τιμής που πληρώνει ο καταναλωτής και συνεπώς τη μείωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού μας προϊόντος σε σχέση με άλλες χώρες.

1.4 Οι επιπτώσεις του Τουρισμού

1.4.1 Οικονομικές επιπτώσεις τουρισμού

Μελετώντας τα στοιχεία των προηγούμενων ενοτήτων, προκύπτει ως συμπέρασμα ότι ο τουρισμός αποτελεί ίσως τον σημαντικότερο τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην χώρα μας, αυξάνοντας τα εισοδήματα και τους δείκτες απασχόλησης.

Όσον αφορά στην αύξηση των εισοδημάτων, ο τουρισμός ανταμείβει όσους απασχολούνται άμεσα αλλά και έμμεσα στον κλάδο, δεδομένου ότι αποτελεί πηγή εσόδων. Επίσης, συμβάλλει στην δημιουργία πληθώρας θέσεων εργασίας μειώνοντας την ανεργία, με μειονέκτημα όμως τον εποχικό χαρακτήρα των θέσεων απασχόλησης, αλλά και ότι απαιτούν συνήθως ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό. Ως αποτέλεσμα αυτού, σε πολλές τουριστικές περιοχές εμφανίζονται φαινόμενα όπως η αυτο-απασχόληση και η παράλληλη απασχόληση.

Η τουριστική ανάπτυξη μιας ολόκληρης χώρας είναι σχεδόν ακατόρθωτο να είναι ισόρροπη με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται συγκεκριμένες περιοχές, γι' αυτό και ο τουρισμός χαρακτηρίζεται μοχλός **περιφερειακής ανάπτυξης**. Η ανάπτυξη ιδίως νέων, εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που θα αναλύσουμε και παρακάτω, συμβάλλει στην ενίσχυση της ανάπτυξης αποβιομηχανοποιημένων, γεωγραφικά απομονωμένων, νησιωτικών, ορεινών και «μειονεκτικών» περιοχών με αποτέλεσμα την αύξηση των εισοδημάτων, των επενδύσεων και τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της τοπικής οικονομίας.

Επιπλέον, κοινή είναι η εκτίμηση ότι από την ανάπτυξη του τουρισμού υπάρχουν θετικές επιδράσεις σε πολλούς κλάδους, όπως η βιομηχανία, η βιοτεχνία, οι κατασκευές, η γεωργοκτηνοτροφία, οι μεταφορές, το εμπόριο, κλπ. Συνεπώς, αύξηση του τουρισμού σημαίνει και ευρύτερη οικονομική άνθηση, ενώ αντίστοιχη μείωση οδηγεί και σε γενικότερη μείωση οικονομικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα να παραγκωνίζονται άλλες δραστηριότητες.

Η εξάρτηση όμως σε μια δραστηριότητα που επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, πολλοί από τους οποίους είναι και μη προβλέψιμοι, όπως μια φυσική καταστροφή ή η πανδημία της COVID-19 που βιώνουμε, μπορεί να αποδειχθεί τελικά επικίνδυνη και με κακό οικονομικό αντίκτυπο.

1.4.2 Κοινωνικές επιπτώσεις

Μια βασική παράμετρος που επηρεάζεται ιδιαίτερα από την τουριστική ανάπτυξη είναι η κοινωνική δομή.

Παρατηρείται συχνά το φαινόμενο της **αστικοποίησης** πολλών τουριστικών περιοχών, οι οποίες όμως δεν συνιστούν μεγαλουπόλεις. Έτσι, συχνά αγρότες γίνονται και επιχειρηματίες, αυξάνοντας το εισόδημά τους και μεταπηδώντας σε μια ιδιότυπη αστική τάξη. Στην αστικοποιημένη αυτή μορφή κοινωνικής δομής ο τουρισμός με τις οικονομικές του δραστηριότητες κυριαρχεί παντού. Αυτό με τη σειρά του ακολουθείται και συνοδεύεται από μια έντονη επαγγελματική αλλά και κοινωνική κινητικότητα.

Όσον αφορά τον επαγγελματικό προσανατολισμό τα **τουριστικά επαγγέλματα** προτιμώνται, εφόσον αποδεικνύονται προσοδοφόρα, και τα εισοδήματα από τον τουρισμό διαχέονται στα ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού. Από τη μια η διαδικασία αυτή είναι θετική κυρίως για τους νέους και τις γυναίκες, καθώς οι μεν πρώτοι βρίσκουν διέξοδο από τις επαγγελματικές τους αναζητήσεις και λύνουν το πρόβλημα από την ανεργία, οι δε δεύτερες ανεξαρτητοποιούνται και μπαίνουν δυναμικά στον παραγωγικό ιστό της κοινωνίας. Από τη άλλη, όμως, στις αναπτυσσόμενες περιοχές παρατηρείται συχνά η **εγκατάλειψη παραδοσιακών κλάδων** που στήριζαν την περιοχή προηγουμένως, όπως οι αγροτικές εργασίες, η κτηνοτροφία, κλπ.

Επίσης, ο τουρισμός δημιουργώντας **συμπληρωματικά εισοδήματα** για τις οικογένειες συγκρατεί τον κόσμο στους τόπους καταγωγής του. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση. Η συμπλήρωση του εισοδήματος αποτελεί θεμελιακό στοιχείο και εισάγει αυτομάτως την αναπτυξιακή και κοινωνική διάσταση στην έννοια «εναλλακτικός τουρισμός». Συχνά όμως η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής συνοδεύεται και από χαμηλό επίπεδο πρόσβασης στην **τριτοβάθμια εκπαίδευση**. Επειδή ακριβώς οι νέοι αποφασίζουν από πολύ νωρίς ότι η επαγγελματική τους αποκατάσταση στηρίζεται στον τουριστικό τομέα, γι' αυτό και η μόρφωση τους δεν αποτελεί προτεραιότητα. Επιπλέον, αξίζει να αναφέρουμε ως μια αρνητική

επίδραση του τουρισμού και την **εμπορευματοποίηση δραστηριοτήτων και προϊόντων** του τοπικού πολιτισμού και της παράδοσης, με αποτέλεσμα να αναπτύσσεται μια σχέση εμπορικής συναλλαγής, όπου ο σεβασμός στην ιστορία, τις παραδόσεις και τα πολιτιστικά μνημεία μπορεί να μπαίνει στην άκρη στο όνομα του εφήμερου κέρδους.

Θεωρητικά βέβαια, ο θεματικός τουρισμός έχει ως βασικό του σκοπό να ισοκατανέμει τους τουρίστες και το σύνολο της τουριστικής δραστηριότητας σε όλους τους μήνες του έτους αμβλύνοντας έτσι το **πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας** και τη διαφοροποίηση των τουριστικών περιόδων, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

Τέλος, ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά οφέλη του τουρισμού παγκοσμίως είναι ότι τα ταξίδια φέρνουν τους ανθρώπους, διαφορετικών πολιτισμών, σε επαφή μεταξύ τους. Ιδιαίτερος λόγω του χαρακτήρα του εναλλακτικού τουρισμού, μπορεί να δημιουργηθεί σιωπηρά ένα κλίμα κατανόησης ανάμεσα στους ανθρώπους και στους πολιτισμούς και να προωθηθούν **πολιτιστικές ανταλλαγές** ανάμεσα στους «φιλοξενούμενους» και τους «οικοδεσπότες». Με τον τρόπο αυτό, αυξάνονται οι πιθανότητες για τους ανθρώπους να αναπτύξουν αμοιβαία συμπάθεια και κατανόηση και να μειωθούν οι προκαταλήψεις. Επομένως, ο εναλλακτικός τουρισμός λειτουργεί ως μέσο για τη διατήρηση της ειρήνης.

1.4.3 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Ο τουρισμός και το περιβάλλον είναι δύο μεγέθη που τελούν σε στενή σχέση αλληλεξάρτησης δεδομένου ότι το δεύτερο υπό την ειδικότερη έκφραση των φυσικών πόρων (θάλασσα, γη, κτλ.) εισρέει στην τουριστική παραγωγική διαδικασία, είτε ως κίνητρο ανάπτυξης τουριστικής δραστηριότητας, είτε ως το ίδιο το τουριστικό προϊόν.⁵ Δεδομένου του μεγέθους του αλλά και της εξάπλωσής του, ο τουρισμός αναπόφευκτα έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον καθώς οι τουριστικές δραστηριότητες έχουν αποδειχθεί πολλές φορές επιβλαβείς για το φυσικό περιβάλλον και σε ορισμένες περιπτώσεις οι επιδράσεις τους έχουν μη αναστρέψιμα αποτελέσματα. Στην περίπτωση της Ελλάδας ύστερα από δύο δεκαετίες ξέφρενης ανάπτυξης του τουρισμού, οι φωνές για τις αρνητικές επιδράσεις του, στο περιβάλλον άρχισαν να πολλαπλασιάζονται.

Πράγματι, αρχικά σε τοπικό επίπεδο, η καταστροφή του περιβάλλοντος και του οικοσυστήματος από την αυξανόμενη τουριστική κίνηση και την παντελή απουσία πρόβλεψης τους είχε γίνει αισθητή. Είναι αδύνατο να καταγράψουμε όλα τα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν, αλλά αξίζει να αναφερθούμε στα σημαντικότερα.

Σε ό,τι αφορά το νερό, σε μια εποχή που ο φυσικός αυτός πόρος λιγοστεύει όλο και περισσότερο, η κατάσταση είναι ιδιαίτερα οξυμένη. Οι ανάγκες σε νερό στις τουριστικές περιοχές είναι μεγάλες με αποτέλεσμα ο υδροφόρος ορίζοντας να αποδυναμώνεται. Επίσης, επειδή οι τουριστικές περιοχές είναι συχνά και αγροτικές, το νερό δεν επαρκεί για όλες τις χρήσεις και εμφανίζονται πρακτικές παράνομων γεωτρήσεων που επιτείνουν ακόμα περισσότερο το πρόβλημα. Το αποτέλεσμα είναι να εμφανίζονται σε αρκετές περιοχές, κυρίως δε σε νησιά, περιπτώσεις υφαλμύρωσης.

Ωστόσο, η γη και ο αέρας πλήττονται από τις τουριστικές δραστηριότητες: διάβρωση, εκτεταμένες αμμοληψίες, απόρριψη σκουπιδιών, ρύποι από τα μεταφορικά μέσα που συνιστούν το απαραίτητο εργαλείο για τη μετακίνηση των τουριστών, αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας και συμμετοχή στην κλιματική αλλαγή, διαταραχές στη λειτουργία των οικοσυστημάτων, και ο κατάλογος συνεχίζει.

Οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι είναι ιδιαίτερα σημαντικοί στο πλαίσιο που οι τουριστικές δραστηριότητες είναι πολύ «καταναλωτικές» σε διάφορα επίπεδα: ο τουρίστας από τη στιγμή

⁵ Αθανασίου, Α.Α. (2007), “Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβαλλοντική Προστασία” Εκδ. Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.

που ξεκινά από το σπίτι του μέχρι την ώρα που επιστρέφει καταναλώνει ενέργεια, πρώτες ύλες, φυσικούς πόρους, τοπία, μνημεία, κ.α. Όλα τα παραπάνω έθεσαν τον τουρισμό σε μια μακρά συζήτηση για το πρότυπο σύμφωνα με το οποίο θα έπρεπε να αναπτύσσεται.

Από την άλλη, υπάρχει μια εμφανής και εγγενής διασύνδεση μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος. Υπάρχουν κάποιες μορφές τουρισμού οι οποίες εξαρτώνται και στηρίζονται σε ένα καθαρό και «παρθένο» φυσικό περιβάλλον. Το περιβάλλον, ήδη από τη γένεση της έννοιας τουρισμός, συνιστά μια βασική παράμετρο για την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής. Το φυσικό τοπίο και ο γενικότερος περιβάλλοντας χώρος ενός τόπου θεωρούνται τουριστικοί πόροι που συχνά καταλαμβάνουν και την πρώτη θέση στη λίστα σπουδαιότητας, όπως για παράδειγμα στη χώρα μας. Δυστυχώς όμως είναι γεγονός ότι ο άνθρωπος με τις "επεκτατικές" του επεμβάσεις οδηγεί συχνά σε υποβάθμιση του περιβάλλοντος, σε ό,τι αυτό συνίσταται: αέρα, έδαφος, θάλασσα. Η υποβάθμιση αυτή του περιβάλλοντος δεν είναι δυνατόν να μην επηρεάζει αρνητικά και τον τουρισμό, καθώς ο τουριστικός αυτός πόρος χάνεται και αυτόματα χάνεται και το ενδιαφέρον επισκεψιμότητας, συνεπώς και η τουριστική κίνηση.

Τέλος, ο τουρισμός, και ιδίως οι μορφές τουρισμού που στηρίζονται στο περιβάλλον, όπως ο οικοτουρισμός, μπορεί να δημιουργήσει επαρκή έσοδα τα οποία μπορούν να επανεπενδυθούν σε έργα διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος. Πρόκειται για μια λογική διατήρησης του πόρου που έλκει τις τουριστικές ροές και προώθησης του μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης των εν λόγω περιοχών και κοινοτήτων.

Από όλα τα παραπάνω, συνάγεται το συμπέρασμα ότι ο τουρισμός μπορεί να επιτελέσει ταυτόχρονα δύο λειτουργίες: από τη μια να συμβάλλει θετικά στην περιβαλλοντική προστασία και από την άλλη να αποτελεί μια σημαντική πηγή περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

Τα ανωτέρω αναφερθέντα οδήγησαν εθνικές και διεθνείς στρατηγικές σε ένα νέο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης περισσότερο βιώσιμο, τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτιστικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

1.5 Βιώσιμη ανάπτυξη στον Τουρισμό

Η έννοια της βιωσιμότητας αντανακλά την ιδέα ότι ο άνθρωπος πρέπει να ζει μέσα στο πλαίσιο δυνατοτήτων που του παρέχει το περιβάλλον.

Με βάση τον ορισμό της Επιτροπής Brundtland, βιώσιμη Ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να δεσμεύει την δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες.⁶ Σήμερα, οι περισσότερες κυβερνήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο έχουν δεσμευτεί στην εφαρμογή προτύπων βιώσιμης ανάπτυξης σε πολλούς τομείς δράσεις. Πολλοί εθνικοί και διεθνείς οργανισμοί έχουν προσπαθήσει να αποτυπώσουν συγκεκριμένους στόχους και κατευθυντήριες γραμμές για να δώσουν σάρκα και οστά σε αυτό το νέο πρότυπο ανάπτυξης. Σε γενικές γραμμές αυτά περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά όπως:

- διατήρηση και βελτίωση των οικολογικών διαδικασιών,
- προστασία της βιοποικιλότητας,
- διαγενεακή ισότητα,
- ενσωμάτωση στη χάραξη πολιτικών περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων σχετικά με τη διατήρηση και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Στη λογική αυτή, έχει αναδειχθεί τελευταία η ανάγκη στήριξης μοντέλων ανάπτυξης οικολογικά βιώσιμων και στον τουριστικό τομέα σε μια προσπάθεια εξισορρόπησης της περιβαλλοντικής προστασίας με τη μεγέθυνση και την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας.

Τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός έχει γίνει αντικείμενο ενός νέου σώματος κανόνων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης από αυτήν την πηγή. Οι επιβλαβείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού και των σχετιζόμενων με αυτόν ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων οδήγησαν στην υιοθέτηση εθνικών περιβαλλοντικών προτύπων, σε διεθνές επίπεδο έχουν επιβληθεί περιορισμοί στην περιοχή της Ανταρκτικής και έχουν υιοθετηθεί μη δεσμευτικοί κανόνες του UNEP και του ΟΟΣΑ.⁷

⁶ Πηγή: World Commission on Environment and Development 1987:43

⁷ Philippe Sands,(2003), "Principles of Environmental Law", Second Edition, Cambridge.

Η επιβάρυνση του περιβάλλοντος επέρχεται όταν δεν λαμβάνονται υπόψη κατά την τουριστική ανάπτυξη οι αρχές της αειφορίας. Άλλωστε, είμαστε όλοι μάρτυρες περιοχών που το πρότυπο του μαζικού τουρισμού οδήγησε στην υποβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντός τους, εφόσον έννοιες, όπως η «**φέρουσα ικανότητα**» ενός τόπου, δε λήφθηκαν ποτέ υπόψη. Η φέρουσα ικανότητα αναφέρεται στην «αντοχή» του προορισμού στην τουριστική ανάπτυξη. Ειδικότερα, αναφέρεται στο επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης που μπορεί να αντέξει ο τόπος χωρίς να υπομείνει σημαντική υποβάθμιση εις βάρος όμως τελικά της περιοχής.

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η περιβαλλοντική υποβάθμιση δεν είναι αναπότρεπτη. Με σωστό σχεδιασμό και σωστή διαχείριση είναι δυνατός ο έλεγχος και η πρόληψη των αρνητικών επιδράσεων του τουρισμού στο περιβάλλον και η επίτευξη της βιωσιμότητας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι η έννοια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, όμως, δεν περιορίζεται και δεν συνδέεται μόνο με τη διατήρηση και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η έννοια αυτή, ακολουθώντας την ολιστική αναπτυξιακή λογική της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, ενσωματώνει και πολιτισμικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις.

Η **βιωσιμότητα στον τουρισμό** είναι ουσιαστικά μια καθοδήγηση που ενσωματώνει αξίες σχετικά με την διάδραση μας με το περιβάλλον. Υπό την έννοια αυτή, ο όρος βιώσιμος τουρισμός έχει σημασία όταν μελετάται ως προς τη συνεισφορά του στη βιώσιμη ανάπτυξη γενικότερα, ανεξάρτητα από τη μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται, αν είναι δηλαδή μαζικός, εναλλακτικός, πράσινος, ορεινός, συνεδριακός, κτλ.

Σημασία έχει η οποιαδήποτε προσπάθεια τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, να σέβεται και να ακολουθεί συγκεκριμένες κατευθυντήριες, ώστε να διασφαλιστεί η βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής σε τουριστικό επίπεδο. Σίγουρα η έννοια τόσο της βιώσιμης ανάπτυξης, όσο και του βιώσιμου τουρισμού, στηρίζονται στη λογική της εξισορρόπησης μεταξύ της οικονομικής μεγέθυνσης και της περιβαλλοντικής προστασίας. Μάλιστα, πράγματι, όπως περιγράψαμε και νωρίτερα, η οικονομική μεγέθυνση μέσω της τουριστικής ανάπτυξης συχνά συγκρούεται με την περιβαλλοντική προστασία. Ποιος επιχειρηματίας, για παράδειγμα, που διατηρεί οικοτουριστικό κατάλυμα σε μια προστατευόμενη περιοχή θα αρνιόταν την έλευση ακόμα περισσότερων πελατών(;).

Σύμφωνα με τον **Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού**, οι οδηγίες και οι τεχνικές διαχείρισης για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ισχύουν και εφαρμόζονται σε όλες τις μορφές τουρισμού,

σε όλους τους τύπους προορισμών, συμπεριλαμβανομένου και του μαζικού τουρισμού. Οι αρχές της αειφορίας αναφέρονται στις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικο-πολιτισμικές πτυχές της τουριστικής ανάπτυξης. **Ο στόχος πρέπει να είναι η εύρεση εκείνης της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ των τριών αυτών πυλώνων για τη διασφάλιση μιας μακρόπνοης βιωσιμότητας.**

Συνεπώς, ο βιώσιμος τουρισμός θα πρέπει:

- Να κάνει βέλτιστη χρήση των περιβαλλοντικών πόρων που συνιστούν στοιχείο κλειδί στην τουριστική ανάπτυξη, να μην εμποδίζει τις απαραίτητες οικολογικές διαδικασίες και να συντελεί στη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς και της βιοποικιλότητας.
- Να σέβεται την κοινωνικο-πολιτισμική αυθεντικότητα των κοινοτήτων, να διατηρεί το δομημένο περιβάλλον, την πολιτιστική κληρονομιά και τις παραδόσεις και να συμβάλει στην διαπολιτισμική κατανόηση και ανοχή.
- Να διασφαλίζει βιώσιμες, μακροπρόθεσμες οικονομικές δραστηριότητες επιτρέποντας τη δίκαιη κατανομή των κοινωνικο-οικονομικών οφελών σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders), να συμβάλει στη σταθερή απασχόληση, στη δημιουργία εργασιακών ευκαιριών και στην εξάλειψη της φτώχειας.

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη απαιτεί την πληροφόρηση και τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών, καθώς και μια ισχυρή πολιτική ηγεσία που θα διασφαλίζει την ευρεία συμμετοχή και τις συναινετικές διαδικασίες.

Η επίτευξη του βιώσιμου τουρισμού είναι μια ατέρμονη διαδικασία και απαιτεί συνεχή παρακολούθηση των επιπτώσεων, ώστε να είναι άμεση η εισαγωγή διορθωτικών και αποτρεπτικών μέτρων όπου είναι απαραίτητο.

Τέλος, **βιώσιμος τουρισμός σημαίνει να διατηρείται ένα υψηλό επίπεδο ικανοποίησης των τουριστών και να προσφέρεται ουσιαστική εμπειρία σε αυτούς, ευαισθητοποιώντας τους για τα ζητήματα βιωσιμότητας, έτσι ώστε να προωθούνται πρακτικές βιώσιμου τουρισμού.**

Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να ικανοποιούνται τουλάχιστον τρεις συνθήκες:

1. οι περιβαλλοντικοί πόροι πρέπει να προστατεύονται.

2. οι τοπικές κοινωνίες πρέπει να επωφελούνται τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και σε ποιότητα ζωής.

3. πρέπει να διασφαλίζεται ότι η προσφερόμενη στον τουρίστα εμπειρία θα στηρίζεται στην ποιότητα.

Στο γενικό αυτό πλαίσιο, όπου η απειλή για το πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον από τον τουρισμό έχει γίνει αντιληπτή, η στροφή προς την ποιότητα και όχι στην ποσότητα είναι η εναλλακτική λύση. Στην κατεύθυνση αυτή, οι ανεπτυγμένες χώρες έχουν το πλεονέκτημα εφόσον διαθέτουν και την τεχνογνωσία και τα μέσα για να το επιτύχουν. Οι αναπτυσσόμενες από τη μεριά τους, μέσα σε αυτήν την αιώνια καταδίκη τους να υπολείπονται του πλούσιου Βορρά, βρίσκονται και σε αυτό το επίπεδο σε υποδεέστερη μοίρα.

Στη συνέχεια, θα επιχειρήσουμε να δούμε πως η Μήλος προσπαθεί να αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια με σύμμαχο τον βιώσιμο τουρισμό και πώς η επιχειρηματικότητα του νησιού γίνεται πρότυπο κάθε μικρομεσαίας επιχείρησης, ώστε να εξασφαλισθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα στο νησί.

Πρώτα όμως θα ανακαλύψουμε τον χώρο της νήσου Μήλου και στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να δούμε ποιες είναι αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές που όρισαν το συγκεκριμένο νησί ως αναπτυσσόμενο παγκόσμιο τουριστικό προορισμό.

2. Ο Τουρισμός των Κυκλάδων

2.1 Κυκλάδες - Χαρακτηριστικά γνωρίσματα

Στις Κυκλάδες συγκαταλέγονται ένας μεγάλος αριθμός νησιών και βραχονησίδων 147 στο σύνολο, από τα οποία μόνο τα 24 είναι κατοικήσιμα, όπως: η Σύρος, η Ανάφη, η Αμοργός, η Άνδρος, η Αντίπαρος, η Δονούσα, η Σχοινούσα, η Ηρακλεία, η Κέα, η Ίος, η Κύθνος, το Κουφονήσι, η Φολέγανδρος, η **Μήλος**, η Μύκονος, η Νάξος, η Πάρος, η Σέριφος, η Σίκινος, η Σίφνος, η Τήνος κλπ. Καταλαμβάνοντας μια συνολική έκταση 2.572 km² και μια θαλάσσια έκταση 8000 km² με ακραία σημεία την Αντίμηλο στα δυτικά, την Αμοργό στα ανατολικά, την Άνδρο στα βόρεια και τη Σαντορίνη στα νότια. Μεγαλύτερο σε έκταση νησί των Κυκλάδων είναι η Νάξος, με 448 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό 20.000 κατοίκων και μικρότερο το Πάνω Κουφονήσι με 3,5 τετραγωνικά χιλιόμετρα και περίπου 300 μόνιμους κατοίκους. Διοικητικά οι Κυκλάδες συγκροτούν έναν αυτοτελή νομό, με πρωτεύουσα την Ερμούπολη της Σύρου και ο συνολικός πληθυσμός τους σήμερα ξεπερνά τους 110.000 κατοίκους. Οι Κυκλάδες ως νομός συγκαταλέγονται στην περιφέρεια νοτίου Αιγαίου όπου περιλαμβάνονται τα νησιωτικά συμπλέγματα των νομών Κυκλάδων και Δωδεκανήσων.

Το **κλίμα** στις Κυκλάδες είναι ήπιο, η θερμοκρασία σπάνια κατεβαίνει κάτω από το μηδέν και στα πιο πολλά νησιά η μέση θερμοκρασία το χειμώνα είναι πάνω από 12 βαθμούς. Το καλοκαίρι η μέση θερμοκρασία είναι πάνω από 25 βαθμούς, η ατμόσφαιρα όμως παραμένει δροσερή λόγω των δυνατών βορειοανατολικών ανέμων “τα μελτέμια” και της φρεσκάδας της θάλασσας. Τα μελτέμια ξεκινούν ήπια από το Μάιο και εξασθενούν το Σεπτέμβριο, παρουσιάζοντας τις μεγαλύτερες εντάσεις τον Ιούλιο και τον Αύγουστο. Οι εντάσεις αυτές φθάνουν ή και ξεπερνούν τα 8 Μποφόρ, με χρονική διάρκεια από 2 έως 4 ημέρες. Συχνά παρατηρούνται προβλήματα λειψυδρίας εξαιτίας των σπάνιων βροχοπτώσεων στα νησιά με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πλούσια βλάστηση, αλλά να δημιουργείται και πρόβλημα στις αγροτικές καλλιέργειες. Παρά τη φτωχή βλάστηση, στα νησιά των Κυκλάδων υπάρχει σήμερα ένας σπάνιος πλούτος **χλωρίδας** που περιλαμβάνει περισσότερα από 1600 είδη φυτών, με πάνω από 200 καταγεγραμμένα ενδημικά, σπάνια ή απειλούμενα είδη. Πολλές περιοχές των Κυκλάδων, όπως η Μήλος, είναι ενταγμένες στο ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000.

Σήμα κατατεθέν των Κυκλάδων είναι η **ηφαιστειακή γεωμορφολογία**, με τους γυμνούς βράχους και η αντίθεση του λευκού των σπιτιών και του απέραντου γαλάζιου του Αιγαίου. Η λαϊκή αρχιτεκτονική των Κυκλάδων έγινε πρότυπο αναφοράς για το μοντέρνο αρχιτεκτονικό κίνημα. Τα παραδοσιακά κτίσματα στις Κυκλάδες, εναρμονισμένα απόλυτα στο φυσικό περιβάλλον, είναι κτισμένα σε εσοχές, σε βράχους, χρησιμοποιούν κοιλότητες για δεξαμενές και αποθηκευτικούς χώρους και προστατεύονται από τον άνεμο και τη βροχή. Οι οικισμοί άλλοτε παρουσιάζουν μια γραμμική ανάπτυξη, όπως στην περίπτωση της χώρας Τήνου και άλλοτε έχουν μορφή κάστρου, αποτελώντας εξέλιξη οχυρωμένων οικισμών των μεσαιωνικών χρόνων, τότε που οι κάτοικοι των Κυκλάδων ζούσαν με το φόβο των πειρατών.

Τέτοιοι οικισμοί είναι η Άνω Σύρος, η **Πλάκα της Μήλου**, η Χώρα της Ίου, της Κιμώλου και της Σερίφου, το Κάστρο της Νάξου, το Κάστρο της Σίφνου. Κάθε νησί έχει τις δικές του αρχιτεκτονικές ιδιομορφίες: υπόσκαφες κατοικίες, πυργόσπιτα, χωριά με κεραμοσκεπές, οικισμούς σε μορφή κάστρου, νεοκλασικές αρχοντικές κατοικίες και παραδοσιακά κυκλαδίτικα σπίτια. Ο επισκέπτης συναντά σε όλα τα Κυκλαδονήσια αξιόλογα μνημεία και κτίρια αγροτικής αλλά και πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως περιστεριώνες, ανεμόμυλους, νερόμυλους, αλώνια, γεφύρια, μοναστήρια, «σύρματα» (παραδοσιακοί χώροι πρόσδεσης ή φύλαξης σκαφών) κ.α.

Οι τέχνες, τα παραδοσιακά επαγγέλματα (όπως η μαρμαρογλυπτική, κεραμική και αγγειοπλαστική) και η τοπική **γαστρονομία** είναι πάντοτε ζωντανά.

Στις Κυκλάδες διατηρούνται και αναβιώνουν τα γαμήλια, πασχαλινά, χριστουγεννιάτικα και αποκριάτικα έθιμα. Αναρίθμητα **πανηγύρια** πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια του έτους σε όλα τα Κυκλαδονήσια διαφυλάσσοντας την **θρησκευτική** και **πολιτιστική** παράδοση του τόπου.

Τα νησιά των Κυκλάδων είναι τόπος συνάντησης ανθρώπων από όλα τα μέρη του κόσμου. Συνδυάζουν **γεωγραφικές αντιθέσεις**, **ιστορία**, **τοπία** σπάνιας φυσικής ομορφιάς, κυκλαδίτικη **φιλοξενία**, **κουζίνα από τοπικά προϊόντα**, **έθιμα** και **πολιτισμό**.

Οι διακοπές στις Κυκλάδες μπορούν να συνδυάσουν διασκέδαση με κοσμοπολίτικο άρωμα, ξεγνοιασιά με χαλαρούς ρυθμούς, γαστρονομικές απολαύσεις, ρομαντικές αποδράσεις και ανέμελες πλεύσεις στην άγωνα Γραμμή. Τα μεγαλύτερα νησιά έχουν ζωή όλες τις εποχές του χρόνου και είναι ιδανικός προορισμός για διήμερα, ενώ τα πιο μικρά και απομακρυσμένα απευθύνονται κυρίως σε λάτρεις του εναλλακτικού τουρισμού.

2.2 Χαρακτηριστικά τουρισμού στα νησιά των Κυκλάδων

Οι Κυκλάδες αποτελούν ένα σύμπλεγμα νησιών με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά για τον τουρισμό, αφενός γιατί έχουν πολυμορφία τουριστικών πόρων, και αφετέρου γιατί συγκριτικά είναι τα κοντινότερα στο αστικό συγκρότημα της Πρωτεύουσας Αθήνας. Η τουριστική ανάπτυξη συνέβαλε στη διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών, στη διατήρηση των παραδοσιακών επαγγελμάτων, στην καλλιέργεια και την ανάδειξη των τοπικών προϊόντων και στην ανάπτυξη της οιοποιίας. Ο τουρισμός μπορεί να γίνει η αφορμή για να αναδειχθούν οι φυσικές ομορφιές και η πολιτιστική παράδοση μιας περιοχής, προσφέροντας την οικονομική δυνατότητα για συνεχή προβολή και δημιουργική συντήρηση. Άλλωστε δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο επισκέπτης επιλέγει τις Κυκλάδες για τη μοναδικότητά τους, επειδή δεν μοιάζουν με κανένα άλλο μέρος του κόσμου και επειδή προσφέρει μια μοναδική εμπειρία. Για αυτό το λόγο οι Κυκλάδες πρέπει να διατηρήσουν την αυθεντικότητά τους.⁸

Στο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό (Σεπτέμβριος 2008), μια σειρά νησιών από τις Κυκλάδες εντάσσεται στην Ομάδα II που ορίζονται ότι είναι νησιά με σημαντική δραστηριότητα ή νησιά που αναπτύσσονται τουριστικά και στα οποία οι δράσεις έχουν σκοπό:

- I. Την αντιμετώπιση συγκρούσεων μεταξύ των δραστηριοτήτων.
- II. Τον έλεγχο των περιβαλλοντικών πιέσεων και του είδους της ανάπτυξης.
- III. Την αποτροπή της μονόπλευρης εξάρτησης τους από τον τουρισμό.

Τα νησιά των Κυκλάδων που εντάσσονται στην Ομάδα II είναι: Αμοργός, Άνδρος, Αντίπαρος, Αστυπάλαια, Θήρα, Ίος, Κέα, Κύθνος, **Μήλος**, Μύκονος, Νάξος, Πάρος, Σίφνος, Σύρος, Τήνος και Φολέγανδρος.

⁸ Επιχειρησιακό Σχέδιο της νήσου Τήνου, 2008.

2.3 Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού στις Κυκλάδες

Βασιζόμενοι στη μελέτη της Αναπτυξιακής Εταιρίας Κυκλάδων Α.Ε. που διεξήχθη στο πλαίσιο του τοπικού προγράμματος Leader+, παρουσιάζονται παρακάτω συνοπτικά και ανάλογα με το κάθε νησί των Κυκλάδων, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι οποίες εκτιμώνται ότι έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα στην τουριστική αγορά και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο επιχειρησιακής δραστηριότητας.

Ο βαθμός του συγκριτικού πλεονεκτήματος ορίζεται με:

A' Επίπεδο = υψηλός

B' Επίπεδο = μέτριος ή χαμηλός

Πίνακας 1: Ειδικές και Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στις Κυκλάδες.

❖ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	❖ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
A επίπεδο: Νησιά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως σημεία εκκίνησης θαλάσσιων διαδρομών πχ. Σύρος – Μύκονος	A επίπεδο: Νάξος - Σαντορίνη
B επίπεδο: Το σύνολο των Κυκλάδων	B επίπεδο: Άνδρος – Πάρος – Σύρος – Τήνος – Κέα – Κύθνος
❖ ΓΕΩΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	❖ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
A επίπεδο: Σαντορίνη – Μήλος	A επίπεδο: Πάρος, Μήλος, Κίμωλος, Μύκονος, Σαντορίνη
B επίπεδο: Κίμωλος – Νάξος – Πάρος – Σέριφος - Αμοργός	B επίπεδο: Σύρος, Τήνος

A επίπεδο: Περιοχές Natura 2000

A επίπεδο: Τήνος – Πάρος - Μήλος

(Μήλος)

B επίπεδο: Περιοχές φυσικού κάλους, υγράτοποι, περιοχές σημαντικές για τα πουλιά

B επίπεδο: Αμοργός

❖ **ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

❖ **ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ**

A επίπεδο: Δήλος – Σαντορίνη - Μήλος

A επίπεδο: -

B επίπεδο: Άνδρος – Κίμωλος – Πάρος – Νάξος – Τόποι εξορίας (Γυάρος – Μακρόνησος)

B επίπεδο: Μύκονος – Σαντορίνη – Μήλος – Κύθνος

❖ **ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

❖ **ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

A επίπεδο: Αμοργός – Άνδρος – Νάξος - Μήλος

A επίπεδο: Μύκονος – Σαντορίνη

B επίπεδο: Πάρος – Σαντορίνη – Κέα

B επίπεδο: Σύρος – Πάρος – Μήλος⁹

– Τήνος – Φολέγανδρος

⁹ Πηγή: Τοπικό πρόγραμμα Leader Κυκλάδων & πληροφοριακό υλικό Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων Α.Ε.

3. Μελέτη περίπτωσης Μήλου

3.1 Η Ιστορία του νησιού¹⁰

Η **Μήλος** είναι ένα από τα πρώτα νησιά των Κυκλάδων που κατοικήθηκαν. Σύμφωνα με την Ελληνική μυθολογία **πρώτος κάτοικος** του νησιού ήταν ο **Μήλος**, γόνος βασιλικής οικογένειας, τον οποίο έστειλε στο νησί η **θεά Αφροδίτη**.

Κατά την Αρχαιότητα η Μήλος γνώρισε μεγάλη ακμή, λόγω του ορυκτού της πλούτου. Κατοικήθηκε ήδη από τη **Νεολιθική Εποχή** (7000 π.Χ.) και σύντομα πλούτισε χάρη στον **οψιδιανό λίθο**, ένα μαύρο και πολύ σκληρό ηφαιστειακό πέτρωμα που χρησιμοποιούσαν οι Μηλίοι στην κατασκευή όπλων και εργαλείων. Οι κάτοικοι είχαν προχωρήσει και σε εξαγωγικό εμπόριο, καθώς ο οψιδιανός της Μήλου έχει βρεθεί στην Πελοπόννησο, την Κρήτη, την Κύπρο, ακόμα και την Αίγυπτο.

Από τα πρώτα χρόνια της **εποχής του Χαλκού** (2800 - 1100 π.Χ.) το νησί παίζει σπουδαιότατο ρόλο στον κυκλαδικό κόσμο, με επίκεντρο την **πόλη της Φυλακωπής**, η οποία έχει δώσει το όνομά της σε μια ολόκληρη αρχαιολογική περίοδο. Μετά την κάθοδο των ελληνικών φυλών, **Δωριείς** εγκαταστάθηκαν στη Μήλο γύρω στα 1000 π.Χ. Την ίδια περίοδο αρχίζει να χτίζεται στην περιοχή του σημερινού Κλίματος μια νέα πόλη.

Οι κάτοικοί της Μήλου αρνήθηκαν «**γη και ύδωρ**» στους **Πέρσες** και πολέμησαν στο πλευρό των υπολοίπων Ελλήνων στη ναυμαχία της Σαλαμίνας και στη μάχη των Πλαταιών. Καταστράφηκαν όμως αυτοί και η πόλη τους το **415 π.Χ.** από τους Αθηναίους, όταν προσπάθησαν να διατηρήσουν την ουδετερότητά τους στον **Πελοποννησιακό πόλεμο**.

Μέχρι το **311 π.Χ.** η Μήλος ανήκει στη Μακεδονία και κατόπιν στην Αίγυπτο. Η ελευθερία και η ασφάλεια των θαλασσών, χάρη στον ισχυρό στόλο των Πτολεμαίων, δίνουν την ευκαιρία για νέα οικονομική ανάπτυξη του νησιού, γεγονός που συνέβαλε και στην άνθηση των τεχνών. Το περίφημο **άγαλμα της Αφροδίτης** (μουσείο Λούβρου), ο **Ασκληπιός**, που βρίσκεται στο Βρετανικό Μουσείο και ο επιβλητικός **Ποσειδών**, ύψους 2,50 μ. (Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών), αποτελούν αντιπροσωπευτικά δείγματα της νέας αυτής ακμής.

Κατά τη **Ρωμαϊκή Εποχή** η Μήλος κοσμεύεται με μαρμάρινο θέατρο, ενώ τον 1ο αιώνα εμφανίζεται ο Χριστιανισμός. Δημιουργούνται οι **Κατακόμβες**, οι μεγαλύτερες στον

¹⁰Πηγή: Επιμελητήριο Κυκλάδων.

ελλαδικό χώρο και από τις πιο αξιόλογες σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην **αρχαία πόλη** της Μήλου, (χτισμένη σε πλαγιά, ανάμεσα στα χωριά Τρυπητή και Κλήμα) βρίσκεται το αρχαίο **ρωμαϊκό θέατρο**, τα τείχη και άλλα κτίσματα. Ένα από αυτά, με ένα σπουδαίο **μωσαϊκό** ανακαλύφθηκε κατά τις ανασκαφές της Βρετανικής σχολής της Αθήνας το 1896.

Το 1207, όπως και όλα τα νησιά των Κυκλάδων, πέρασε στην **κυριαρχία των Ενετών** μέχρι το 1580 όπου **οι Τούρκοι κυριαρχούν στη Μήλο** και στα νησιά του Αιγαίου γενικότερα. Την εποχή εκείνη η Μήλος γίνεται ορμητήριο πειρατών, οι οποίοι βρίσκουν στις διάσημες σπηλιές της καταφύγιο. Η Μήλος ήταν ένα από τα νησιά των Κυκλάδων που πρωτοστάτησαν στην Ελληνική Επανάσταση. Το 1827 ο Μηλιός Ήρωας **Πέτρος Μικέλης** σκοτώθηκε στη ναυμαχία του Ναυαρίνου.

Το **1832 ενώθηκε με την Ελλάδα**.

3.2 Η Μήλος σήμερα

Βρίσκεται στην νοτιοδυτική άκρη των Κυκλάδων και είναι το 5ο σε μέγεθος νησί του συμπλέγματος, 120 χλμ (75 μίλια) ανατολικά των ακτών της Λακωνίας. Από Ανατολικά προς Δυτικά έχει πλάτος 23 χλμ, από Βορρά σε Νότο 13 χλμ, και η επιφάνειά της εκτιμάται στα 151 τ.χλμ. Έχει σχήμα πετάλου, σχηματίζοντας μεγάλο κόλπο. Το ψηλότερο βουνό είναι ο Προφήτης Ηλίας (751 μ.) και ακολουθεί το Χοντρό Βουνό (636 μ.) στο δυτικό μέρος του νησιού.

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η Μήλος είχε πληθυσμό 5.129 άτομα κατά την απογραφή του 2011 και 5.193 στην απογραφή του 2021 πολύ μικρότερο από το 1907 (17.638, από τα οποία 4.864 σε χωριά και 12.774 εκτός αστικών περιοχών). Το κύριο λιμάνι της Μήλου είναι ο Αδάμας, με πληθυσμό 1.391 άτομα. Αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα φυσικά λιμάνια της Ελλάδας. Το μικρότερο λιμάνι (κυρίως για την συγκοινωνία Μήλου-Κιμώλου) βρίσκεται στον οικισμό Πολλώνια. Η πρωτεύουσα του νησιού είναι η Μήλος (που αποτελείται από δύο οικισμούς: την Πλάκα και τις Πλάκες), η οποία μαζί με τον Τριοβάσαλο, τον Πέρα Τριοβάσαλο και την Τρυπητή βρίσκονται σε ύψωμα, πάνω από τον Αδάμαντα. Άλλος οικισμός και παλαιά πρωτεύουσα του νησιού είναι η Ζεφυρία. Μικρότεροι αλλά γραφικοί οικισμοί είναι το Κλήμα, τα Μανδράκια και ο Φυροπόταμος.

Οι οικισμοί της Μήλου που καταγράφονται ως κατοικημένοι (απογραφή 2011 και 2021) είναι οι παρακάτω (πλήρης κατάλογος): ο Εμπορειός, η Ξυλοκερατιά, το Ραλάκι, το Φουρκοβούνι, ο Φυροπόταμος, η Αρετή, τα Ψαθάδικα, ο Αδάμας, ο Πέραν Τριοβάσαλος, ο Κατσαρώνας, η Κόμια, ο Τριοβάσαλος, οι Άγιοι Ανάργυροι, ο Άγιος Γεράσιμος, τα Πολλώνια, τα Βούδια, τα Μανδράκια, ο Μύτακας, η Πάχαινα, η Φυλακωπή, η Τρυπητή, η Ζεφυρία, η Κάναβα, το Κλήμα, η Σχινωπή, ο Προβατάς, το Παλαιοχώρι. Χωρίς κατοίκους αναφέρονται τα Γλαρονήσια και τα Θειωρυχεία.

Η Δυτική πλευρά είναι το πιο άγριο και γοητευτικό κομμάτι του νησιού. Εδώ δεν υπάρχουν χωριά, παρά μόνο ελάχιστες αγροικίες και κάποια παλιά ορυχεία (το μόνο που λειτουργεί είναι το ορυχείο ποζολάνης στην ξυλοκερατιά). Σχεδόν όλη η δυτική Μήλος ανήκει στο Δίκτυο Natura 2000. Η νοτιοδυτική πλευρά της Μήλου είναι βιότοπος της μεσογειακής φώκιας, ενώ το υπόλοιπο δυτικό μέρος του νησιού, είναι βιότοπος της κόκκινης οχιάς της Μήλου (*Macronipera schweizeri*) και της σαύρας (*Podarcis milensis*). Στην περιοχή Natura ανήκει η Αχιβαδόλιμνη η οποία κάποτε ήταν γεμάτη αχιβάδες εξού και το όνομά της, ενώ είναι ο μεγαλύτερος φυσικός υγρότοπος των Κυκλάδων, σημαντικός σταθμός μεταναστευτικών πτηνών. Επίσης, υπάρχει το δάσος οριζοντιόκλαδων κυπαρισσιών, σπάνιος βιότοπος με αιωνόβια δέντρα. Στη δυτική Μήλο υπάρχει πλήθος από φυτά, βότανα και αγριολούλουδα και προστατευόμενα πουλιά όπως ο Μαυροπετρίτης, ένα σπάνιο μεταναστευτικό είδος γερακιού. Οι παραλίες στην περιοχή είναι απομονωμένες, ωστόσο η εμπειρία είναι μοναδική και είναι σίγουρο ότι παρ' όλη την απόσταση που θα διανύσει όποιος τις επισκεφτεί θα αποζημιωθεί με την ομορφιά τους.¹¹

Τέλος, η Μήλος είναι ένα ενεργό ηφαιστειογενές νησί και η ιδιαιτερότητα της αυτή την καθιστά μοναδική στα τοπία με τα διαφορετικά είδους πετρώματα που αποτελούν αντικείμενο μελέτης επιστημόνων από όλο το πλανήτη. Τα πιο μεγάλα κοντινά νησιά είναι η Κίμωλος 1,6 χλμ βορειοανατολικά, η Αντίμηλος 20 χλμ βορειοδυτικά και η Πολύαιγος, 2 χλμ δυτικά.

¹¹Πηγή: www.cycladesinfo.gr, Άρθρο: Μαίρη Ηλιοπούλου, «Πληροφορίες για τη Μήλο».

3.3 Τουριστική προσφορά¹²

Ως τουριστική προσφορά, θεωρείται το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται στον επισκέπτη-καταναλωτή. Απαρτίζεται από πολυάριθμα συστατικά στοιχεία γι' αυτό και διακρίνεται σε δυο επιμέρους κατηγορίες: πρωτογενής τουριστική προσφορά και δευτερογενής τουριστική προσφορά

Η πρωτογενής περιέχει τους πόρους, που αφορούν κάθε φυσικό στοιχείο και ανθρώπινη δραστηριότητα, οι οποίοι προσελκύουν τους τουρίστες να επισκεφτούν έναν τουριστικό προορισμό. Οι παραλίες, το κλίμα, το τοπίο, τα τοπικά προϊόντα κ.α. είναι βασικά στοιχεία έλξης τουριστών. Σημαντικό ρόλο έχουν και οι ανθρώπινες δραστηριότητες που σχετίζονται με την κουλτούρα, τα ήθη και τα έθιμα, τον πολιτισμό, τη γλώσσα του προορισμού καθώς τα μουσεία, οι παραδοσιακοί οικισμοί κ.α. Οι πόροι λοιπόν αυτοί, καλύπτοντας τις πρωτογενείς ανάγκες των επισκεπτών, τους κεντρίζουν το ενδιαφέρον να πραγματοποιήσουν μια τουριστική μετακίνηση.

Η δευτερογενής τουριστική προσφορά περιλαμβάνει στοιχεία, τα οποία ικανοποιούν την τουριστική ζήτηση, που δημιουργείται λόγω των αρχικών πρωτογενών αναγκών. Συγκεκριμένα, τις γενικές εγκαταστάσεις που συμβάλλουν στον ποιοτικό τρόπο ζωής των κατοίκων (μεταφορικά συστήματα, συστήματα ύδρευσης άρδευσης αποχέτευσης, τηλεπικοινωνίες, εμπορικά καταστήματα, διοικητικές υπηρεσίες κ.α.). Υπάρχουν όμως και οι τουριστικές εγκαταστάσεις με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστών όπως, τα τουριστικά καταλύματα και οι εγκαταστάσεις αναψυχής (που σχετίζονται με τη φύση, αθλητικές, πολιτιστικές εγκαταστάσεις κ.α).

3.3.1 Πρωτογενής τουριστική προσφορά

Στη Μήλο το φυσικό-πολιτιστικό περιβάλλον και οι ανθρώπινες δραστηριότητες που συνδέονται με τον τουρισμό, αποτελούν στοιχεία προσέλκυσης των επισκεπτών. Το φυσικό περιβάλλον του νησιού και οι πλούσιοι γεωλογικοί σχηματισμοί συνθέτουν ένα τοπίο φυσικού κάλους (Κλέφτικο, Σαρακήνικο κ.α). Όλη η δυτική περιοχή εντάσσεται στο Δίκτυο Natura 2000, εντός και εκτός της οποίας παρατηρούνται σημαντικοί υγρότοποι. Επίσης, το νησί

¹² Πηγή: ΣΕ Πάττας, Τουρισμός (Γενικά χαρακτηριστικά και διαστάσεις), Πειραιάς 2009.

διαθέτει πανέμορφες παραλίες με κρυστάλλινα νερά, λευκόχρυσες αμμουδιές και εντυπωσιακούς κόλπους, περικυκλωμένες από μαύρα σμιλεμένα βράχια ή μεγάλες πέτρες σε διάφορους χρωματισμούς. Οι παραλίες, μικρές και μεγάλες, με συνολικό αριθμό πάνω από 75 έχουν μήκος περίπου 20,5 χλμ.

Οι παραλίες στο βόρειο τμήμα χαρακτηρίζονται από απότομα βράχια με καλή ποιότητα δρόμων (ασφαλτοστρωμένοι) και κυριότερες είναι το Σαρακήνικο, ο Μύτακας, η Αλογόμαντρα και ο Παπάφραγκας. Οι νότιες παραλίες όπως ο Γέροντας έχουν καλή πρόσβαση (κυρίως χωματόδρομοι) και το 1/3 από αυτές είναι οργανωμένες. Οι ανατολικές ακτές δεν διαθέτουν οργανωμένες παραλίες και η πρόσβαση τους μπορεί να γίνει από την ξηρά. Προς τα δυτικά, η προσέγγιση στις παραλίες γίνεται δύσκολη για τα κοινά οχήματα, όπως στις Τριάδες, τρεις μεγάλες αμμώδεις ακτές με θαλάσσιες σπηλιές. Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι στην παραλία Τσιγκράδο η προσβασιμότητα γίνεται είτε με σκάλα είτε με σχοινί, ενώ στην παραλία Μαντράκια, παρόλο που δεν είναι οργανωμένη, οι επισκέπτες πηγαίνουν για θαλάσσια σπορ (σερφ, κανό κ.α). Στο χάρτη που ακολουθεί, μπορούν να εντοπιστούν οι παραλίες που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Χάρτης παραλιών *(πηγή: Παλλόγλου Αναστασία, (2018): «Διερεύνηση της τουριστικής φέρουσας ικανότητας της νήσου Μήλου ως μέσω της ανάπτυξης και εφαρμογής κατάλληλου συστήματος δεικτών»)

3.3.2 Δευτερογενής τουριστική προσφορά

Η δευτερογενής τουριστική προσφορά, περιλαμβάνει αφενός τα μεταφορικά συστήματα, τα συστήματα ύδρευσης, άρδευσης και αποχέτευσης, τα εμπορικά καταστήματα, τις διοικητικές υπηρεσίες και αφετέρου τα τουριστικά καταλύματα και τις εγκαταστάσεις αναψυχής.

Στο εσωτερικό της Μήλου το οδικό δίκτυο θεωρείται ανεπτυγμένο. Η μετακίνηση στο εσωτερικό του νησιού γίνεται με τοπικά λεωφορεία (ΚΤΕΛ) και η πρόσβαση στο νησί είναι δυνατή με πλοίο και αεροπλάνο. Το βασικό επιβατικό λιμάνι της Μήλου είναι ο Αδάμαντας και το αεροδρόμιο βρίσκεται σε απόσταση 4,5 χιλιόμετρα από αυτό. Η υδροδότηση του νησιού γίνεται από μονάδα αφαλάτωσης θαλασσινού νερού, δυναμικότητας 3.000 m³/ημέρα. Λόγω των επισκεπτών η ζήτηση νερού αυξάνεται τους θερινούς μήνες. Όσον αφορά το αποχετευτικό σύστημα, υπάρχει μονάδα Βιολογικού Καθαρισμού που συνεχώς βελτιώνεται. Όπου δεν υπάρχει δίκτυο αποχέτευσης χρησιμοποιούνται βόθροι. Η ηλεκτροδότηση του νησιού γίνεται από έναν αυτοδύναμο σταθμό της ΔΕΗ.

Σχετικά με τις δημόσιες υπηρεσίες, τα κεντρικά γραφεία του Δήμου, το Αστυνομικό Τμήμα, το Γραφείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων βρίσκονται στην Πλάκα. Στον Τριοβάσαλο λειτουργούν υπηρεσίες της Περιφερειακής ενότητας Μήλου, ΔΕΗ και τα ΕΛΤΑ. Στην περιοχή του Αδάμαντα υπάρχουν το Λιμεναρχείο, το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο, το Τελωνείο και οι τουριστικές πληροφορίες. Σε όλο το νησί εντοπίζονται τέσσερα φαρμακεία (Πλάκα, Αδάμαντα, Τριοβάσαλο, Πολλώνια), πέντε βενζινάδικα (Κατήφορα, Αδάμαντας, Τριοβάσαλος, Πολλώνια), ένα Κέντρο υγείας στην Πλάκα και δυο περιφερειακά Ιατρεία (Αδάμαντα, Πολλώνια).

Οι τουριστικές υποδομές του νησιού βρίσκονται κυρίως στους οικισμούς Πολλώνια και Αδάμαντα, όπου δραστηριοποιούνται και οι περισσότερες επιχειρήσεις (ξενοδοχειακές μονάδες, ενοικιαζόμενα δωμάτια, εστιατόρια, καταστήματα, κέντρα διασκέδασης, μέσα μαζικής μεταφοράς). Οι περισσότεροι χώροι εστίασης βρίσκονται στην Πλάκα και κατά μήκος του παραλιακού δρόμου Αδάμαντα και Πολλωνίων.

Στον Πίνακα που ακολουθεί, φαίνεται ο αριθμός των τουριστικών επιχειρήσεων που υπάρχουν στο νησί.

Κατηγορίες υπηρεσιών	Αριθμός
Έκδοση αεροπορικών εισιτηρίων	4
Έκδοση ακτοπλοϊκών εισιτηρίων	4
Ενοικιάσεις αυτοκινήτων	12
Ενοικιάσεις ποδηλάτων	5
Ενοικιάσεις μοτοσυκλετών	9
Ενοικιάσεις Σκαφών	4
Εκδρομές / Ξεναγήσεις	6
Κρατήσεις Δωματίων	7
Εστίαση	78
Διασκέδαση	14

Πίνακας 2: Αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων στο νησί

Η Μήλος επιλέγεται ως τουριστικός προορισμός από πολλούς επισκέπτες, επομένως οι ανάγκες σε κλίνες αυξάνονται συνεχώς. Καθώς ο τουρισμός αυξάνεται, κατ' επέκταση αυξάνονται και οι τουριστικές επενδύσεις, αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα του νησιού. Οι τουριστικές μονάδες που υπάρχουν στη Μήλο είναι ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, αξιοποιημένα σύρματα και ανεμόμυλοι.

3.4 Διερεύνηση φέρουσας ικανότητας Τουρισμού στο νησί¹³

Για την διερεύνηση της τουριστικής φέρουσας ικανότητας πρέπει να υπολογιστούν οι:

Φυσικοί - Περιβαλλοντικοί – Δημογραφικοί Δείκτες

1. Χωρητικότητα Ακτών

Παραλίες	Έκταση (m ²)	Σταθερότ υπα	Άτομ α			Συντελε- στής χρήσης	Ημερήσια Ακτών Ελ άχι στο	Χωρητικότητα		
			Ελάχ ιστο	Μέγι στο	Μέσος όρος			Μέγι στο	Μέσος όρος	
ΣΧΙΝΩΠΗ	2147		215	358	286		644	1074	859	
ΑΔΑΜΑΣ	1582		158	264	211		475	791	633	
ΛΑΓΚΑΔΑ	2847		285	475	380		854	1424	1139	
ΠΑΠΚΙΝΟ	9710		971	1618	1295		291	4855	3884	
ΑΝΕΜΟΜΥΛ ΟΣ	578	6- 10m ² /άτομ ο	58	96	77	3	3	173	289	231
ΚΑΝΑΒΑ	664		66	111	89		199	332	266	
ΑΧΙΒΑΔΟΛΙ ΜΝΗ	28269		2827	4712	3769		848	14135	11308	
ΦΑΤΟΥΡΕΝΑ	9620		962	1603	1283		288	4810	3848	
ΠΑΤΡΙΚΙΑ	994	10- 15m ² /άτομ ο	66	99	83	2	6	133	199	166
ΡΙΒΑΡΙ	5578	6- 10m ² /άτομ ο	558	930	744	3	3	167	2789	2231
ΕΜΠΟΥΡΙΟΣ	400	10- 15m ² /άτομ ο	40	67	53			120	200	160
ΑΓ.ΔΗΜΗΤΡΙ ΟΣ	922	10- 15m ² /άτομ ο	61	92	77	2		123	184	154
ΒΑΝΙ	427		28	43	36		57	85	71	
ΚΑΛΟΓΡΙΕΣ	347		23	35	29		46	69	58	
ΑΚΓΑΘΙΑ	3982		398	664	531		119	1991	1593	
ΤΡΙΑΔΕΣ	8857	6- 10m ² /άτομ ο	886	1476	1181	3	5	265	4429	3543
ΑΜΜΟΥΔΑΡ ΑΚΙ	3828		383	638	510		8	114	1914	1531
ΑΓ.ΙΩΑΝΝΗΣ	5985		599	998	798		179	2993	2394	

¹³ Πηγή: Παλλόγλου Αναστασία,Επιβλέπουσα:Βαγιανά Δήμητρα, (2018), Πτυχιακή εργασία: “Διερεύνηση της τουριστικής φέρουσας ικανότητας της νήσου Μήλου ως μέσω της ανάπτυξης και εφαρμογής κατάλληλου συστήματος δεικτών”.

ΓΕΡΟΝΤΑΣ	586	10- 15m ² /άτομ ο	39	59	49	2	6 78	117	98
ΨΑΘΙ ΚΗΠΟΣ	1604 511		160 51	267 85	214 68		481 153	802 256	642 204
ΠΡΟΒΑΤΑΣ ΑΓ.ΣΩΣΤΗ	2589 2090		259 209	432 348	345 279		777 627	1295 1045	1036 836
ΦΥΡΠΙΛΑΚΑ	5335	6- 10m ² /άτομ ο	534	889	711	3	160 1	2668	2134
ΤΣΙΓΚΡΑΔΟ ΑΓ.ΚΥΡΙΑΚΗ	377 15304		38 1530	63 2551	50 2041		113 459 1	189 7652	151 6122
ΨΑΡΑΒΟΛΑΔ Α	2689		269	448	359		807	1345	1076
ΠΑΛΑΙΟΧΩΡ Ι	14252		1425	2375	1900		427 6	7126	5701
ΦΥΡΑΙΓΚΟΣ	3663	10- 15m ² /άτομο	244	366	305	2	488	733	611
ΘΕΙΟΥΡΥΧΕΙ Α	2462		246	410	328		739	1231	985
ΠΑΛΙΟΡΕΜ ΜΑ	4468		447	745	596		1340	2234	1787
ΤΡΙΑ ΠΗΓΑΔΙΑ	4923		492	821	656		1477	2462	1969
ΚΟΛΥΜΠΗΣ ΙΩΝΑΣ	3914		391	652	522		1174	1957	1566
ΚΑΣΤΑΝΑΣ ΒΟΥΔΙΑ	2125 20884		213 2088	354 3481	283 2785		638 6265	1063 1044	850 8354
ΠΟΛΛΩΝΙΑ ΠΑΠΑΦΡΑΓ ΚΑΣ	6584 79.4	6- 10m ² /άτομο	658 8	1097 13	878 11	3	1975 24	3292 40	2634 32
ΠΑΧΑΙΝΑ ΤΟΥΡΚΟΘΑ ΛΑΣΣΑ	2372 609		237 61	395 102	316 81		712 183	1186 305	949 244
ΑΛΟΓΟΜΑ ΝΤΡΑ	2668		267	445	356		800	1334	1067
ΜΥΤΑΚΑΣ ΣΑΡΑΚΙΝΙΚ Ο	2144 602		214 60	357 100	286 80		643 181	1072 301	858 241
ΜΥΛΟΣ ΜΑΝΤΡΑΚΙ Α	665 191		67 19	111 32	89 25		200 57	333 96	266 76
ΦΥΡΟΠΟΤΑ ΜΟΣ	870		87	145	116		261	435	348
ΝΕΡΟΔΑΦΝ	4421		442	737	589		1326	2211	1768

Η ΠΛΑΘΙΕΝΑ ΦΟΥΡΚΟΒ ΟΥΝΙ	2596		260	433	346		779	1298	1038
	138		14	23	18		41	69	55
Σύνολο	198452	-	1961 4	32613	26113	-	58842	9783 8	78340

Πίνακας 3: Χωρητικότητα Ακτών

Υπολογισμός χωρητικότητας ακτών

Η συνολική ημερήσια χωρητικότητα των ακτών είναι:

Μέγιστη ημερήσια χωρητικότητα: 97.838 άτομα Ελάχιστη ημερήσια χωρητικότητα: 58.842 άτομα Μέση ημερήσια χωρητικότητα: 78.340 άτομα

Η μηνιαία χωρητικότητα των ακτών είναι:

- ✓ Για τους μήνες Απρίλιος-Ιούνιος- Σεπτέμβριος, η συνολική ημερήσια χωρητικότητα επί 30 ημέρες.

Μέγιστη μηνιαία χωρητικότητα: 2.935.140 άτομα Ελάχιστη μηνιαία χωρητικότητα: 1.765.260 άτομα Μέση μηνιαία χωρητικότητα: 2.350.200 άτομα

- ✓ Για τους μήνες Μάιος-Ιούλιος-Αύγουστος, η συνολική ημερήσια χωρητικότητα επί 31 ημέρες.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία των αφίξεων, παρόλο που προσδιορίζονται σε τρίμηνα, δεν ξεπερνούν ούτε την ελάχιστη μηνιαία χωρητικότητα των ακτών. Συνεπώς, οι ακτές δεν επιβαρύνονται από την τουριστική δραστηριότητα τους μήνες αυτούς.

2. Όγκος απορριμμάτων

Παρατηρείται ότι τους καλοκαιρινούς μήνες η παραγωγή των απορριμμάτων πολλαπλασιάζεται. Γεγονός, λογικό αλλά συγχρόνως επικίνδυνο για το περιβάλλον.

3. Κλίνες ανά έκταση (km²)

Προκύπτει ότι το ξενοδοχειακό δυναμικό του νησιού είναι 79,18 κλίνες ανά km², αριθμός μικρός σε σχέση με άλλα νησιά που έχουν τουριστική κίνηση και με ίδια περίπου έκταση όπως: Μύκονος 190,10, Σαντορίνη 488,94.

4. Κατανάλωση νερού ανά κάτοικο

Παρατηρείται ότι τους καλοκαιρινούς μήνες η κατανάλωση του νερού αυξάνεται, λόγω της τουριστικής κίνησης. Κατά συνέπεια, η κατανάλωση τους θερινούς μήνες είναι κάτω από το κατώτατο όριο, άρα τους μήνες αιχμής η παροχή νερού δεν είναι επαρκής και απαιτείται βελτίωση.

5. Προστατευόμενη φυσική περιοχή

Η Μήλος έχει έκταση 15.100 ha και οι προστατευόμενες περιοχές έχουν συνολική έκταση 8.150,14 ha. Επομένως, οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν το 54% της συνολικής έκτασης του νησιού, ποσοστό που αποδεικνύει ότι είναι περιβαλλοντικά ευαίσθητο. Ως εκ τούτου, η ανάπτυξη του τουρισμού πρέπει να είναι σύμφωνη με το καθεστώς προστασίας των περιοχών για να μην ασκούνται πιέσεις στο περιβάλλον.

6. Ικανοποίηση των κατοίκων από την ποιότητα ζωής

Οι βασικές υποδομές όπως ύδρευση, φωτισμός, διαχείριση λυμάτων, αποκομιδή σκουπιδιών και τοπική συγκοινωνία παρουσιάζουν περιθώρια βελτίωσης. Όσον αφορά την ηχορύπανση που μπορεί να δημιουργείται τους καλοκαιρινούς μήνες από τους τουρίστες, οι περισσότεροι κάτοικοι δηλώνουν ότι δεν τους επηρεάζει.

7. Επαναλαμβανόμενοι επισκέπτες

Τα ποσοστά των επαναλαμβανόμενων επισκεπτών είναι υψηλά. Συγκεκριμένα, το 30,6% έχει επισκεφτεί το νησί πάνω από 10 φορές και το 13,8% 3 φορές, γεγονός που προσδιορίζει την επιτυχία της τουριστικής ανάπτυξης στο νησί.

8. Επισκεψιμότητα σε τοποθεσίες πολιτιστικής κληρονομιάς

Υπάρχει ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά του νησιού, όμως δεν έχει αναδειχθεί τόσο ώστε να προσελκύει μεγαλύτερο αριθμό τουριστών σε σημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

9. Χρήση τοπικής συγκοινωνίας έναντι άλλων μέσων μεταφοράς

Οι περισσότεροι τουρίστες μετακινούνται με αυτοκίνητο ή μηχανή σε ποσοστό 45.91%, ενώ το 32.70% προτιμάει τη συγκοινωνία.

10. Ικανοποίηση των κατοίκων από την ανάπτυξη του τουρισμού

Σχεδόν όλοι οι κάτοικοι είναι ικανοποιημένοι από την τουριστική ανάπτυξη στο νησί, γεγονός που δείχνει ότι ο ντόπιος πληθυσμός ανταποκρίνεται θετικά στην εξέλιξη του.

11. Σχέση τουριστών -κατοίκων

Ο μεγαλύτερος αριθμητικά πληθυσμός, κατά τους θερινούς μήνες, νιώθει ηρεμία και ασφάλεια, ενώ ελάχιστοι και κατ' εξαίρεση ίσως αισθήματα άγχους. Αυτό όμως, δεν επηρεάζει τη συμπεριφορά τους απέναντι στους τουρίστες, οι οποίοι εκφράζουν ικανοποίηση από τη φιλοξενία των κατοίκων. Επομένως, τουρίστες και κάτοικοι συνυπάρχουν χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα.

12. Ικανοποίηση επισκεπτών από τις εγκαταστάσεις και τις υπηρεσίες

Οι επισκέπτες είναι ικανοποιημένοι από τη διαμονή και την εστίαση στο νησί, αλλά κάποιοι ενδεχομένως να εκφράζουν δυσαρέσκεια, διότι δεν προσφέρεται έντονη νυχτερινή διασκέδαση και αρκετά θαλάσσια σπορ. Επιπλέον, εκφράζουν τις διαμαρτυρίες τους ως προς την προσβασιμότητα μερικών ακτών, εξαιτίας του χωμάτινου οδικού δικτύου.

13. Αξιολόγηση των παραλιών από τους τουρίστες

Οι περισσότεροι τουρίστες είναι ικανοποιημένοι από τις παραλίες, γεγονός που δείχνει ότι δεν έχει υποβαθμιστεί η ποιότητά τους. Υπάρχουν, ωστόσο, περιθώρια βελτίωσης για τις παροχές υπηρεσιών στους λουόμενους.

14. Συμμετοχή κατοίκων στον τουριστικό τομέα

Η συμμετοχή των κατοίκων είναι σημαντική καθώς περίπου 1 στους 2 δραστηριοποιείται στον τουρισμό. Οι περισσότεροι απασχολούνται σε ενοικιάσεις δωματίων και τροχοφόρων, σε καταστήματα εστίασης και ως υπάλληλοι σε τουριστικές υποδομές.

Ηλικιακές Ομάδες	Ποσοστό Απασχόλησης στην τουριστική βιομηχανία
15-20	14.7%
20-30	12.0%
30-40	10.7%
40-50	22.7%
50-60	12.0%
60+	28.0%

Πίνακας 4: Ποσοστό απασχόλησης κατοίκων στον τουρισμό

15. Εποχικότητα τουριστικής επίσκεψης

Παρατηρείται ότι στο νησί υπάρχει μαζικός τουρισμός και η τουριστική κίνηση περιορίζεται στους καλοκαιρινούς μήνες.

16. Διάρκεια διαμονής τουριστών

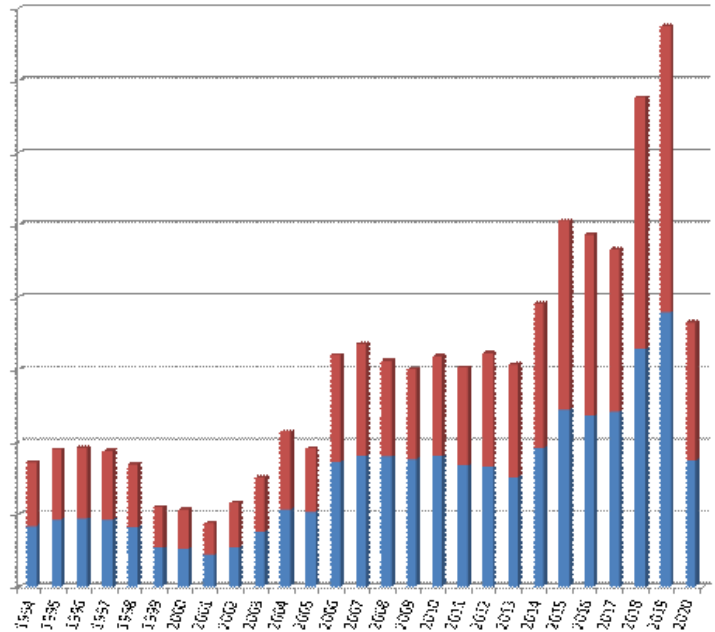
Οι περισσότεροι τουρίστες διαμένουν στο νησί από 1-5 ημέρες (45%) και από 5-10 (34.38%), ενώ ένα ποσοστό 20% περίπου μένει για παραπάνω από 10 μέρες. Όπως φαίνεται, το νησί είναι ένας ελκυστικός προορισμός, ώστε να μείνουν αρκετές μέρες σε αυτό.

17. Συμμετοχή κατοίκων στη διαδικασία σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης

Παρατηρείται ενδιαφέρον από αρκετούς κατοίκους στη συμμετοχή της διαδικασίας σχεδιασμού στην τουριστική ανάπτυξη του νησιού, συμμετέχοντας σε ενεργούς πολιτιστικούς συλλόγους, σε σωματεία και φορείς τουρισμού.

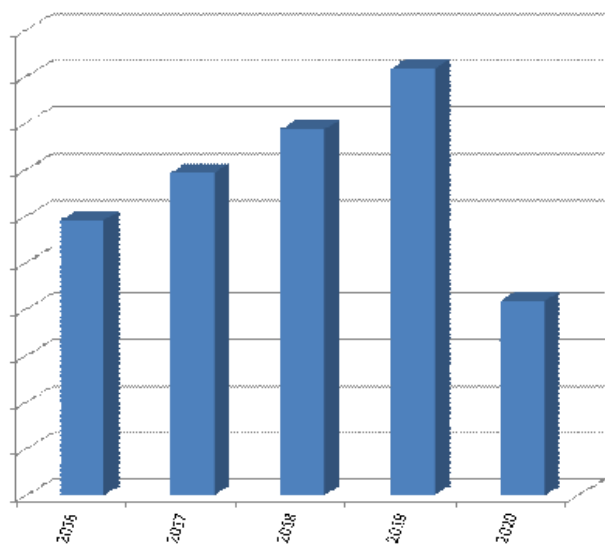
3.5 Στατιστικά αφίξεων

ΚΙΝΗΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ			
ΕΤΗ	Α/ΦΗ	ΕΠΙΒΑΤΕΣ	
		ΑΦ. + ΑΝ.	ΑΦΙΞΕΙΣ
1994	1.264	8.411	8.800
1995	1.316	9.256	9.723
1996	1.306	9.344	9.907
1997	1.258	9.243	9.541
1998	1.154	8.247	8.729
1999	740	5.360	5.618
2000	723	5.222	5.484
2001	668	4.464	4.318
2002	906	5.436	6.173
2003	898	7.557	7.629
2004	839	10.706	10.733
2005	766	10.340	8.853
2006	1.248	17.247	14.845
2007	1.320	18.121	15.436
2008	1.230	17.959	13.326
2009	1.211	17.659	12.447
2010	1.350	18.049	13.875
2011	1.286	16.822	13.529
2012	1.254	16.608	15.777
2013	1.026	15.220	15.554
2014	1.248	19.217	20.021
2015	1.656	24.531	26.058
2016	1.694	23.685	25.015
2017	1.368	24.189	22.521
2018	1.994	32.901	34.792
2019	2248	37933	39694
2020	1350	17475	19059

ΛΙΜΕΝΑΣ ΜΗΛΟΥ

ΕΤΗ	ΕΠΙΒΑΤΕΣ	
	ΑΦΙΞΕΙΣ	
2016	118.010	
2017	138.468	
2018	157.169	
2019	183.241	
2020	83.558	

Πίνακας 5: Στατιστικά αφίξεων νήσου Μήλου

Στο παραπάνω γράφημα παρουσιάζεται αναλυτικά ο αριθμός των αφίξεων, τόσο στον λιμένα, όσο και στον αερολιμένα του νησιού. Με βάση τους αριθμούς αλλά και τα γραφήματα, γίνεται ξεκάθαρη η ανοδική πορεία της Μήλου στον τουριστικό τομέα τα τελευταία χρόνια. Αυτό είναι αποτέλεσμα της πολυετούς προσπάθειας των φορέων, του Δήμου, αλλά και των κατοίκων του τόπου να βάλουν αρχικά το νησί στον τουριστικό χάρτη, και έπειτα να το προωθήσουν και να το αναπτύξουν προς αυτήν την κατεύθυνση.

Η ανοδική πορεία του αριθμού των αφιχθέντων διακόπηκε κατά το έτος 2020, λόγω της πανδημίας COVID-19 μειώνοντας κατά 2 μήνες τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου.

3.6 Ακτοπλοϊκή – Αεροπορική Σύνδεση

Η Μήλος βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο των Κυκλάδων και είναι ιδανικός προορισμός για **island hopping!** Συνδέεται με τακτικά δρομολόγια πλοίων με πολλά λιμάνια των Κυκλάδων, αλλά και με την Κρήτη.

Την καλοκαιρινή περίοδο (Μάιο έως Οκτώβριο), η συχνότητα των δρομολογίων από Πειραιά προς Μήλο και αντίστροφα είναι καθημερινή με 5-6 την ημέρα. Εκτός από τις ακτοπλοϊκές εταιρείες Zante Ferries και Αιγαίον Πέλαγος, δρομολόγια από Πειραιά προς Μήλο και επιστροφή εκτελούν οι εταιρείες:

- Sea Jets με τιμή εισιτηρίου από 86.5 € και συνδέει τη Μήλο, επιπλέον, με τη Σίφνο, Σέριφο, Φολέγανδρο, Σαντορίνη, Αμοργό, Κουφονήσι, Νάξο, Πάρο, Μύκονο.

- Minoan (Ιούλιος έως Σεπτέμβριος) με 2 δρομολόγια την εβδομάδα από Πειραιά προς Μήλο, Ηράκλειο και αντίστροφα (έως και το καλοκαίρι 2023).

Όσον αφορά τα δρομολόγια, κατά την χειμερινή περίοδο οι ακτοπλοϊκές εταιρείες που εκτελούν δρομολόγια από και προς τη Μήλο είναι:

- η Zante Ferries με περίπου 5 δρομολόγια από Πειραιά προς Μήλο και περίπου 5 δρομολόγια την εβδομάδα από Μήλος προς Πειραιά, αντίστοιχα. Η τιμή του εισιτηρίου ξεκινάει από 36,50€. Τα συγκεκριμένα δρομολόγια εξυπηρετούν τη σύνδεση της Μήλου με την Κίμωλο, Σίφνο, Σέριφο, Κύθνο, Φολέγανδρο, Ίο, Σίκινο, Σαντορίνη.

- η Αιγαίον Πέλαγος με 2 δρομολόγια από Πειραιά προς Μήλο, και αντίστοιχα 2 δρομολόγια από Μήλο προς Πειραιά. Η τιμή του εισιτηρίου ξεκινάει από 40€. Τα συγκεκριμένα δρομολόγια εξυπηρετούν τη σύνδεση της Μήλου με τη Σαντορίνη, Ανάφη, Ηράκλειο, Σητεία, Κάσο, Κάρπαθο, Ρόδο.

Τόσο τη χειμερινή, όσο και την καλοκαιρινή περίοδο, η εταιρεία Blue Star Ferries εκτελεί 4 δρομολόγια την εβδομάδα συνδέοντας τη Μήλο με την Κίμωλο, Φολέγανδρο, Σίκινο, Το, Σίφνο, Σέριφο, Πάρο, Νάξο, Σύρο.

Αεροπορικά δρομολόγια από Αθήνα προς Μήλο και αντίστροφα εκτελούν οι εταιρείες Aegean (Olympic Air) και Sky Express με συχνότητα 5-6 δρομολογίων την εβδομάδα για τη χειμερινή περίοδο και τιμές από 38-40€, και με 4-6 δρομολόγια ημερησίως για την καλοκαιρινή περίοδο με τιμές από 70€ (περίπου).

3.7 Τουριστικό μάρκετινγκ

Το μάρκετινγκ είναι η επιστήμη με τις αρχές της οποίας θα προσδιοριστεί το είδος, η ποσότητα και η ποιότητα του προϊόντος που πρέπει να παραχθεί, καθώς και ο τόπος και ο τρόπος που θα διατεθεί, με σκοπό:

- I. Την ικανοποίηση των αναγκών της αγοράς με την πιο κατάλληλη ποσοτικά και ποιοτικά παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.
- II. Τη δημιουργία ενεργού ζήτησης.
- III. Την αποκόμιση ενός οφέλους για τις μεμονωμένες επιχειρήσεις και την οικονομία της τουριστικής περιοχής γενικότερα.¹⁴

Είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι ο ορισμός αυτός αναφέρεται σε μια λειτουργία που συντονίζει διάφορες δραστηριότητες της περιοχής / επιχείρησης / φορέα, και όχι σε μια μεμονωμένη λειτουργία ενός τμήματος. Ο ρόλος του μάρκετινγκ δεν είναι μόνο ρόλος ικανοποίησης της ζήτησης, αλλά κατ' αρχήν είναι ρόλος εκτίμησης των επιθυμιών (ζήτησης) του καταναλωτή.

¹⁴ Τομάρας, Π., (2009), “Εισαγωγή στο Μάρκετινγκ και την Έρευνα Αγοράς”, 4η έκδοση, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα.

Το τουριστικό μάρκετινγκ είναι οι συστηματικές και συντονισμένες ενέργειες που απορρέουν από την εκτέλεση ενός προγράμματος επιχειρησιακής πολιτικής στην τουριστική επιχειρηματική μονάδα (άσχετα αν αυτή είναι μία τουριστική επιχειρησιακή μονάδα ιδιωτικού, δημόσιου, εθνικού ή περιφερειακού ενδιαφέροντος ή διεθνούς αντικειμένου, ή ακόμα και τουριστικός – αναπτυξιακός φορέας ή στο σύνολο που συνδυάζεται σε ένα τουριστικό προορισμό).

Οι συστηματικές και συντονισμένες αυτές ενέργειες του τουριστικού μάρκετινγκ γίνονται με σκοπό να επιτύχουν την μεγιστοποίηση της ικανοποίησης των αναγκών διαφόρων προσδιορισμένων ομάδων καταναλωτών, και κατά τέτοιο τρόπο ώστε να απολαμβάνει η τουριστική περιοχή αντίστοιχη ωφέλεια ή οικονομικό κέρδος.¹⁵

Κατά το παρελθόν κυριαρχούσε η αντίληψη, πως αν τα προϊόντα υπερτερούσαν στα χαρακτηριστικά τους έναντι των ανταγωνιστικών τότε θα μπορούσαν να πουληθούν σχεδόν από μόνα τους. Αργότερα, με την ανάπτυξη της επικοινωνίας και της γλώσσας της διαφήμισης έγινε κατανοητό, πως ο πελάτης ψάχνει κάτι περισσότερο από προϊόντικά χαρακτηριστικά. Εν τέλει, μέσα από την εξέλιξη του μάρκετινγκ άρχισε να δημιουργείται η γνώση γύρω από την μάρκα και αυτό που σιγά-σιγά εξελίχθηκε στην τέχνη του **branding**. Το ίδιο μοτίβο ακολουθεί και η πορεία ανάπτυξης της τουριστικής βιομηχανίας, και ειδικά το κομμάτι που αφορά τους τόπους και τη διαχείριση της εικόνας τους. Στην περίπτωση σχεδιασμού της ταυτότητας ενός τόπου εμπλέκονται πολλοί φορείς και πρόσωπα με συχνά αντικρουόμενες και αποσπασματικές γνώσεις, καθώς και αντιθετικά συμφέροντα που συχνά βασίζονται σε προσωπικές ή πολιτικές φιλοδοξίες και συμφέροντα.

Όπως, όμως, γίνεται σε μια μεγάλη επιχείρηση ή μάρκα έτσι και στη διαχείριση ενός τόπου απαιτείται ξεκάθαρη, συνεπής και με συνέχεια πολιτική, ένα ζητούμενο που ακόμα και στη μεσο-μακροπρόθεσμη εθνική πολιτική μας λείπει. Για να γίνουμε πιο σαφείς στο τι εννοούμε branding και χαρακτήρα ενός τόπου, ας προσπαθήσουμε να δώσουμε ανθρωπομορφικά χαρακτηριστικά σε μια σειρά από ελληνικά νησιά και να φτιάξουμε ένα ψυχογραφικό χάρτη των ελληνικών νησιών.

¹⁵ Άγγελος Α. Τσακλάγκανος (2001), “Βασικές αρχές του μάρκετινγκ”.

Η Μήλος είναι το νησί της Αφροδίτης, Δήλος είναι το «αερό» νησί, η Τήνος είναι το «θρησκευτικό» νησί, η Μύκονος από την άλλη είναι το κοσμοπολίτικο και ηδονικό νησί, η Ίος το ροκ νησί, η Ικαρία το νησί της ανεμελιάς, η Ύδρα είναι μια μεγαλοαστή, η Κέρκυρα μια παλιά αρχόντισσα, η Ανάφη μια εναλλακτική καλλιεργημένη, η Πάρος μια γλεντζού και η Αντίπαρος η επαναστατημένη μικρή της αδελφή. Αυτό που μοιάζει σαν παιχνίδι ή σαν μια άσκηση στην πραγματικότητα είναι η προσπάθεια να καταλάβουμε τι ακριβώς χαρακτηριστικά έχει ο κάθε τόπος, η ιστορία του, η νοοτροπία των κατοίκων του, ακόμα και τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά του που όλα μαζί τον κάνουν να έχει ένα στίγμα διαφορετικό από όλους τους άλλους τόπους. Στην πραγματικότητα οι χαρακτηρισμένοι προορισμοί καταλαμβάνουν ένα κομμάτι μέσα στο μυαλό μας, όπως τα brands εταιρειών που καταγράφονται ως εγκεφαλικά μηνύματα.¹⁶

Τα μηνύματα αυτά πρέπει να διατρέχουν όχι μόνο την ολική επικοινωνία του τόπου, δηλαδή διαφήμιση, λογοτύπηση, ιστοσελίδα, πινακίδες στο δρόμο, ακόμα και τον τρόπο που επικοινωνείται ένα τοπικό πανηγύρι. Ευτυχώς, η Ελλάδα είναι γεμάτη παράδοση και περίσσεια από αυτό που λέμε «τοπικό χρώμα, με ιστορίες του τόπου, ιδιωματισμούς, σύμβολα, θρύλους, τοπικά έθιμα και παραδόσεις, ένα ανεξάντλητο υλικό για να χτιστεί ο τόπος-μάρκα.

Οι πλέον προηγμένες τουριστικά χώρες, όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Ιταλία και η Γερμανία, έχουν εδώ και καιρό στρέψει την προσοχή τους στο **branding τόπων**. Η Ελλάδα, για την οποία ο τουρισμός παραμένει η βαριά της βιομηχανία, υπολείπεται ακόμα στην εκλέπτυνση του τουριστικού μάρκετινγκ. Τα επόμενα χρόνια θα δούμε την έκρηξη του ανταγωνισμού ανάμεσα στους τόπους με κύριο εργαλείο το μάρκετινγκ-τόπων. Όταν οι προορισμοί-ανταγωνιστές απαντούν με μείωση τιμών και προσφορές τότε σε αυτό που θα πρέπει να επενδύσει ένας τόπος για να αντέξει στις πιέσεις, αλλά και να ισχυροποιηθεί μελλοντικά είναι στην ενδυνάμωση της εικόνας του ως μάρκα.

¹⁶ Άρθρο: Μαριλένα Μπιτανάκη, (2011), «Ο τρόπος και η μέθοδος στη στρατηγική εφαρμογή της διαδικασίας του city branding».

3.8 Το Μείγμα Μάρκετινγκ – Marketing Mix

Το μείγμα μάρκετινγκ δεν είναι τίποτε άλλο από τον προσδιορισμό όλων των παραγόντων που επιδρούν ή επηρεάζουν την προώθηση των πωλήσεων της τουριστικής επιχείρησης / φορέα και τον συνδυασμό των κατάλληλων μεθόδων και ενεργειών που θα εφαρμοστούν. Τέτοιοι παράγοντες είναι βέβαια πάρα πολλοί.

Η ανάπτυξη του μείγματος μάρκετινγκ μπορεί να βασιστεί σε ένα απλό σύστημα, όπου αναλύονται οι διάφορες μεταβλητές / παράμετροι που καθορίζουν τα «τι», «πως», «ποιος», «που» και «γιατί», έτσι ώστε να επιτευχθεί η ικανοποίηση των αναγκών της αγοράς και η μεγιστοποίηση του κέρδους για την τουριστική περιοχή.¹⁷

Στην επιστήμη του μάρκετινγκ έχει επικρατήσει μία θεωρητική απλούστευση του τρόπου εξέτασης των μεταβλητών του μάρκετινγκ με βάση πέντε κύρια στοιχεία: (τα «5P» από το πρώτο γράμμα της αγγλικής ονομασίας των βάσεων εξέτασης):

- Προϊόν (product)
- Διανομή (place)
- Προβολή / προώθηση (promotion)
- Τιμολόγηση (price)
- Ανθρώπινο δυναμικό (people)¹⁸

Η εξέταση και αλληλεξάρτηση των στοιχείων αυτών καταλήγει στην επιλογή του κατάλληλου μείγματος πού αντιστοιχεί στους στόχους της επιχείρησης / φορέα. Το πρόγραμμα μάρκετινγκ της τουριστικής περιοχής είναι η οργανωμένη έκφραση των επιλογών αυτών και ο συνδυασμός των στοιχείων μεταξύ τους.

Συμπερασματικά, το μάρκετινγκ στο τουριστικό περιβάλλον είναι απόλυτα συνυφασμένο με τον συντονισμό της πολιτικής και των ενεργειών της τουριστικής περιοχής, με την πολιτική

¹⁷ Roger A. Kerin - Robert A. Peterson, (2011), “Στρατηγικές μάρκετινγκ”.

¹⁸ Δήμος Τήνου, (2008), «Επιχειρησιακό Σχέδιο της Νήσου Τήνου».

και τις δραστηριότητες των διαφόρων επιχειρήσεων, φορέων και οργανισμών, που όλοι μαζί συνθέτουν το περιβάλλον του τουριστικού προορισμού.

Πιο συγκεκριμένα, παρακάτω αναπτύσσεται το τουριστικό μάρκετινγκ της Μήλου με βάση την εξέταση των πέντε στοιχείων, product, place, promotion, price, people.

3.8.1 Το Προϊόν (Product)

Είναι ευρέως γνωστό ότι το κυλαδίτικο τουριστικό προϊόν προσφέρει σαν πρόταση αξίας τις όμορφες παραλίες, την έντονη νυχτερινή ζωή και τις διαφόρων ειδών πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η τουριστική ανάπτυξη, τα προϊόντα και οι υπηρεσίες είναι έτσι δομημένες ώστε να ταιριάζουν στις ανάγκες και το καταναλωτικό προφίλ του «παραθεριστικού» τουρίστα, με τις όποιες δυσκολίες και προβλήματα παρουσιάζει αυτή η επιλογή (υψηλός ανταγωνισμός, κυρίως «μαζικός» τουρίστας, ευαίσθητος ως προς την τιμή, εποχικότητα, κ.α.).

Η Μήλος, δεν εμπίπτει στο προφίλ του κοσμοπολίτικου νησιού όπως η Μύκονος και η Σαντορίνη, για το λόγο του ότι έχει ήπια νυχτερινή ζωή κι οι πολιτιστικές της εκδηλώσεις περιορίζονται σε τοπικό επίπεδο, χωρίς να είναι ιδιαίτερα γνωστές ή διάσημες. Η πληθώρα των παραλιών της όμως, με τις διαφορετικές μορφολογίες και τα ξεχωριστά τοπία, αποτελεί το συγκριτικό της πλεονέκτημα και την κάνει πόλο έλξης για τον «παραθεριστικό» τουρίστα.

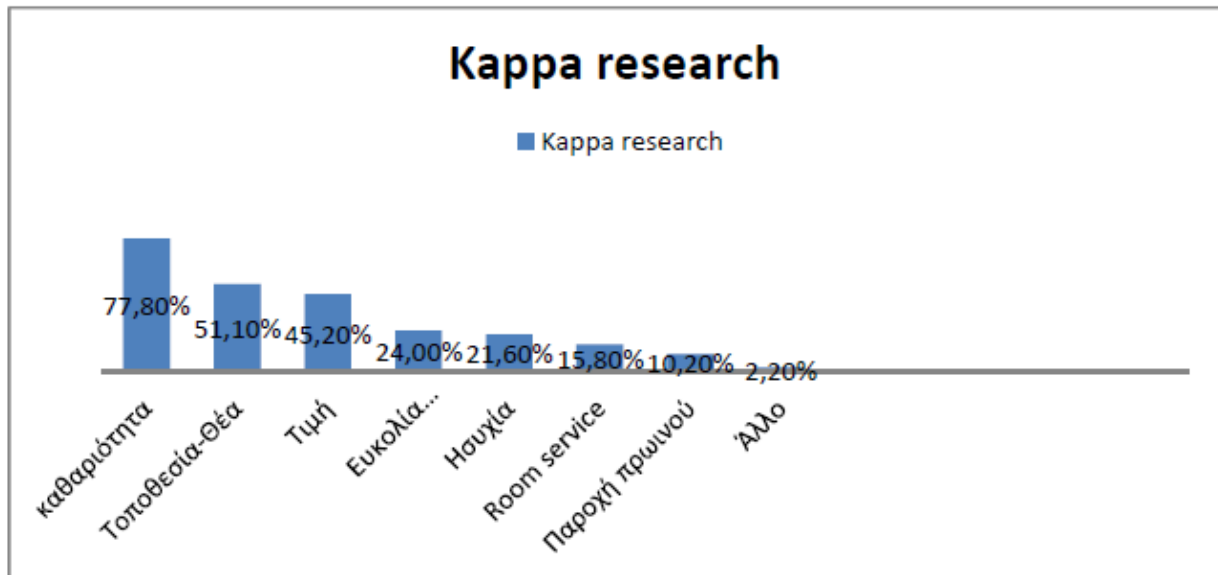
Οι παράγοντες που παρακινούν τους πιθανούς τουρίστες να επισκεφτούν έναν τουριστικό προορισμό είναι οι εξής:

- **Τα θέλγητρα του τουριστικού προορισμού:** αποτελούν στοιχεία που βρίσκονται στο περιβάλλον του και τα οποία σε μεγάλο βαθμό καθορίζουν την επιλογή των πιθανών τουριστών να το επισκεφτούν, ενώ ταυτόχρονα επηρεάζουν αποφασιστικά την αγοραστική τους συμπεριφορά. Αυτά διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες και συγκεκριμένα στις εξής:
 - φυσικά θέλγητρα: σε αυτά περιλαμβάνονται γραφικά τοπία, βραχώδεις σχηματισμοί, σπηλιές, οικοσυστήμα, κλιματολογικές συνθήκες και άλλα
 - κατασκευασμένα θέλγητρα: ιστορικοί χώροι, αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, κλασική και σύγχρονη αρχιτεκτονική, χώροι αναψυχής, αθλητικές εγκαταστάσεις

- πολιτιστικά θέλγητρα: η ιστορία, λαογραφία, θρησκεία, τέχνη, ψυχαγωγία, μουσεία
 - κοινωνικά θέλγητρα: τρόπος ζωής ντόπιου πληθυσμού, ήθη, έθιμα, παράδοση, γλώσσα
- **Οι εγκαταστάσεις και υπηρεσίες ενός τουριστικού προορισμού:** διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως κριτήριο επιλογής προορισμού. Όσο ελκυστικός και αν είναι ένας τόπος, οι πιθανότητες να ξεχωρίσει ως τουριστικός προορισμός και να αναπτυχθεί στον συγκεκριμένο τομέα είναι περιορισμένες, αν δεν “προσφέρει” το επιθυμητό πακέτο υπηρεσιών στους τουρίστες που τον επισκέπτονται.
- **Η ευκολία προσέγγισης ενός τουριστικού προορισμού:** αποτελεί κομβικό παράγοντα στην προσέλκυση υποψηφίων επισκεπτών. Αποτελεί λοιπόν σημαντικό ρόλο η συγκοινωνιακή διασύνδεση απευθείας με το εξωτερικό, αλλά και με πόλεις του εσωτερικού που αποτελούν κόμβους απ’ όπου περνούν ξένοι και ντόπιοι τουρίστες. Φυσικά, εξίσου σημαντικοί με την ύπαρξη σύνδεσης, είναι και οι χρόνοι αναμονής, οι ανταποκρίσεις και οι τιμές των εισιτηρίων ως κριτήρια επιλογής προορισμού.
- **Το κόστος επίσκεψης του τουριστικού προορισμού:** αποτελείται από μια μεγάλη σειρά προϊόντων και υπηρεσιών που καλείται να πληρώσει ο ενδιαφερόμενος, όπως μεταφορές, διαμονή, φαγητό, διασκέδαση, ξεναγήσεις κλπ. Όπως είναι προφανές, οι λογικές τιμές διάθεσης τουριστικών πακέτων ή μεμονωμένων τουριστικών υπηρεσιών αποτελούν ισχυρό κίνητρο για τους τουρίστες να επισκεφτούν ένα τουριστικό προορισμό.

3.8.2 Η Τιμή (Price)

Τα αποτελέσματα πολλών και διαφορετικών ερευνών συμπίπτουν στο ότι η «τιμή» είναι ένα από τα σημαντικότερα κριτήρια επιλογής ενός προορισμού. Συγκεκριμένα, στην επιλογή ξενοδοχείου για βραχυχρόνια διαμονή είναι το τρίτο σημαντικότερο κριτήριο, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Κριτήρια επιλογής Ξενοδοχείου

Έρευνα της Τουριστικής Συμπεριφοράς των Ελλήνων (2019) , KAPPA RESEARCH

Το 45% των ερωτηθέντων, λοιπόν επιβεβαιώνει τα γραφόμενα και χαρακτηρίζει την τιμή σαν βασικό κριτήριο στην επιλογή του ξενοδοχείου. Επίσης, το 25% των ερωτηθέντων απάντησε ότι θα επιδιώξει να επισκεφθεί οικονομικότερους προορισμούς το επόμενο έτος, γεγονός που δημιουργεί προβληματισμό σε συνάρτηση με τις συνεχείς ανοδικές τάσεις των τιμών.

Πιο συγκεκριμένα, το κόστος διαμονής στην Μήλο θεωρείται σχετικά ακριβό χωρίς βέβαια να φτάνει το επίπεδο της Μυκόνου ή της Σαντορίνης. Οι τιμές των καταλυμάτων μπορεί να κυμαίνονται κατά μέσο όρο στα 180 ευρώ ανά διανυκτέρευση, με τη μεγαλύτερη τιμή διανυκτέρευσης να αγγίζει τα 1200 ευρώ κατά τις ημέρες αιχμής σε μοναδικής πολυτέλειας και ομορφιάς καταλύματα, που έχουν βραβευθεί σε διεθνείς διαγωνισμούς και φιλοξενούν κατά καιρούς διάσημες προσωπικότητες του κόσμου.

3.8.3 Η Τοποθεσία (Place)

Ο τρίτος όρος στη σειρά, είναι η τοποθεσία του μέρους, και αφορά κυρίως την ευκολία προσέγγισης από τον υποψήφιο επισκέπτη. Είναι εμφανές, ότι μια απευθείας πτήση charter

για παράδειγμα από τη Ρώμη, θα δελεάσει σημαντικά ένα μεγάλο ποσοστό Ιταλών τουριστών να επισκευθούν το νησί, γνωρίζοντας ότι θα μπορούν να βρεθούν απευθείας εδώ χωρίς τον ενδιάμεσο σταθμό της Αθήνας.

Φυσικά, δεν αρκεί ένας προορισμός να έχει εύκολη και οικονομική πρόσβαση, αλλά θα πρέπει και να το προβάλλει. Η Μήλος εδώ και αρκετά χρόνια, σημειώνει σημαντική παρουσία σε τουριστικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό, δια ζώσης, αλλά και εξ αποστάσεως τα τελευταία δύο έτη. Ωστόσο παρατηρείται έλλειψη, ομαδικών και οργανωμένων κινήσεων με άλλα νησιά που να αφορούν δραστηριότητες προβολής στο εξωτερικό και θα μπορούσε αυτό να αποτελέσει μια πρόταση για βελτίωση στον συγκεκριμένο τομέα.

Βέβαια στο κομμάτι της προβολής αυτής καθεαυτής, η εξέλιξη της τεχνολογίας και η ευρεία χρήση του διαδικτύου είναι εξαιρετικά σημαντική ως υποστηρικτικό εργαλείο. **Στον μηχανισμό αναζήτησης της GOOGLE, η πληκτρολόγηση των λέξεων «Μήλος τουρισμός» αποδίδει 136.000 ιστοσελίδες, ενώ η λέξη Μήλος αποδίδει 849.000.** Για λόγους σύγκρισης αναφέρεται ότι για την Μύκονο τα αντίστοιχα είναι 296.000 και 739.000 αντίστοιχα, ενώ για την Κρήτη 270.000 και 6.000.000.

3.8.4 Η Προώθηση (Promotion)

Η άμβλυνση της εποχικότητας και η ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος μπορεί να ενισχυθεί με τους παρακάτω 10 στρατηγικούς τουριστικούς κλάδους :

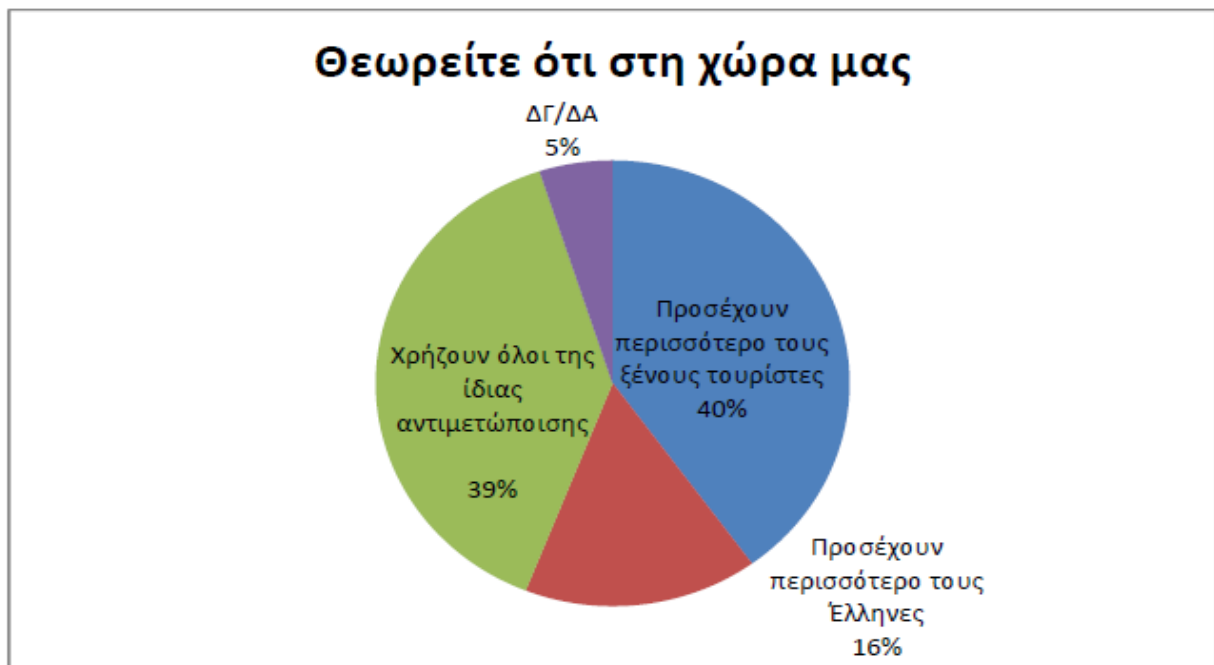
1. Θαλάσσιος Τουρισμός
2. Τουρισμός Περιπέτειας
3. Πολιτισμικός Τουρισμός
4. Πολιτιστικός Τουρισμός
5. Ιαματικός Τουρισμός
6. Γαστρονομικός Τουρισμός
7. Θρησκευτικός Τουρισμός
8. Γεωλογικός Τουρισμός
9. Αθλητικός Τουρισμός
10. Συνεδριακός Τουρισμός

Αυτούς τους «στρατηγικούς κλάδους» θα πρέπει να εκμεταλλευτεί η Μήλος, γιατί δεν αποτελούν απλά τις γενικότερες στρατηγικές επιλογές για την χώρα στον τομέα του τουρισμού, αλλά είναι καθοριστικοί παράγοντες στην γενικότερη προσπάθεια προβολής και προώθησης.

Σε κάθε άλλη περίπτωση, οι πρωτοβουλίες, οι δράσεις και οι ενέργειες που θα αναληφθούν για την προβολή και προώθηση του ως τουριστικού προορισμού, θα πρέπει να στοχεύουν στις γενικότερες συνέργιες που μπορούν να υπάρξουν με βάση τις αντίστοιχες πρωτοβουλίες, δράσεις και ενέργειες σε επίπεδο εθνικής στρατηγικής για τον τουρισμό.

3.6.5 Οι Άνθρωποι (People)

Το 5^ο «ρ» αφορά κυρίως στην συμπεριφορά, την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την εμπειρία των εργαζομένων και το πώς «συναλλάσσονται» με τον πελάτη. Με βάση πρόσφατη έρευνα της KAPPA Research, όπως φαίνεται και στο επόμενο διάγραμμα, υπάρχουν «παράπονα» από τους τουρίστες σχετικά με την γενικότερη αντιμετώπιση και εξυπηρέτηση τους κατά τη διάρκεια των διακοπών τους, σε σύγκριση με την αντιμετώπιση που οι ίδιοι διαπιστώνουν ότι έχουν οι ξένοι τουρίστες.

Διαφοροποίηση εξυπηρέτησης τουριστών

Από τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου που διεξήχθη επισημαίνεται από τους ίδιους τους επιχειρηματίες και εργαζόμενους, ότι ενώ για τα μεγάλα τουριστικά νησιά είναι λίγα τα

ποσοστά παραπόνων για «κακή συμπεριφορά», στα μεσαία νησιά είναι πολύ πιο έντονο το φαινόμενο. Αυτό το εύρημα έχει ως βάση το γεγονός ότι οι τουριστικές επιχειρήσεις σε Μύκονο και Θήρα, είτε εκπαιδεύουν το προσωπικό τους καλύτερα και πιο αποτελεσματικά, είτε προσλαμβάνουν προσωπικό με μεγαλύτερη εμπειρία και κατάρτιση. Σε αντίθεση, στα μικρότερα νησιά οι τουριστικές επιχειρήσεις, είτε αρκούνται στην τοπική αγορά εργασίας, είτε προσπαθούν να καλύψουν τις ανάγκες τους σε προσωπικό με την οικογενειακή απασχόληση, ακόμη και των ανηλίκων παιδιών, είτε με ανειδίκευτους ως επί το πλείστον εργαζόμενους και συχνά μάλιστα αλλοδαπούς.

Επίσης, στα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας του Έργου, επισημάνθηκε στα μικρότερα τουριστικά νησιά, μεγαλύτερο ποσοστό μη εκπαίδευσης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού, που απασχολείται στον τουρισμό, γεγονός που συνδυάζεται με το μεγάλο ποσοστό επιχειρηματιών / εργαζομένων που είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι ίσως και λόγω των αναγκών της καθημερινότητας δεν είχαν ή δεν έχουν τον χρόνο να εκπαιδευτούν περισσότερο.

3.9 Συμπεράσματα της Ανάλυσης Marketing “5 PS” της Μήλου

Παραπάνω αναλύθηκαν τα στοιχεία **Product, Place, People, Price** και **Promotion** που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν της Μήλου.

Σε μια περιγραφή της τουριστικής κατάστασης στο Νομό Κυκλάδων αλλά και στη Μήλο, είναι ιδιαίτερη ανάγκη να τονισθεί η ανησυχία για την «κούραση» του υφιστάμενου τουριστικού μοντέλου του «παραθεριστικού τουρισμού αναψυχής» και η ανάγκη προσαρμογής και συμπλήρωσής του. Σε ανακοινώσεις του αρμοδίου Υπουργείου Τουρισμού και σε δημοσιεύματα του τύπου, επισημαίνεται αφενός η τάση για αλλαγή του τρόπου αντιμετώπισης των τουριστών, και αφετέρου η τάση για την εντατικοποίηση της προώθησης των εξειδικευμένων χαρακτηριστικών που διαφοροποιούν τουριστικούς προορισμούς.

Οι γενικές υποδομές και οι τουριστικές εγκαταστάσεις σαφώς φαίνεται ότι βοηθούν την ανάπτυξη των παραδοσιακών μορφών τουρισμού, δεν αλλοιώνουν την παραδοσιακή ταυτότητα των άλλων μορφών και συντείνουν για να προσελκυστούν οι τουρίστες των νέων μορφών τουρισμού.

Οι ανάγκες και οι απαιτήσεις των τουριστών, τόσο των Ελλήνων όσο και των αλλοδαπών, είναι αυξημένες και η ποιότητα παίζει πλέον σημαντικό ρόλο στην επιτυχία της προσέλκυσης του τουρίστα και στη διατήρηση της καλής εντύπωσης μετά το πέρας του ταξιδιού του.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχει δώσει μεγάλη σημασία σε υποδομές και έργα που συνέβαλαν άμεσα και έμμεσα στον τουρισμό. Η πορεία του τουρισμού στη Μήλο, είναι μεν αποδοτική αλλά μπορεί αν βελτιωθεί σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό. Ο τουρισμός σήμερα, μπορεί ακόμη να αποτελέσει είτε κύρια είτε συμπληρωματική οικονομική δραστηριότητα για τα ντόπια νοικοκυριά και να βοηθήσει στη βελτίωση του επιπέδου ζωής, σε συγκράτηση του πληθυσμού στον τόπο του και σε αύξηση των συνολικών οικογενειακών εισοδημάτων.

4. Μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού στη Μήλο

4.1 Θαλάσσιος Τουρισμός

Η Μήλος έχει πολλές παραλίες εξαιρετικής ομορφιάς. Κάθε παραλία που πρόκειται να επισκεφτεί κάποιος κατά την διαμονή του στο νησί, θα δει πως είναι εντελώς διαφορετική από την άλλη και αυτός είναι ο λόγος που την κάνει να ξεχωρίζει, όχι μόνο στις Κυκλάδες, αλλά σε ολόκληρη την Ελλάδα, λόγω των ιδιαίτερων πετρωμάτων που την περικλείουν. Πολλές είναι προσβάσιμες από την ξηρά, ενώ άλλες είναι προσιτές μόνο από τη θάλασσα. Παρακάτω αναφέρονται 90 παραλίες, 17 στη βόρεια, 12 στην ανατολική, 21 στη νότια, 15 στη δυτική πλευρά και 25 μέσα στον κόλπο.

Βόρεια πλευρά - 17 παραλίες από Δυτικά προς Ανατολικά:

- Πλάθινα
- Τράχηλας
- Φυροπόταμος
- Τουρκοθάλασσα
- Συκιά(Αφάλατωση)
- Μαντράκια
- Σαρακήνικο
- Μύτακας
- Αλογόμαντρα
- Άγιος Κωνσταντίνος
- Πάχαινα
- Κάπρος
- Παπάφραγκας
- Φυλακωπή
- Καλόγερος
- Πελεκούδα
- Πολλώνια

Ανατολική πλευρά - 12 παραλίες

- Πολυχρόνη
- Θειορυχεία
- Καστανάς

- Τρία Πηγάδια
- Βούδια
- Κολυμπισιώνας
- Αγκάλη
- Ρέμα
- Παλιόρεμα
- Παλιά Θειωρυχεία
- Καμπάνες

Νότια Πλευρά - 21 παραλίες (από Ανατολικά προς Δυτικά):

- Ψαροβολάδα
- Αγία Κυριακή
- Φύρλιγκος
- Σπαθί
- Τουρκάκι
- Παλαιοχώρι
- Τούρλος
- Γέρακας
- Κάλαμος
- Τσιγκράδο
- Φυριπλάκα
- Προβατάς
- Άγιος Σώστης
- Κήπος
- Τσιγκούλια
- Ψαθί
- Ακρωτηράκι
- Κάτεργο
- Γέροντας
- Κλέφτικο

Δυτική Πλευρά - 15 παραλίες (από Νότια προς Βόρεια):

- Ακρωτήριο Ψαλίδα
- Βαίσης
- Συκιά
- Άγιος Ιωάννης (1)
- Άγιος Ιωάννης (2)
- Άγιος Ιωάννης (3)
- Αμμουδαράκι
- Τριάδες (1)
- Τριάδες (2)
- Τριάδες (3)
- Βουρλίδια
- Αγκάθια
- Καλόγριες
- Άσπρα Γιαλούδια
- Βάνι

Μέσα στον κόλπο - 25 παραλίες

- Εμπουριός
- Φατούρενα
- Αχιβαδόλιμνη
- Παπικινού
- Λαγκάδα
- Ριβάρι
- Άγιος Νικόλαος
- Πατρικιά (1)
- Πατρικιά (2)
- Πατρικιά (3)
- Κάναβα
- Αλυκή

- Άγιος Δημήτριος
- Καντάρος
- Κατσιμούτσης
- Νεροδάφνη
- Σχινωπή
- Μπομπάρδα
- Αδάμας
- Νεοχώρι
- Κόλφος
- Φουρκοβούνι
- Αρετή
- Κλήμα
- Αμπουρδεκτάκι

Ο θαλάσσιος τουρισμός κλιμακώνεται στις παρακάτω μορφές :

Παράκτιος

Υποβρύχιος

Αλιευτικός

Πολιτιστικός (Ναυτικό Μουσείο)

Αθλητικός

Κρουαζιέρας

Περιηγήσεις με σκάφη αναψυχής

Yachting

Ανάλυση S.W.O.T. του Θαλάσσιου Τουρισμού

STRENGTHS

Ιδιαίτερα ανεπτυγμένος τομέας ήδη
 Τεράστιο φυσικό λιμάνι για τον ελιμενισμό των σκαφών
 60 προσβάσιμες παραλίες
 πρόσβαση ΑμεΑ σε 3 παραλίες με ειδικά αμαξίδια
 αξιοσημείωτες δράσεις από ομάδες εθελοντών στις επισκέψιμες παραλίες
 πολλές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στις συγκεκριμένες μορφές τουρισμού, κατατάσσοντάς τον στις πρώτες θέσεις.
 ναύαγια πλοίων σε 4 σημεία του νησιού που προσφέρουν απίστευτο θέαμα στους δύτες
 το Ναυτικό Μουσείο φιλοξενεί τον θαλάσσιο πολιτιστικό πλούτο και ιστορία του νησιού
 12 - 20 παραλίες (και επιπλέον 15-20 όμορα σημεία αυτών) δημοπρατεί ο Δήμος προς αξιοποίηση των παραλιών και παροχή υπηρεσιών στους λουόμενους
 οι επισκέπτες μπορούν ανεξάρτητα από τον καιρό και τους ανέμους να επισκεπτούν παραλίες (π.χ. με νότιους ανέμους επισκέπτονται τις βόρειες παραλίες, με βόρειους ανέμους τις νότιες, κλπ)
 δεν έχει σημειωθεί δηλητηριώδη θαλάσσια γλωρίδα και

WEAKNESSES

Από τις 60 προσβάσιμες παραλίες, μία μόνο έχει γαλάζια σημαία.
 δεν είναι οργανωμένες οι περισσότερες παραλίες του νησιού μας (ντουζιέρες, ράμπες, ειδικά διαμορφωμένοι χώροι εστίασης στις παραλίες τύπου beach bar)

OPPORTUNITIES

διαμόρφωση παραλιών ώστε να είναι προσβάσιμες από επισκέπτες ΑΜΕΑ (C-TRACK)
 διαμόρφωση Αγροτικής οδοποιίας προς διευκόλυνση της πρόσβασης σε μεχρι πρότινος δύσβατες περιοχές για τους επισκέπτες
 επέκταση μόλων και λιμανιού στον Αδάμαντα
 δημιουργία δεύτερου λιμανιού στα Πολλώνια προς εξυπηρέτηση της διασύνδεσης των Κυκλάδων
 προσθήκη επιπλέον όρων εκμίσθωσης παραλιών κατά τις δημοπρασίες αυτών από το Δήμο προς βελτίωση της ποιότητας και της εξυπηρέτησης των επισκεπτών (πχ ναυαγοσώστες, ξυλινους κάδους ανακύκλωσης δημιουργία 3 θαλάσσιων παρκών

THREATS

Κίνδυνος αλλοίωσης φυσικού περιβάλλοντος, τοπίου και παραλιών.
 Μόλυνση υδάτων .

4.2 Τουρισμός Περιπέτειας

Ο τουρισμός περιπέτειας είναι μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες κατηγορίες του Τουρισμού, που «γεννήθηκε» ως αντίδραση στο μαζικό καταναλωτισμό της σύγχρονης βιομηχανοποιημένης κοινωνίας. Είναι σχετικά νέα μορφή τουριστικής δραστηριότητας, εναρμονισμένη με τις φυσικές, κοινωνικές και τοπικές αξίες. Τα τελευταία χρόνια, πολλές χώρες δίνουν βαρύτητα στην ανάπτυξη του τουρισμού περιπέτειας.

Στο τουρισμό περιπέτειας ο προορισμός είναι κρίσιμο ζήτημα καθώς αποτελεί ένα από τα δομικά του στοιχεία. Οι τουρίστες περιπέτειας δεν ελκύονται μόνο από συγκινήσεις που προέρχονται από τις δραστηριότητες, αλλά και από το φυσικό περιβάλλον που τις φιλοξενεί. Κοινό στοιχείο προτίμησης για τους ‘περιπετειώδεις τουρίστες’ είναι το φυσικό τραχύ περιβάλλον, με άγρια ομορφιά, μέσα στο οποίο επιζητούν την υπερβολή, την αυτοπεποίθηση και την ψυχική ανάταση.

Η Μήλος, λόγω του εύκρατου κλίματος και της γεωμορφολογίας της παρουσιάζει τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης αυτού του είδους τουρισμού. Ο τουρισμός περιπέτειας στο συγκεκριμένο νησί προσφέρει δράση και ελευθερία, με σύμμαχο τη φύση, στοιχεία που ο σημερινός άνθρωπος περισσότερο από ποτέ έχει την ανάγκη για να ξεφύγει από την «προκάτ» πραγματικότητα. Συγκεκριμένα:

Κατάδυση

Αφορά ένα αρκετά μεγάλο σύνολο ατόμων το οποίο αποτελείται από τουρίστες με ένα κοινό ενδιαφέρον, την εξερεύνηση του βυθού των θαλασσών. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα ποιοτική μορφή τουρισμού, επειδή ελκύει ως επί το πλείστον άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου, αλλά και υψηλότερου εισοδήματος. Ο συγκεκριμένος τομέας αποτελεί μια ιδιαίτερα σημαντική πηγή εσόδων για την τουριστική βιομηχανία του νησιού και χαίρει επιπλέον ανάπτυξης, λόγω του ιδιαίτερου θαλάσσιου πλούτου της Μήλου.

Στο νησί δραστηριοποιούνται τουλάχιστον δύο πιστοποιημένα ιδιωτικά καταδυτικά κέντρα που ειδικεύονται στην παροχή υπηρεσιών καταδύσεων αναψυχής, με δυνατότητα εξυπηρέτησης δυτών με αναπηρία.

Κανόε / Κανιάκ

Απέκτησε μεγάλη δημοτικότητα τα τελευταία χρόνια, εφόσον επιτρέπουν στον άνθρωπο να έρθει σε επαφή με τη φύση με ένα συναρπαστικό τρόπο, μόνος ή με παρέα, σε μονοήμερες ή και πολυήμερες εκδρομές και σε ρυθμούς που ορίζει ο ίδιος.

Το θαλάσσιο καγιάκ θα μπορούσε να λειτουργήσει συμπληρωματικά στις υπόλοιπες δραστηριότητες του νησιού καθώς μπορεί να συνδέσει τον ορεινό όγκο του νησιού με τη θάλασσα. Τα περισσότερα σημεία του νησιού, παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον και είναι ιδανικός τόπος για τους λάτρεις του καγιάκ. Οι απρόσιτες παραλίες ανάμεσα στα εντυπωσιακά βράχια, οι γεωλογικοί σχηματισμοί σε συνδυασμό με τη γαλαζοπράσινη θάλασσα δημιουργούν ένα εκπληκτικό τοπίο.

Περιπατητικός Τουρισμός - Πεζοπορία

Ο Δήμος Μήλου προχώρησε σε ανάδειξη του υφιστάμενου δικτύου Διαδρομών πολιτιστικού Ενδιαφέροντος της Μήλου. Τα πεζοπορικά μονοπάτια, εξυπηρετούν πρωτίστως τη δασική αναψυχή, προωθούν τον τουρισμό, καθώς δημιουργούν κατάλληλη υποδομή για την άσκηση δραστηριοτήτων, όπως η πεζοπορία, η πρόσβαση περιπατητών σε ιδιαίτερα φυσικά περιβάλλοντα ή αξιοθέατα και γενικότερα ευνοούν την γνωριμία και την επαφή του ανθρώπου με τη φύση.

Ο επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί στο νησί μέσω του δικτύου αυτού στις εξής παρακάτω διαδρομές:

1. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 1: ΚΑΤΑΚΟΜΒΕΣ - ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ - ΚΛΙΜΑ - ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ - ΧΩΡΟΣ ΕΥΡΕΣΗΣ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ - ΜΠΥΡΓΙΑΝΤΕΣ - ΜΥΛΟΙ ΤΡΥΠΗΤΗΣ - ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΡΥΠΗΤΗΣ - ΚΑΤΑΚΟΜΒΕΣ*
2. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 2: ΠΛΑΚΑ – ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΤΡΑΜΥΘΙΑ – ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ – ΑΡΕΤΗ - ΠΛΑΚΑ*
3. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 3: ΠΛΑΚΑ - ΦΟΥΡΚΟΒΟΥΝΙ - ΠΛΑΘΙΕΝΑ - ΠΑΝΑΓΙΑ ΛΑΜΑΡΗ - ΠΛΑΚΕΣ (ΣΤΑΥΡΟΙ) - ΚΑΝΕΛΟΧΩΡΙ – ΠΛΑΚΑ*
4. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 4.Α: ΑΔΑΜΑΝΤΑΣ - ΛΑΓΚΑΔΑ - ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΑΤΟΜΕΙΟ ΟΨΙΔΙΑΝΟΥ - ΣΚΙΝΩΠΗ - ΜΙΚΡΗ ΣΚΙΝΩΠΗ - ΑΔΑΜΑΝΤΑΣ*
5. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 4.Β: ΑΔΑΜΑΝΤΑΣ – ΛΑΓΚΑΔΑ - ΑΚΡΩΤΗΡΙ ΜΠΟΜΠΑΡΔΑΣ (ΝΥΧΙΑ) – ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΑΤΟΜΕΙΟ ΟΨΙΔΙΑΝΟΥ - ΑΔΑΜΑΝΤΑΣ*
6. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 5: ΜΑΝΤΡΑΚΙΑ – ΣΑΡΑΚΗΝΙΚΟ – ΝΑΥΑΓΙΟ – ΜΥΤΑΚΑΣ – ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ - ΠΑΧΑΙΝΑ – ΦΥΛΑΚΩΠΗ*
7. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 6: ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΓΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ - ΗΦΑΙΣΤΕΙΑΚΟΣ ΚΡΑΤΗΡΑΣ ΦΥΡΙΠΛΑΚΑΣ – ΚΟΡΥΦΗ ΚΑΛΑΜΟΣ (ΗΦΑΙΣΤΕΙΑΚΕΣ ΑΤΜΙΔΕΣ) – ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΓΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ*
8. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 7: ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ - ΡΙΒΑΡΙ - ΕΜΠΟΥΡΕΙΟΣ - ΡΙΒΑΡΙ - ΦΑΤΟΥΡΕΝΑ - ΠΑΤΡΙΚΙΑ - ΑΡΟΥΚΑΝΙΣΤΟ - ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ*

9. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 8: ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ – ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ - ΕΙΣΟΔΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ – ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ – ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ*
10. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 9: ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΙΑΝΟΥ– ΣΥΚΙΑ - ΚΛΕΦΤΙΚΟ - ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΙΑΝΟΥ*
11. *ΔΙΑΔΡΟΜΗ 10: ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΙΑΝΟΥ- ΠΛΑΤΟΡΑΧΕΣ - ΡΑΪΣΙΟΥ ΒΟΛΑΔΑ - ΤΟΠΑΚΑΣ - ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ - ΑΚΤΗ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗ - ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΙΑΝΟΥ*

Surfing

Η πλειοψηφία των παραλιών της Μήλου αποτελούν ιδανικό μέσο ανάπτυξης του wind surfing και του kite surf, τόσο για έμπειρους όσο και για αρχάριους. Ο φυσικός κόλπος του νησιού την κάνει να είναι ένα από τα ασφαλέστερα και καταλληλότερα για όλους τους λάτρεις του αθλήματος.

Οι συνιστώμενες παραλίες είναι η Αχιβαδόλιμνη και η Παπικινού.

Ανάλυση S.W.O.T. του Τουρισμού Περιπέτειας

4.3 Πολιτισμικός Τουρισμός

Μια από τις σημαντικότερες ειδικές μορφές τουρισμού είναι ο πολιτισμικός τουρισμός, ο οποίος περιλαμβάνει δραστηριότητες που σχετίζονται με την προβολή και την προστασία του πολιτιστικού κεφαλαίου, με κίνητρο να μελετήσουν την τέχνη, να παρακολουθήσουν πολιτιστικά δρώμενα και φεστιβάλ, να επισκεφθούν μνημεία και να γνωρίσουν την φύση.

Συγκεκριμένα, η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει τον απτό πολιτισμό (δηλαδή τα κτίρια, τα μνημεία, τα τοπία, τα βιβλία, τα έργα τέχνης και τα τεκμήρια), τον άυλο πολιτισμό (δηλαδή τη λαογραφία, τις παραδόσεις, τη γλώσσα και τη γνώση), καθώς και την "φυσική" κληρονομιά (δηλαδή σημαντικά πολιτιστικά τοπία).

Οι πλούσιοι πολιτισμικοί πόροι του νησιού, υλικοί, άυλοι και φυσικοί, καλύπτουν όλες τις ιστορικές περιόδους από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι τη νεώτερη ιστορία. Σε ατομικό επίπεδο, ο πολιτισμικός τουρισμός θεωρείται μέθοδος για την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης των κατοίκων, της εκτίμησης, της υπερηφάνειας, της εθνικής ταυτότητας και της ανοχής. Προωθεί επίσης, μια διαπολιτισμική επικοινωνία που μπορεί να οδηγήσει στην κατανόηση μεταξύ της Μήλου ως τόπος υποδοχής και του επισκέπτη.

Η Μήλος πρωταγωνιστεί στον Πολιτισμικό Τουρισμό και αναμφισβήτητα η Ιστορία και ο Πολιτισμός της αποτελούνται από διαφυλαγμένα «brands» στην παγκόσμια βιομηχανία του Τουρισμού :

Μουσεία

Το νησί έχει μεγάλη και ιδιαίτερη ιστορία και έτσι υπάρχει πολύ υλικό για να αξιοποιηθεί στα Μουσεία της. Πολύ σημαντικό είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο που διαθέτει αντίγραφο της διάσημης Αφροδίτης της Μήλου (ενώ θα έπρεπε να έχει το πρωτότυπο, αυτό το οποίο σφετερίστηκε από τους Γάλλους), ενώ το Μεταλλευτικό Μουσείο παρουσιάζει με πολύ ωραίο τρόπο την μεταλλευτική ιστορία της Μήλου από τα προϊστορικά χρόνια.

- Αρχαιολογικό Μουσείο

Το αρχαιολογικό μουσείο της Μήλου βρίσκεται στην Πλάκα και περιλαμβάνει στις συλλογές του χαρακτηριστικά δείγματα από όλη την ιστορία της Μήλου. Το αρχαιολογικό μουσείο στην Μήλο στεγάζεται σε ένα πανέμορφο νεοκλασικό του 19ου αιώνα που μετατράπηκε σε μουσείο το 1985.

Χωρίς αμφιβολία το εντυπωσιακότερο από τα εκθέματα του μουσείου είναι το γύψινο αντίγραφο της Αφροδίτης της Μήλου που βρίσκεται στην πρώτη αίθουσα, στην είσοδο του

μουσείου. Το πιστό αντίγραφο είναι προσφορά του μουσείου του Λούβρου, στο οποίο βρίσκεται το διάσημο πρωτότυπο άγαλμα της θεάς. Ένα επίσης εντυπωσιακό έκθεμα στο αρχαιολογικό μουσείο της Μήλου, είναι η πασίγνωστη Κυρά της Φυλακωπής.

Το αρχαιολογικό μουσείο της Μήλου περιλαμβάνει σημαντικά εκθέματα από τον προϊστορικό οικισμό της Φυλακωπής και από τον αρχαιολογικό χώρο στο Κλήμα.

Για να έχει κάποιος ολοκληρωμένη εικόνα από τα ευρήματα στις ανασκαφές στην Μήλο, πρέπει αδιαμφισβήτητα να δει και την Κυκλαδική συλλογή του αρχαιολογικού μουσείου της Αθήνας, όπου τα εκθέματα κι από τις τέσσερις οικιστικές περιόδους της Φυλακωπής (3300-1100 π.Χ.), αποτελούν σημαντικό τμήμα της (ισόγειο –αίθουσα 6). Η συλλογή στο αρχαιολογικό μουσείο της Μήλου περιλαμβάνει επίσης χαρακτηριστικά δείγματα Οψιανού (Οψιδιανού), που τόσο σημαντικό ρόλο έπαιξε στην πρώιμη ανάπτυξη του νησιού.

Σημαντικά εκθέματα υπάρχουν και στους υπαίθριους χώρους του αρχαιολογικού μουσείου της Μήλου. Τα υπαίθρια εκθέματα είναι πραγματικά στολίδια απόλυτα ταιριαστά με το μουσείο και σας προετοιμάζουν με τον καλύτερο τρόπο για την επίσκεψη σας στις στεγασμένες συλλογές.

- Το εκκλησιαστικό μουσείο

Στεγάζεται στον ιερό ναό της Αγίας Τριάδας, μια από τις παλαιότερες και ομορφότερες εκκλησίες στην Μήλο. Το εκκλησιαστικό μουσείο θα το βρείτε σε λίγα μέτρα απόσταση από το κέντρο του Αδάμαντα. Η ίδια η εκκλησία της Αγίας τριάδας παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον, καθώς στην αρχιτεκτονικής της έχουν συνδυαστεί στοιχεία και από την βυζαντινή, αλλά και από την καθολική παράδοση κατά την διάρκεια της φραγκοκρατίας. Στο προαύλιο του εκκλησιαστικού μουσείου σας υποδέχεται ένα πανέμορφο ψηφιδωτό από βότσαλα.

Στους ιδιαίτερους χώρους του εκκλησιαστικού μουσείου της Αγίας Τριάδας φιλοξενούνται κειμήλια από την εκκλησιαστική ζωή της Μήλου τα τελευταία 600 χρόνια. Ξυλόγλυπτα τέμπλα, επιτάφιοι και αναλόγια. Εικονοστάσια, δεσποτικός θρόνος, δισκοπότηρα και θυμιατά, αφιερώματα των πιστών και ευαγγέλια δίνουν έντονα την γεύση της εκκλησιαστικής παράδοσης στην Μήλο.

Το εκκλησιαστικό μουσείο της Μήλου περιλαμβάνει και μερικές φορητές εικόνες των Εμμανουήλ και Αντωνίου Σκορδίλη, κρητικών αγιογράφων, πατέρας και γιός που έζησαν και δημιούργησαν τον 16ο αιώνα στην Μήλο, οι οποίοι προσέφεραν με το ιδιαίτερο στυλ τους στην ανανέωση της μεταβυζαντινής ζωγραφικής.

- Λαογραφικό Μουσείο της Μήλου

Το λαογραφικό μουσείο της Μήλου βρίσκεται στην Πλάκα. Ιδρύθηκε το 1969 από την Ένωση Μηλίων της Αθήνας. Στεγάζεται σε ένα χαρακτηριστικό σπίτι της Μήλου που αγοράστηκε με σκοπό να στεγάσει την συλλογή του μουσείου που παρουσιάζει μέσα από την οργάνωση των χώρων ενός σπιτιού, τις ιδιαιτερότητες της καθημερινής ζωής της Μήλου την περίοδο μετά την επανάσταση του 1821 μέχρι τον μεσοπόλεμο.

Στο λαογραφικό μουσείο της Μήλου υπάρχουν εκθέματα από αρχοντικά, αστικά και αγροτικά σπίτια. Στην είσοδο και πρώτη αίθουσα του μουσείου υπάρχει η Σάλα που περιλαμβάνει και τα πιο πολυτελή αντικείμενα . Η σάλα που ήταν συνήθως και το μεγαλύτερο δωμάτιο του σπιτιού που υποδέχεται τους επισκέπτες, ανάλογα με την επίπλωση και την διακόσμηση καθρέπτιζε την οικονομική, αλλά και την κοινωνική θέση της οικογένειας.

Χαρακτηριστικό στο λαογραφικό μουσείο της Μήλου είναι επίσης το δωμάτιο του αργαλειού. Το αργαστήριο ήταν πολύ σημαντικό για την οικιακή οικονομία. Ο αργαλειός και η ραπτομηχανή δεν έλειπαν σχεδόν από κανένα σπίτι. Στο μικρό αυτό σπιτικό εργαστήριο φτιάχνονταν όλα τα ρούχα και τα υφάσματα του σπιτιού καθώς και η προίκα των κοριτσιών.

Η κουζίνα με την εστία ήταν ένα επίσης σημαντικό κέντρο του σπιτιού. Εκεί βρίσκεται όλος ο απαραίτητος εξοπλισμός για την δημιουργία του ψωμιού και του φαγητού της οικογένειας.

Το λαογραφικό μουσείο της Μήλου διαθέτει μια εξαιρετική αναπαράσταση της κρεβατοκάμαρας. Η κάμαρα που ανήκε στο ζευγάρι των νοικοκυραίων του σπιτιού, φιλοξενούσε και τα παιδιά όσο ήταν μικρά. Στην κάμαρα φυλάσσονταν όλα τα ρούχα και τα προικιά της οικογένειας, ενώ στο ντουλάπι που κλείδωνε όλα τα πολύτιμα αντικείμενα και τα ακριβά σερβίτσια. Καθώς στα σπίτια εκείνης της εποχής δεν υπήρχε ξεχωριστός χώρος για το λουτρό, το λαβομάνο με την κανάτα το νερό βρίσκεται στην Κάμαρα για τις καθημερινές ανάγκες του πλυσίματος. Στην κάμαρα υπάρχουν τα στέφανα του ζευγαριού και οι εικόνες των αγίων που προστατεύουν την οικογένεια.

Σημαντικός χώρος με πολλές χρήσεις ήταν για το νοικοκυριό της Μήλου το πατητήρι. Εκτός από χώρο για την επεξεργασία του κρασιού, ήταν αποθηκευτικός χώρος για τα τρόφιμα, αλλά εξυπηρετούσε και άλλες λειτουργίες, ακόμη και για να φιλοξενεί κάποιο μέλος της οικογένειας.

Το λαογραφικό μουσείο της Μήλου είναι ένα από τα πιο άρτια και όμορφα λαογραφικά μουσεία της Ελλάδας. Αξίζει και την επίσκεψή σας, αλλά και την στήριξη σας, καθώς είναι μια εξαιρετική ιδιωτική προσπάθεια.

- Μεταλλευτικό Μουσείο της Μήλου

Το μεταλλευτικό μουσείο στην Μήλο ιδρύθηκε το 1998 με την υποστήριξη της μεγαλύτερης μεταλλευτικής εταιρείας στο νησί, της S&B βιομηχανικά ορυκτά Α.Ε. Το μεταλλευτικό μουσείο είναι ένα σύγχρονο κτίριο πραγματικό στολίδι για τον Αδάμαντα και στις αίθουσες του παρουσιάζεται η ξεχωριστή γεωλογική ηφαιστειακή φύση της Μήλου.

Στο μεταλλευτικό μουσείο της Μήλου ξεδιπλώνεται με μια εξαιρετική παρουσίαση η μεταλλευτική ιστορία του νησιού, καθώς και ορυκτός πλούτος του. Στην ισόγεια αίθουσα υπάρχουν αναπαραστάσεις, όργανα και εργαλεία για τις μεταλλευτικές δραστηριότητες στο νησί τα τελευταία 150 χρόνια. Παρουσιάζονται οι παλιές τεχνικές, αλλά και η σύγχρονη εξορυκτική δραστηριότητα.

Στην αίθουσα στον πρώτο όροφο του μεταλλευτικού μουσείου της Μήλου παρουσιάζεται ο ορυκτός πλούτος με φωτογραφίες και διάφορα ορυκτά σε προθήκες. Έμφαση δίνεται στην πληροφόρηση του κοινού για τα ορυκτά που εξορύσσονται στην Μήλο σήμερα, όπως τον περλίτη και τον μπεντονίτη που αποτελούν τα κύρια εξαγωγικά της προϊόντα.

Στο υπόγειο του μουσείου υπάρχουν βοηθητικοί χώροι και μια μικρή αλλά εξαιρετική αίθουσα παρουσιάσεων εξοπλισμένη με οπτικοακουστικά μέσα. Στους χώρους του υπογείου του μεταλλευτικού μουσείου της Μήλου διοργανώνονται οι πολλαπλές δραστηριότητες του μουσείου, όπως εκπαιδευτικά προγράμματα, ομιλίες, παρουσιάσεις, εκθέσεις φωτογραφίας, προβολή ταινιών και πολυμέσων.

Στο μικρό εκθετήριο- πωλητήριο στην είσοδο του μουσείου ο επισκέπτης μπορεί να αγοράσετε δείγματα ορυκτών από όλο τον κόσμο. Εδώ είναι το σημείο όπου χρήζει ορισμένη

βελτίωση, καθώς θα μπορούσε να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στα ορυκτά της Μήλου με μεγαλύτερη ποικιλία και τα δείγματα να είναι σε πιο προσιτές τιμές.

Το μεταλλευτικό μουσείο της Μήλου είναι ένα πανέμορφο θεματικό μουσείο, που καταφέρνει με τον καλύτερο τρόπο σε όλα τα επίπεδα από τις κτιριακές εγκαταστάσεις, τον εξοπλισμό του και τις συλλογές του, να υπηρετεί τους σκοπούς της ίδρυσης του. Με τα εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά και την πιο πρόσφατη δραστηριότητα του την διοργάνωση περιηγήσεων στα σημεία μεταλλευτικού ενδιαφέροντος της Μήλου, το μεταλλευτικό μουσείο συμβάλλει με τον καλύτερο τρόπο στην ανάδειξη του ξεχωριστού χαρακτήρα της Μήλου και στην τουριστική αξιοποίηση της.

- Ναυτικό Μουσείο της Μήλου

Το μικρό ναυτικό μουσείο της Μήλου βρίσκεται στον Αδάμαντα στο κτίριο της παλιάς κοινότητας. Στο μουσείο έχει γίνει προσπάθεια να συγκεντρωθεί η ναυτική ιστορία της Μήλου.

Ανάμεσα στα εκθέματα του μουσείου βρίσκονται εργαλεία από οψιδιανό, πολλοί παλιοί ναυτικοί χάρτες, ενώ στον χώρο δεσπόζει η ξυλόβαρκα Ειρήνη, χαρακτηριστικό δείγμα βάρκας των Κυκλάδων.

Ρωμαϊκό Θέατρο

Ρωμαϊκό Θέατρο, πηγή: (www.diazoma.gr)

Βρίσκεται στην πλαγιά του λόφου, όπου εκτείνεται η αρχαία πόλη, μεταξύ των σύγχρονων οικισμών Τρυπητή και Κλήμα, σε μία εντυπωσιακή θέση με θέα τον κόλπο της Μήλου. Το μνημείο είναι εν μέρει ανασκαμμένο. Από τις μέχρι σήμερα ανασκαφές έχει αποκαλυφθεί η ορχήστρα, τμήμα του κοίλου, του σκηνικού οικοδομήματος και του δυτικού αναλήμματος. Η σωζόμενη μορφή του θεάτρου ανήκει στη ρωμαϊκή εποχή, ωστόσο είναι πιθανόν η αρχική κατασκευή του οικοδομήματος να ανάγεται στην ελληνιστική εποχή. Η φυσική κλίση της πλαγιάς χρησιμοποιήθηκε για το κοίλο, το οποίο έχει την τυπική πεταλόσχημη χάραξη των αρχαίων ελληνικών θεάτρων. Από το κοίλο έχουν αποκαλυφθεί οι επτά κερκίδες με ειδώλια από λευκό μάρμαρο έως και σε 9 σειρές. Κάθε σειρά έχει από τέσσερα έως πέντε ειδώλια. Η προς τα πάνω έκταση του κοίλου δεν είναι γνωστή. Η ορχήστρα είναι διαμορφωμένη σε βάθος περ. 1,70μ. κάτω από τη στάθμη των πλακών του διαζώματος, προκειμένου να λειτουργεί ως αρένα. Η κάθετη επιφάνεια του βράχου μεταξύ του επίπεδου της αρένας και των πλακών του διαζώματος έφερε επένδυση από μαρμάρινες πλάκες. Από το σκηνικό οικοδόμημα σώζονται ίχνη θεμελίωσης, τμήμα τοίχου, τμήμα του τοιχοβάτη καθώς και διάσπαρτα αρχιτεκτονικά μέλη. Ως προς τη μορφή του, τα αρχιτεκτονικά μέλη οδηγούν σε μικρασιατικά πρότυπα. Από τα δύο πλευρικά αναλήμματα του θεάτρου έχει αποκαλυφθεί εν μέρει μόνον το δυτικό.

Το θέατρο άνοιξε για το κοινό το 1930, όταν ο χώρος προσφέρθηκε για θεάματα πάλης. Έκτοτε και μέχρι το 2000, ανά διαστήματα διοργανώνονται μαθητικοί αθλητικοί αγώνες, ερασιτεχνικές και επαγγελματικές παραστάσεις αρχαίου δράματος αλλά και μουσικές εκδηλώσεις. Εξαιτίας ορισμένων φθορών το αρχαίο θέατρο τέθηκε μη κατάλληλο για τη συνέχιση εκδηλώσεων. Θέλοντας την επανένταξη του θεάτρου στην κοινωνική ζωή, το 2009 εκπονήθηκε μελέτη αποκατάστασής του. Στη συνέχεια, το έργο «Ανάδειξη αρχαίου θεάτρου Μήλου» και στις 9 Ιουλίου 2016 το αναστηλωμένο θέατρο άνοιξε τις πύλες του για το κοινό μετά από την ολοκλήρωση των εργασιών ανάδειξής του.

Σήμερα στον ιστορικό αυτό χώρο φιλοξενείται το ετήσιο Φεστιβάλ του Δήμου Μήλου, αλλά και λοιπές πολιτιστικές εκδηλώσεις. Στόχος του Δήμου για το συγκεκριμένο αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό αριστούργημα είναι η ανάδειξη και του υπόλοιπου τμήματος που κρύβεται εδώ και αιώνες κάτω από αγροτεμάχια μηλιών ιδιωτών καθώς και η αναγνώρισή του ως Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Πρωτοχριστιανικές Κατακόμβες

Πρωτοχριστιανικές Κατακόμβες (πηγή: Παρασκευάς Καρβουνιάρης)

Οι κατακόμβες είναι σκαμμένες σε ηφαιστειακό έδαφος και αποτελούν ένα από τα αξιοθέατα του νησιού. Είναι το μεγάλο κοινοτικό νεκροταφείο των πρώτων χριστιανικών χρόνων στη Μήλο. Οι κατακόμβες ανακαλύφθηκαν από αρχαιοκάπηλους και έγιναν γνωστές μετά τη σύληση τους, το 1840. Είναι τρεις, και μαζί με πέντε διαδρόμους και έναν νεκρικό θάλαμο αποτελούν ένα δαιδαλώδες σύστημα συνολικού σημερινού μήκους 185 μ. Είχαν εισόδους στο εξωτερικό περιβάλλον, αλλά σήμερα λειτουργεί μόνο μία, αυτή της δεύτερης κατακόμβης ή των «Πρεσβυτέρων», απ' όπου μπορεί να εισέλθει ο επισκέπτης.

Στο εσωτερικό των κατακομβών, δεξιά και αριστερά επάνω στους τοίχους, υπάρχουν τα «αρκοσόλια» (σκαμμένες αφίδες) όπου μέσα σ' αυτά, καθώς και στο πάτωμα, ανοιγόταν οι τάφοι. Σήμερα σώζονται 126 αρκοσόλια και υπολογίζεται ότι έχουν ταφεί μερικές χιλιάδες νεκρών. Σε κάθε τάφο υπήρχε λυχνάρι, ενώ σήμερα έχουν τοποθετηθεί ηλεκτρικοί λαμπτήρες, που φωτίζουν το χώρο διακριτικά και δημιουργούν την ατμόσφαιρα εκείνων των χρόνων.

Στους τάφους των πιο διακεκριμένων προσώπων ζωγράφιζαν χριστιανικά σύμβολα ή χάραζαν επιγραφές.

Ακόμη στην ίδια κατακόμβη, στη μέση περίπου, υπάρχει ένας τάφος σκαμμένος στο βράχο υπό μορφή σαρκοφάγου.

Πιστεύεται ότι είχε ταφεί σε αυτόν ένας από τους πρώτους μάρτυρες της χριστιανοσύνης και ακόμη ότι οι πρώτοι χριστιανοί τον χρησιμοποιούσαν ως Αγία Τράπεζα στις λειτουργίες τους,

όπως αποδεικνύεται από το κομμάτι του πετρώματος, που έχει αφηθεί στη θέση του στο μέσο περίπου της στοάς Β'. Από τις βάσεις που βρέθηκαν στα τέσσερα άκρα κατά την έρευνα του 1928, υποθέτουμε ότι επάνω από την Τράπεζα, υπήρχε αρχικά «κιβώριο».

Η δραστηριότητα των πρώτων χριστιανών στις κατακόμβες σταματά λίγο μετά τη θεσμοθέτηση της ανεξιθρησκίας, ή μέχρι να καταστραφεί και να εγκαταλειφθεί η αρχαία πόλη του Κλήματος από σεισμούς τον 5ο ή 6ο αιώνα μ.Χ.

Αρχαία Πόλη Φυλακωπής

Αρχαία πόλη Φυλακωπής (πηγή: visit.milos.gr)

Στον δρόμο προς τα Πολλώνια θα βρείτε στα αριστερά σας τα ευρήματα της αρχαίας πόλης της Φυλακωπής, η οποία είναι από τους σημαντικότερους οικισμούς του Κυκλαδικού πολιτισμού και η σημαντικότερη πόλη του προϊστορικού Αιγαίου. Σε αυτήν σώζονται λείψανα 2 χιλιετιών.

Υπάρχουν ίχνη κατοίκησης από την αρχή της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού (περίπου 3000 π.Χ.) έως και το τέλος της Ύστερης Εποχής (1100 π.Χ.). Κτισμένη στο βόρειο τμήμα του νησιού, για να δίνει δυνατότητα εποπτείας σε μεγάλο μέρος της θάλασσας, η Φυλακωπή έγινε μεγάλο εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο. Χάρη στην εμπορία της πολύτιμης πέτρας του οψιανού, αναπτύχθηκε ραγδαία, απέκτησε δύναμη, όρθωσε κυκλώπεια τείχη για τους εισβολείς, ενώ καταστράφηκε και αναστήθηκε τρεις φορές. Ο οικισμός άρχισε να κατοικείται ήδη από το 3000 π.Χ, ενώ εγκαταλείφτηκε το 1100 π.Χ. έχοντας διανύσει τρεις ιστορικές περιόδους. Στην προ-οικιστική εποχή (3200 π.Χ.- 2300 π.Χ.) άρχισε η οικοδόμηση των

σπιτιών. Στην 1η ιστορική περίοδο (2300-2000 π.Χ) ο οικισμός δεν διαθέτει οργανωμένη ρυμοτομική διάταξη, αλλά παρουσιάζει ένα σχετικά οργανωμένο νεκροταφείο. Παράλληλα, εκείνη την περίοδο αποκαλύπτεται η χρήση της πέτρας και πολλαπλασιάζονται οι εξαγωγές οψιανού, με αποτέλεσμα την πλήρη εμπορική άνθηση των Μηλίων. Μέχρι σήμερα επίσης, σώζεται πλήθος ευρημάτων που υποδηλώνουν τις δραστηριότητες των κατοίκων του οικισμού και το πυκνό δίκτυο επαφών, κυρίως με τις υπόλοιπες Κυκλάδες και την Κρήτη, ενώ με την επίσκεψή σας στο Αρχαιολογικό Μουσείο μπορείτε να βρείτε θαυμαστά δείγματα κεραμικής τέχνης από την πόλη της Φυλακωπής, όπως πήλινα αγγεία, λίθινα, πήλινα και χάλκινα ειδώλια, πινακίδα Γραμμικής Α', ποικίλα χρηστικά αντικείμενα και την περίφημη «Κυρά της Φυλακωπής»

Το Άγαλμα της Θεάς Αφροδίτης

Αφροδίτη της Μήλου (πηγή: μουσείο Λούβρου)

Στις αρχές του 19ου αιώνα, βρέθηκε στη Μήλο το άγαλμα της Αφροδίτης, που σήμερα εκτίθεται στο μουσείο του Λούβρου και έκανε το νησί διεθνώς γνωστό. Η Αφροδίτη της Μήλου, είναι ένα από τα πιο διάσημα και πολυθρύλητα αγάλματα της αρχαιοελληνικής τέχνης. Ανακαλύφθηκε το 1820 στην τουρκοκρατούμενη Μήλο και από το 1821 κοσμεί το Μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι.

Δημιουργία της ύστερης ελληνιστικής περιόδου (τέλη του 2ου π.Χ αιώνα), το ύψους 2.02μ και βάρους 900 κιλών από Παριανό μάρμαρο, εικονίζει την θεά της ομορφιάς και του έρωτα, ημίγυμνη να φοράει μόνο το μιάτιο δεμένο γύρω από τους γοφούς της. Τα δύο χέρια που λείπουν, εκτιμάται πως καταστράφηκαν είτε κατά την ανασκαφή είτε κατά την μεταφορά.

Το ιστορικό αυτό γεγονός αποτύπωσε εξάισια ο Γεώργιος Δροσίνης, Έλληνας ποιητής, πεζογράφος και δημοσιογράφος, στο ποίημα «Στην Αφροδίτη της Μήλου», το οποίο συμπεριέλαβε στην Ποιητική Συλλογή «Πύρινη Ρομφαία» (1912 - 1921). Δεκάδες αναφορές σε συγγράμματα, άρθρα, βιβλία, τραγούδια, ποιήματα, πίνακες ζωγραφικής, ταινίες, διαγωνισμούς ομορφιάς, ομοιώματα, αλλά και πολιτιστικές οργανώσεις που φιλοξενούν το όνομα της, εκ της Μήλου ορμώμενης, Θεάς του Έρωτα Αφροδίτη.

Ο Δήμος Μήλου έχει ξεκινήσει τις διαδικασίες για την επιστροφή του αγάλματος στο νησί, ζητώντας από όλον τον ελληνισμό ανά τον κόσμο να βοηθήσει σε αυτή την προσπάθεια, με την καμπάνια “TAKE ME HOME” που χαίρει της αιγίδος της ΚΕΔΕ, με ομόφωνες αποφάσεις δημοτικών συμβουλίων όλων των δήμων της χώρας μας, αλλά και τη συγκέντρωση υπογραφών προκειμένου να ενωθεί το κοινό σε όλο το αίσθημα διεκδίκησης του Επαναπατρισμού του Αγάλματος της Αφροδίτης μας. Το “σπίτι” της Αφροδίτης είναι το Ιστορικό κτίριο Θηλέων που βρίσκεται στον οικισμό της Πλάκας, κατάλληλα διαμορφωμένο προκειμένου να θαυμάζεται το πολυπόθητο πολιτιστικό σύμβολο της Μήλου από τους επισκέπτες. Η Μήλος είναι ταυτισμένη με την Αφροδίτη!

Αρχαία Πόλη του Κλήματος

Στον οικισμό Κλήμα θα βρείτε τα ερείπια του παλιού Κλήματος, του πρώτου λιμανιού του νησιού

Πολεμικά καταφύγια (Αδάμαντα, Πλάκες)

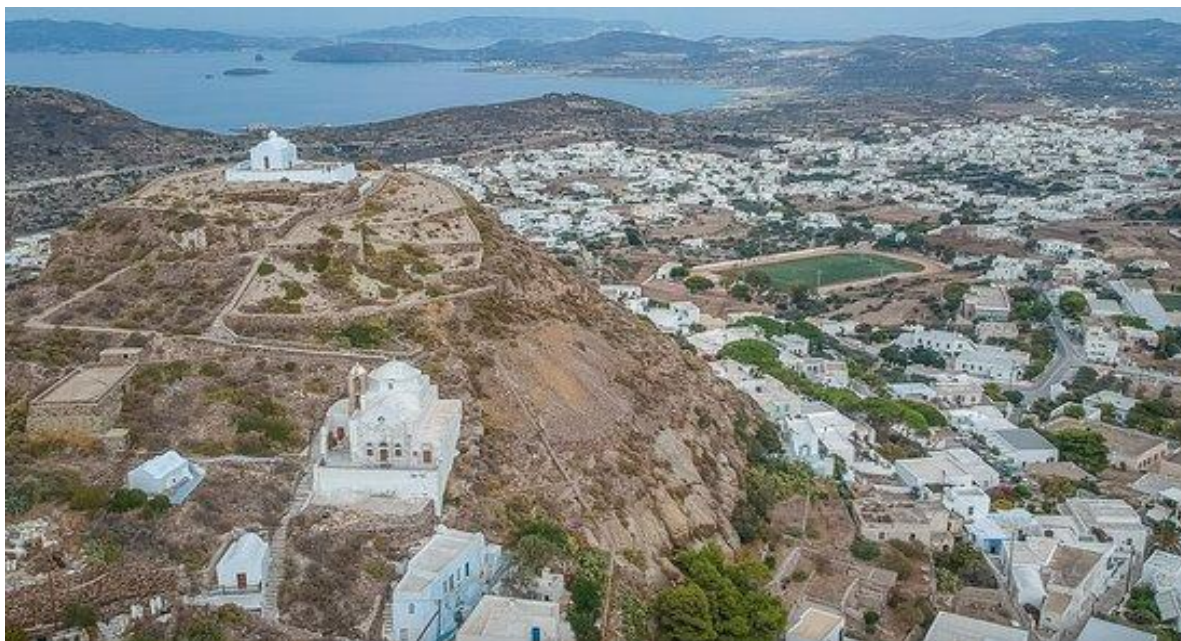
Πολεμικά καταφύγια (πηγή visit.milos.gr)

Το πολεμικό καταφύγιο, στον Αδάμαντα της Μήλου, κατασκευάστηκε υπό τις διαταγές του γερμανικού στρατού κατοχής, κατά τη διάρκεια του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου. Πρόκειται για μία εντυπωσιακή, δαιδαλώδη κατασκευή δώδεκα μεγάλων θαλάμων που διακλαδίζονται δεξιά και αριστερά μίας κεντρικής αρτηρίας, κάτω από τον σημερινό οικισμό του Αδάμαντα. Σήμερα 70 χρόνια μετά, στα πλαίσια της γενικότερης προσπάθειας του Δήμου Μήλου για την αναβίωση και την ανάδειξη των ιστορικών χώρων του νησιού, το καταφύγιο του Αδάμαντα ανοίγει για το κοινό φιλοξενώντας εικαστικές εκθέσεις

Σύρματα [ιδιαίτερης υπόσκαφης κατασκευής που δημιουργήθηκε για την αποθήκευση των βαρκών, τις οποίες έσερναν για να προστατευτούν από την κακοκαιρία (σέρνω-σύρω – σύρμα), με πλέον εμπορική αξία λόγω της παροχής υπηρεσιών διαμονής].

Ανεμόμυλοι (σήμα κατατεθέν του κυκλαδίτικου τοπίου, κυλινδρόσχημες ψηφίδες ομορφιάς, πολιτισμού και παράδοσης ξεπροβάλλουν διάσπαρτοι στις κορυφογραμμές των λόφων στους οικισμούς Τρυπητή, Αδάμαντα, Τριοβασάλου, Χάλακα, Εμπουριό)

Ενετικό Κάστρο

Ενετικό Κάστρο (πηγή mileikanea.gr)

Βρίσκεται χτισμένο από τον 13^ο αιώνα στην κορυφή του λόφου της Πλάκας. Γύρω από το κάστρο θα συναντήσετε την καστροπολιτεία και αρκετές εκκλησίες, μεταξύ αυτών της Κοίμησης της Θεοτόκου, και την εκκλησία της Παναγίας Θαλασσίτρας. Η θέα από το Κάστρο είναι μαγευτική προς τον κόλπο της Μήλου και προς την βόρεια πλευρά του νησιού.

Εκκλησίες

Παναγία Θαλασσίτρα (πηγή mileikanea.gr)

(περισσότερες από 140 εκκλησίες και ξωκλήσια με εμβληματική αρχιτεκτονική και φόντο υπέροχα ηλιοβασιλέματα)

Ακροπόλεις (δυο ακροπόλεις του οικισμού Κλήματος. Το σημείο όπου βρέθηκε η Αφροδίτη της Μήλου, τμήματα του αρχαίου θεάτρου ,τον λόφο του Προφήτη Ηλία και το Πυργάκι, κομμάτια από το τείχος της αγοράς, τμήματα του ναού της ελληνιστικής και ρωμαϊκής περιόδου

Ανάλυση S.W.O.T. του Πολιτισμικού Τουρισμού

4.4 Πολιτιστικός Τουρισμός

Πολιτιστικό Φεστιβάλ Δήμου Μήλου

Εκδήλωση στο Ρωμαϊκό Θέατρο (πηγή: Φιλιά Λούβαρη)

Το Πολιτιστικό Φεστιβάλ του Δήμου Μήλου πραγματοποιείται κάθε χρόνο ανανεωμένο με Μουσικές Παραστάσεις, Θέατρο, Stand Up Comedy και Performance από καταξιωμένους καλλιτέχνες, ενώ παράλληλα δίνοντας βήμα και στην νέα γενιά του νησιού (Κέντρο Χορού & Θεάτρου Μήλου, Μουσική Σχολή, Εφηβική Σκηνή της Πειραματικής Σκηνης Μήλου). Στόχος της διοργάνωσης είναι το Φεστιβάλ να λειτουργήσει ως τόπος συνάντησης και ανταλλαγής, λύτρωσης και ονείρου, αλλά και σκαλοπάτι για όσους θέλουν να δημιουργήσουν και να προσφέρουν. Μήτρα του “Καινούργιου”, που ωστόσο παίρνει δύναμη από το “Παλιό”.

Το Πάσχα στη Μήλο

Έθιμο του μπαρουτιού (πηγή Γιάννης Κυρίτσης)

Την ημέρα του Πάσχα αναβιώνει το έθιμο του μπαρουτιού. Υπάρχουν δύο οικισμοί ο ένας αντικριστά στον άλλο (ο Τριοβάσαλος και ο Πέρα Τριοβάσαλος). Αντικριστά είναι και οι εκκλησίες τους, ο Άγιος Σπυρίδωνας και ο Άγιος Γεώργιος. Την Κυριακή του Πάσχα το μεσημέρι, οι κάτοικοι του κάθε οικισμού συγκεντρώνονται μπροστά στην εκκλησία τους. Αφού κάψουν πρώτα τον Ιούδα (ο οποίος έχει «κρεμαστεί» από το πρωί), χτυπούν τις καμπάνες τρεις φορές. Μετά τον τρίτο κτύπο και οι δυο πλευρές αρχίζουν να πετάνε δυναμίτιδες που «σκάνε» στον αέρα, ενώ συγχρόνως φωνάζουν και τη λέξη «άλειμμα». Το ζητούμενο είναι ποιος οικισμός θα πετάξει τους πιο πολλούς. Επίσης, την Κυριακή του Πάσχα καίνε τον Ιούδα, που είναι μια αχυρένια κούκλα. Πιο παλιά υπήρχε το έθιμο της κούνιας, όπου νέοι έφτιαχναν μια κούνια και κουνιόνταν μέχρι την Ανάληψη, συμβολίζοντας έτσι την αναγέννηση της Φύσης. Επιπλέον, το έθιμο αυτό εξυπηρετούσε και την συνάντηση των νέων, ώστε να έχουν μια ευκαιρία να γνωριστούν και να ερωτευτούν. Οι «κουνηστάδες» στη συνέχεια επισκέπτονταν τα σπίτια των κοριτσιών και τα κορίτσια τους κέρναγαν ποτά και μεζέδες.

Την **Πρωτομαγιά** τα κορίτσια μάζευαν αγριολούλουδα και έφτιαχναν στεφάνι που κρεμούσαν έξω από την πόρτα τους. Τη νύχτα τα αγόρια τα «έκλεβαν» και τα τοποθετούσαν στην πλατεία δείχνοντας έτσι ότι για κάθε κορίτσι υπήρχε και ένας ενδιαφερόμενος.

Τις **Απόκριες** γίνεται καρναβάλι στη Μήλο όπου μασκαράδες περιφέρονται στους δρόμους.

Μηλεϊκά Πανηγύρια

Πανηγύρι Τρυπητής (πηγή mileikanea.gr)

Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, σε κάθε χωριό του νησιού διοργανώνονται πανηγύρια που συνοδεύουν μια θρησκευτική εορτή. Ζωντανή παραδοσιακή μουσική, τοπική κουζίνα, νησιώτικοι χοροί, γλέντια μέχρι το πρωί είναι τα χαρακτηριστικά των Μηλεικών πανηγυριών.

Ο επισκέπτης δεν πρέπει να παραλείψει να επισκεφτεί ένα πανηγύρι και να γνωρίσει από κοντά τον πολιτισμό του νησιού. Με ένα από τα παλαιότερα έθιμα της Μήλου, τον «Κυριαύγουστο», που λαμβάνει χώρα πάντα την τελευταία νύχτα του Αυγούστου, η Μήλος ‘αποχαιρετά’ το καλοκαίρι, με ανθρώπους όλων των ηλικιών να περνάνε ανάμεσα από τις τεράστιες φωτιές που στήνονται σε αρκετά σημεία του νησιού.

Πανηγύρι Αγίου Σπυρίδωνος (πηγή mileikanea.gr)

Λίστα πανηγυριών και εορτής που συνοδεύουν:

ΙΟΥΝΙΟΣ

Κινητή εορτή Αγίου Πνεύματος (Αδάμαντα)

Κινητή εορτή Των Αγίων Πάντων (Κατακόμβες)

ΙΟΥΛΙΟΣ

1 Άγιοι Αναργύροι

6 Αγία Κυριακή

16 Αγία Μαρίνα (Χάλακα και Τριοβάσαλο)

19 Προφήτη Ηλία (Χάλακα και Κώμια)

21 Αγία Μαρκέλλα (Κήπο)

25 Αγία Παρασκευή (Πολλώνια)

26 Άγιο Παντελεήμονα (Πλακωτά και Κόρφο)

27 Άγιο Παντελεήμονα (Εμπουριό)

31 Τιμίου Σταυρού (Πλάκες, Γολγοθά)

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

5 Μεταμορφώσεως (Παρασπόρο)

14 Κοίμηση της Θεοτόκου (Ζεφυρία)

15 Κοίμηση της Θεοτόκου (Ζεφυρία και Αδάμαντα)

17 Άγιο Φλώρο (Κώμια)

22 Παναγία Γιάτρισσα (Κώμια)

 Παναγία του Κήπου

 Παναγία Φανερωμένη (Τρυπητή)

26 Άγιο Φανούριο (Πολλώνια)

28 Άγιο Ιωάννη Πρόδρομο (Αγριλιές και Προβατά)

29 Άγιο Αλέξανδρο (Κατσούλη)

31 Παντοκράτορα (Μύτακα)

Φωτάρες Κυριάγουστου (Τρυπητή)

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

6 Άγιο Σώστη (Προβατά)

7 Παναγία Ελεούσα (Ψαθάδικα)

8 Παναγία Κορφιάτισσα (Πλάκα)

13 Σταυρού (Κανέρια)

17 Αγία Σοφία (Χάλακα)

26 Άγιο Ιωάννη (Χάλακα)

Ανάλυση S.W.O.T. του Πολιτιστικού Τουρισμού

4.5 Ιαματικός Τουρισμός

Εξαιτίας των ηφαιστειακών δραστηριοτήτων το νησί διαθέτει αρκετές ιαματικές πηγές. Τα ιαματικά λουτρά της Μήλου ήταν γνωστά ακόμα και στον Ιπποκράτη που τα αναφέρει στο σύγγραμμά του "Περί επιδημιών". Οι ιαματικές πηγές της Μήλου θεραπεύουν ρευματοειδείς αρθρίτιδες, παθήσεις των περιφερειακών νεύρων, δερματολογικές αλλά και γυναικολογικές παθήσεις.

Ιαματικά λουτρά Αδάμαντα (πηγή visit.milos.gr)

-Λουτρά Λάκκου Αδάμαντα

Θερμοκρασία: 33 - 41 C°, ανάλογα με τη στάθμη της θάλασσας και τον καιρό
Σύσταση: Θερμομεταλλικό θειούχο, σιδηρούχο, χλωρονατριούχο

-Λουτρά Χάρου Αδάμαντα

Θερμοκρασία: έως 85 C° /Σύσταση: χλωρονατριούχο, αλιπηγές

-Αλυκές

Θερμοκρασία: 28 - 40 C° /Σύσταση: χλωρονατριούχο, ραδιενεργό

-Κάναβα

Θερμοκρασία: έως 50 C° / Σύσταση: χλωρονατριούχο, αλιπηγές

-Προβατάς

Θερμοκρασία: 65 - 90 C° / Σύσταση: θειούχο, ατμίδες

-Παλιοχώρι

Θερμοκρασία: 65 - 90 C° / Σύσταση: θειούχο, αλιπηγές

-Σκινωπή

Θερμοκρασία: έως 41 C° / Σύσταση: αλιπηγές

-Τρία Πηγάδια

Θερμοκρασία: 33 - 41 C° / Σύσταση: αλιπηγές

Ανάλυση S.W.O.T. του Ιαματικού Τουρισμού

4.6 Γαστρονομικός Τουρισμός

Η γαστρονομία θεωρείται πολιτιστική έκφραση, στην οποία οι ταξιδιώτες της Μήλου επιδιώκουν να βιώσουν μοναδικές γαστρονομικές εμπειρίες και αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες τάσεις στον χώρο του τουρισμού παγκοσμίως.

Η Μήλος χαρακτηρίζεται για την παλέτα χρωμάτων που θα συναντήσει ο επισκέπτης, αλλά και για την παλέτα των γεύσεων. Όσες πολλές και όμορφες είναι οι παραλίες του νησιού, άλλες τόσες και εξίσου είναι οι ονειρεμένες τοπικές νοστιμιές. Βασισμένη σε μια πολυπολιτισμική επιρροή από Ενετούς, Βυζαντινούς, Σφακανιούς και φυσικά από τους γηγενείς κατοίκους της, η Μήλος έχει μια αξιοθαύμαστη και αξιοζήλευτη κουζίνα να επιδείξει.

Βασισμένη σε νόστιμες και ιδιαίτερες πρώτες ύλες λόγω του ηφαιστειακού της εδάφους και της γεωγραφικής θέσης της στις Νότιες Κυκλάδες η ντόπια κουζίνα δεν κουράζει ούτε επαναλαμβάνεται ανούσια. Τα ντόπια τυριά και πεντανόστιμα κρεατικά (η κτηνοτροφία της Μήλου αριθμεί περισσότερα από 15.000 αιγοπρόβατα) τα όσπρια και τα "μποστανικά", μαζί με αλιεύματα από τα νερά του Αιγαίου προσδίδουν ένα ιδιαίτερο και ενδιαφέρον χαρακτήρα στο γευστικό αποτέλεσμα σε συνδυασμό με τα καλλιεργούμενα αλλά και αυτοφυή άγρια μυρωδικά και φυτά στα Μηλεικά εδέσματα.

Πειρατές και έμποροι συνέβαλλαν και αυτοί με την εισαγωγή μπαχαρικών και αγνώστων για την εποχή υλικών. Η θρησκεία έπαιξε και αυτή το δικό της ρόλο στο καθημερινό απλό η εορταστικό διαιτολόγιο των κατοίκων. Άλλη η κουζίνα της υπαίθρου και του απλού Ορθοδόξου στοιχείου του νησιού, διαφορετική αυτή των ευγενών Καθολικών οικογενειών της Πλάκας και της παλαιάς χώρας. Διαφορετική οικονομική δυνατότητα και αγοραστική δύναμη των Ενετών κατοίκων του νησιού από αυτή των "ξωτάριδων" και μεσαίων στρωμάτων του Ορθοδόξου στοιχείου.

Σήμερα η Μήλος έχει καταφέρει να διατηρεί και να "εξάγει" την νόστιμη κουζίνα της με όλα τα παραδοσιακά στοιχεία της, συνοδευόμενη με έναν αέρα ανανέωσης και εμπλουτισμού σε όλη την επικράτεια αλλά και σε όλη την Ευρωπαϊκή ήπειρο. Σημαντικές αναφορές για τη γαστρονομία της γίνονται παγκοσμίως μέσω ηλεκτρονικού και εντύπου τύπου, αλλά και με εκδηλώσεις μαγειρικής τέχνης από επαγγελματίες σεφ και εστιάτορες του νησιού.

Παρακάτω θα παραθέσουμε κάποια από τα πιο χαρακτηριστικά πιάτα και πρώτες ύλες της Μηλεικής γαστρονομικής παράδοσης..

- **Κουλούρες** (κρίθινες συνήθως, συνοδεύονται από ντόπια τυριά)

- **Λαζάνια** (κατάλοιπο της ενετοκρατίας στις Κυκλάδες με τα οποία φτιάχνονται τα Σκορδολάζανα με "αλιάδα" και μπελτέ)
- **Μπελτές** (το παραδοσιακό ντοματοζούμι της Μήλου)
- **Ματσι** (το ή ο) (ζυμαρικά τα οποία βράζονται με γάλα και ζάχαρη ή αλάτι)
- **Μιρμιτζέλι** (μικρό , κοντό χειροποίητο ζυμαρικό που θυμίζει κριθαράκι)

ΕΙΔΗ ΑΓΡΙΩΝ ΒΡΩΣΙΜΩΝ ΧΟΡΤΩΝ ΠΟΥ ΕΥΔΟΚΙΜΟΥΝ ΣΤΗ ΜΗΛΟ

- **Αλιφόνια**
- **Κυκαλίθρες**
- **Λάπαθα**
- **Μυρώνια**
- **Τζοχιοί**
- **Τουρκόχορτα**
- **Τσιμπιτά ή Πορίγια**
- **Σκουλούμπροι**

Επίσης νομαστή και ξεχωριστή είναι η Μήλος για την κάπαρη και το κρίταμό της.

ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

- **Μανούρα** (χλωρό ή ημίχλωρο τυρί από κατσικίσιο γάλα)
- **Ξυνομυζήθρα** (το κατεξοχήν καλοκαιρινό τυρί της Μήλου με κρεμώδη υφή και υπόξινη γεύση)
- **Μυζήθρα** (το Ανθότυρο της Μήλου με ήπια γεύση και αλατότητα)
- **Αφοτύρια** (η ξερή μυζήθρα αλατισμένο επιπρόσθετα)
- **Τουλουμοτύρι ή Σκοτύρι** (το έτερο καλοκαιρινό τυρί της Μήλου)
- **Ντόπιο ή Κεφαλοτύρι Μήλου ή Της Σπηλιάς** (το κορυφαίο κεφαλοτύρι Μήλου με την πικάντικη γεύση)

ΓΛΥΚΑ ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ

- **Κουφέτο** (το φημισμένο γλυκό κουταλιού με λευκή κολοκύθα μέλι και αμύγδαλα)
- **Καρπουζόπιτα** (λεπτή πίτα με την ψίχα του καρπουζιού, αλεύρι, μέλι, σησάμι και κανέλα)
- **Ραφιόλια** (το γλυκό των πλουσίων γεμιστό με καρύδια ,φρυγανιά , κανέλα, γαρύφαλλο)
- **Αμυγδαλωτά ή Αχλαδάκια** (επίσης ένα αστικό γλυκό)
- **Παστέλι** (με σησάμι, μέλι)
- **Ξεροτήγανα ή Αυγοκαλάμαρα** (οι διπλες των Χριστουγέννων)
- **Λυχνάρια ή Μελετίνια** (τα κυκλαδίτικα "ταρτάκια" με το ανθότυρο το μέλι και μαστίχα)
- **Κουρταλίδες** (οι Μηλεικές τηγανιτές)

ΤΑ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΟΤΕΡΑ ΠΙΑΤΑ ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ

Πιταρακια (τα περίφημα Μηλεικά τυροπιτάκια της Μήλου με νερό τυρί και δυόσμο)

Μαθιες ή Ομαθιες (γεμιστά χοιρινά έντερα με ρύζι κρέας και μπαχαρικά)

Τσιλαδια (η Μηλεική πηχτή με κρέας από την κεφαλή του χοίρου)

Λουκανικα καπνιστα με φασκόμηλο

Συγλινα (κομμάτια χοιρινό κρέας διατηρημένου σε γούνα)

Τσιγαριδες (Κομματάκια χοιρινού τσιγαριαστά)

Τσιράκια (τα λióκαυτα ψαράκια που για λόγους συντήρησης και διατήρησης ξεραίνονται στον ήλιο)

Σκορδολαζανα (οι Μηλεικές ταλιατέλες με την "αλιάδα" και το ντοματοζούμι")

Αλιαδα (η μοναδική σκορδαλιά της Μήλου με βάση το νερό και το αλεύρι)

Κατσικακι στο φουρνο με ντοματοζουμι (πελτές)

Χοιρινη τηγανια με κρεμμύδια στο τηγανι

Φουρτάγια (η ομελέτα Μήλου με βραστές η ψητές πατάτες)

Φλαουνες (χορτοπιτάκια με σταφίδες)

Πατατες στο τηγανι με μπελτε μηλεικο

Σκοτυροκολοκύθα (κολοκύθια με αυγά και σκοτύρι στο τηγάνι)

Μανουρένια (ψωμοειδής πίτα με τυρί Μανούρα χαρακτηριστικό της Κυριακής της Τυρινής)

Κρεατένια (ψωμοειδής πίτα με σωταρισμένα κομμάτια χοιρινό με λίπος και γλυκάνισο χαρακτηριστικό πιάτο της Κυριακής της Κρεατινής

Κοκορας στο τηγάνι με ντοματοζουμι

Καλασούνες (παραδοσιακά Πασχαλινά κουλούρια)

Σχιζάκια (φρυγανισμένα ψωμάκια με ντοματοπελτέ μια ελαιόλαδο)

Πανάδα (μπουκιές από μπαγιάτικο ψωμί σε ζωμό με ελαιόλαδο)

Χοιρινο με χορτα στην κατσαρολα

Μπακαλιάρος με γλυκολατατα

Σαλιγκάρια με σκορδαλια ή σαλιγκαρια με μπελτε

Τσιμπίτα ομελετα

Ανάλυση S.W.O.T. του Γαστρονομικού Τουρισμού

4.7 Θρησκευτικός Τουρισμός

-Ιερά Νήσος Μήλος. Το 2009, η Ιερά Σύνοδος ανακήρυξε τη Μήλο ως ιερό νησί, μιας και οι κατακόμβες αποτελούν το αρχαιότερο μνημείο της χριστιανοσύνης. Ήταν ο πρώτος τόπος συγκέντρωσης των πρώτων Χριστιανών και το πρώτο κοινοτικό νεκροταφείο στα τέλη του 2ου μ.Χ. αιώνα. Οι κατακόμβες της Μήλου είναι μοναδικές σε μέγεθος σε όλο τον Ελλαδικό χώρο και από τα πιο γνωστά και αξιόλογα Χριστιανικά μνημεία παγκοσμίως, μαζί με τις κατακόμβες της Ρώμης και των Αγίων Τόπων.

-Παλαιοχριστιανικές κατακόμβες . Οι κατακόμβες είναι σκαμμένες σε ηφαιστειακό έδαφος και αποτελούν ένα από τα αξιοθέατα του νησιού. Είναι το μεγάλο κοινοτικό νεκροταφείο των πρώτων χριστιανικών χρόνων στη Μήλο. Ανακαλύφθηκαν από αρχαιοκάπηλους και έγιναν γνωστές μετά τη σύλληψη τους, το 1840. Είναι τρεις και μαζί με πέντε διαδρόμους και ένα νεκρικό θάλαμο, αποτελούν ένα δαιδαλώδες σύστημα συνολικού σημερινού μήκους 185 μέτρων. Είχαν εισόδους στο εξωτερικό περιβάλλον, αλλά σήμερα λειτουργεί μόνο μία, αυτή της δεύτερης κατακόμβης ή των «Πρεσβυτέρων», απ' όπου μπορεί να εισέλθει ο επισκέπτης. Στο εσωτερικό τους, δεξιά και αριστερά επάνω στους τοίχους, υπάρχουν τα «αρκοσόλια» (σκαμμένες ασίδες), όπου μέσα σ' αυτά, καθώς και στο πάτωμα, ανοίγονταν οι τάφοι. Αρκοσόλια σήμερα σώζονται 126 (Πετροχειλού, 1972) και υπολογίζεται ότι έχουν ταφεί μερικές χιλιάδες νεκρών. Σε κάθε τάφο υπήρχε λυχνάρι, ενώ σήμερα έχουν τοποθετηθεί ηλεκτρικοί λαμπτήρες που φωτίζουν το χώρο διακριτικά και δημιουργούν την ατμόσφαιρα εκείνων των χρόνων.

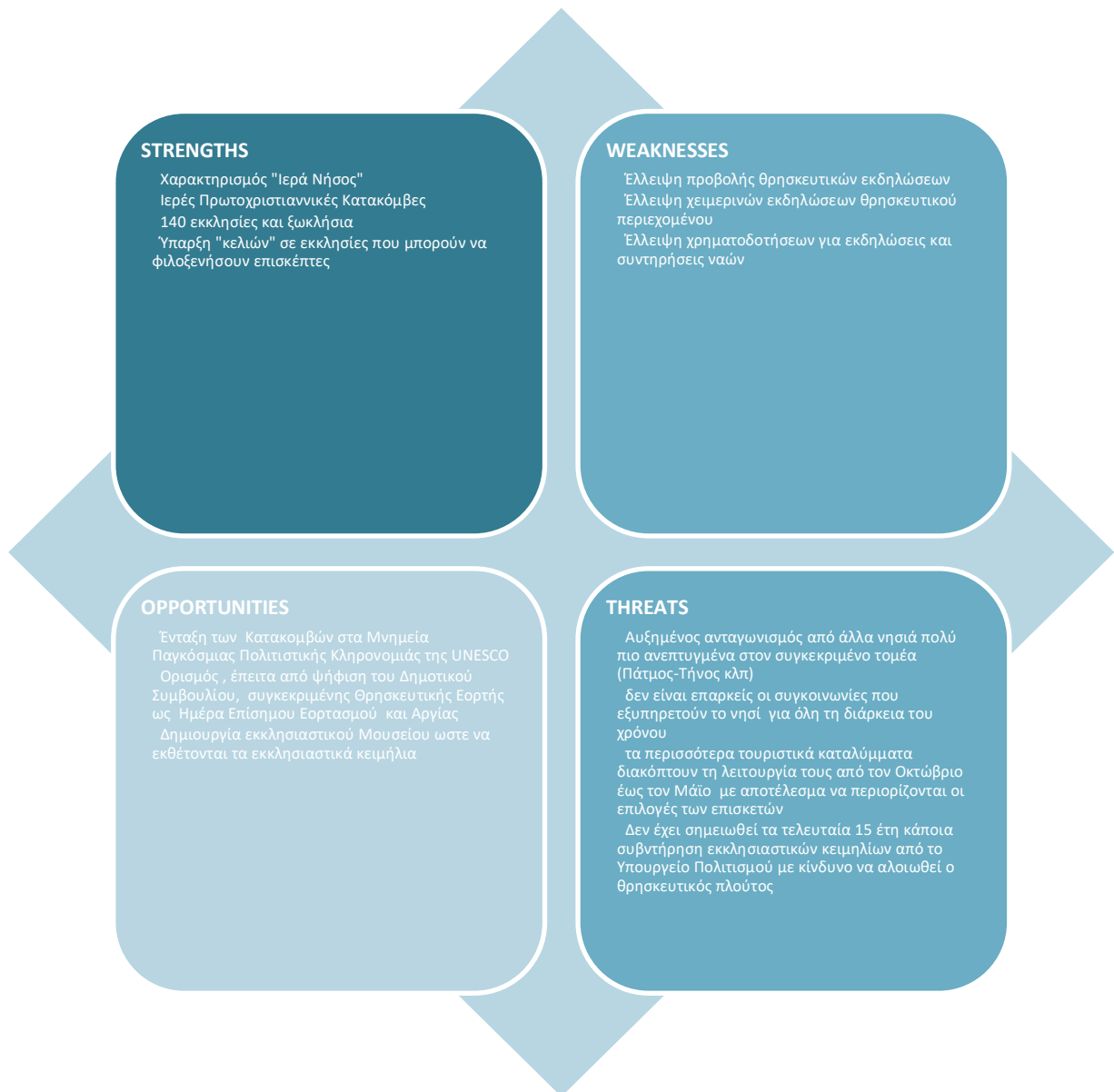
- Εκκλησίες. Περισσότερες από 140 εκκλησίες και ξωκλήσια με εμβληματική αρχιτεκτονική και φόντο υπέροχα ηλιοβασιλέματα. Από ιστορικής και αρχιτεκτονικής πλευράς, πιο ενδιαφέροντες είναι οι βυζαντινοί Ναοί της Αγίας Τριάδος στον Αδάμαντα, του Χριστού στη Ζεφυρία και η Παναγία στους Κήπους. Στο νησί υπάρχουν δυο καθολικές εκκλησίες, στην Πλάκα και στον Αδάμαντα.

- Γαλλικό στρατιωτικό Νεκροταφείο. Ιδρύθηκε επί Κρεμαϊκού Πολέμου 1853-1856 στην περιοχή του Αδάμαντα και χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου 1914-1918 και περιείχε περίπου πενήντα τάφους.

-Γάμοι. Η «βιομηχανία» του γάμου όχι μόνο αναπτύχθηκε στο νησί τα τελευταία έτη, αλλά σημείωσε ανοδική πορεία ακόμη και εν μέσω κρίσης. Τα μοναδικά ηλιοβασιλέματα, το αξεπέραστο φόντο του Αιγαίου, η φυσική ομορφιά, τα μοναδικής αρχιτεκτονικής ξωκλήσια και το νησιωτικό πνεύμα των γάμων αποτελούν βασικούς δείκτες στη ζήτηση των ζευγαριών να νυμφευτούν στο Κυκλαδίτικο νησί. Μπορεί εσχάτως τη δημοσιότητα να έχουν

μονοπωλήσει τα ζευγάρια Ασιατικής καταγωγής, ωστόσο το πολιτισμικό μωσαϊκό των ζευγαριών είναι ποικίλο. Αναμφισβήτητα οι γάμοι στο νησί τονώνουν την οικονομία του τόπου μας και προβάλλουν τη Μήλο παγκόσμια.

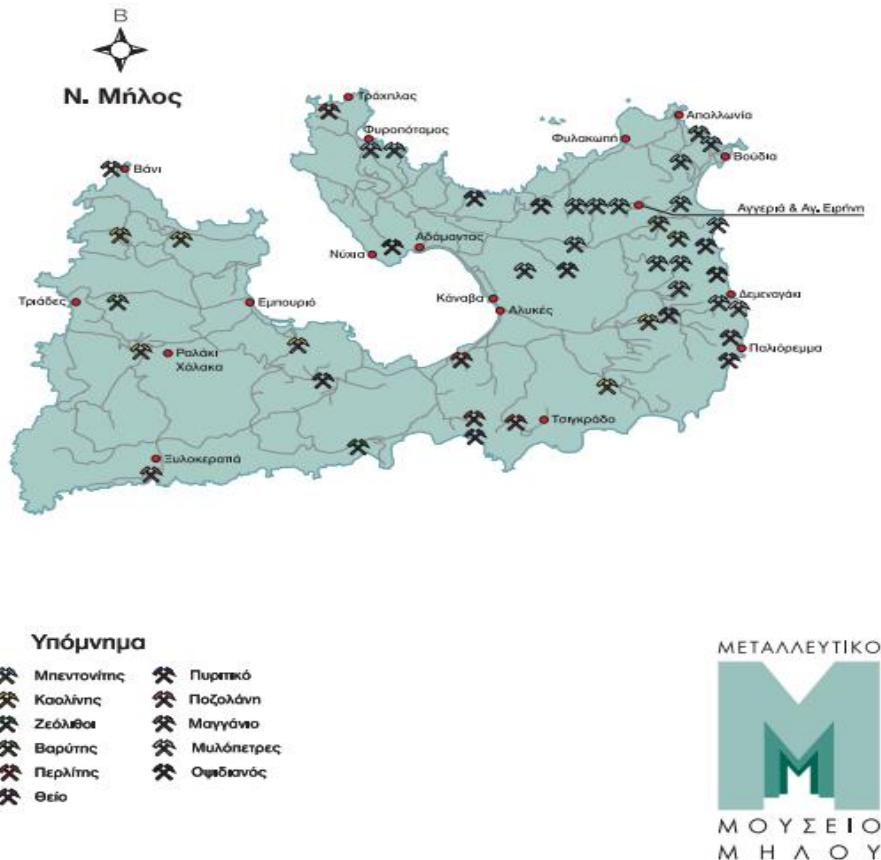
Ανάλυση S.W.O.T. του Θρησκευτικού Τουρισμού

4.8. Γεωλογικός Τουρισμός

Η Μήλος είναι ένα απέραντο γεωλογικό μουσείο και ένα από τα «πλουσιότερα» Κυκλαδονήσια στο Αιγαίο, τόσο σε φυσικό, όσο και σε ορυκτό πλούτο. Κάθε γωνιά της έχει μια ιδιαιτερότητα, που θα ξαφνιάσει ή θα προσελκύσει τον επισκέπτη. Από τις ατελείωτες μορφές που έχει σμιλέψει η θάλασσα στο Σαρακήνικο, στα ορυχεία καολίνης, στις παράκτιες σπηλιές της Συκιάς και μέχρι το παλιό ηφαίστειο με τις ατμίδες.

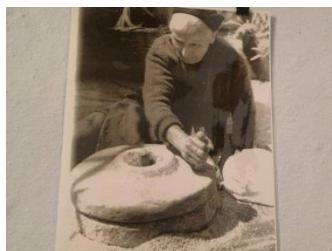

Μεταλλευτικός χάρτης ν. Μήλου (πηγή Μεταλλευτικό μουσείο Μήλου)

Ορυκτός πλούτος :

Οφιδιανός, καολίνη, μαγγάνιο, πυριτικά, θείο, βαρυτίνη, περλίτης, μπεντονίτης, μόλυβδος, γύψος και λαδόπηλος είναι από τα σημαντικότερα στοιχεία του ορυκτού πλούτου της Μήλου, που αποτελούσαν και συνεχίζουν να αποτελούν μέχρι τις μέρες μας πολύτιμα υλικά που εξάγονται από το νησί σε όλο τον κόσμο.

Μυλόπετρες

Από τα βάθη της ιστορίας έως τη νεότερη εποχή, ο μύλος υπήρξε απαραίτητο εργαλείο για την παρασκευή της βασικής διατροφής του ανθρώπου. Η μυλόπετρα αποτελεί βασικό όργανο λειτουργίας του Μύλου, κατασκευαζόμενη από ειδικό πέτρωμα χαλαζιακού τραχείτη, του οποίου η εξόρυξη συνεχίστηκε αδιαλείπτως μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, όπου η σύγχρονη τεχνολογία τις κατέστησε περιττές.

Οι χειρόμυλοι κάνουν την εμφάνισή τους ήδη από τη νεολιθική εποχή, αποτελούμενοι από δυο μυλόπετρες που ονομάζονταν «μύλακες», σε κυκλικό σχηματισμό, με την άνω πέτρα να διαθέτει μια οπή, τη «γούλα» στην οποία έριχναν τον καρπό προς άλεση σίτου ή κριθαριού ή άλλων σπόρων, με αποτελέσματα αλευροποίησης.

Ήδη από τη μεσαιωνική εποχή η μυλόπετρα της Μήλου, όντας παγκοσμίως φημισμένη, παρουσίαζε ιδιαίτερη ζήτηση, εκτινάσσοντας την εμπορική τιμή της στα ύψη. Σημειώνονται σε συγγραφικές αναφορές ότι τα έσοδα του ελληνικού κράτους από την εκμετάλλευση του λατομείου στο Ρέμα Μήλου όπου εξαγόταν ο τραχείτης για τη δημιουργία μυλόπετρων, το οποίο ενοικίαζε σε διάφορους εργολάβους κατόπιν πλειοδοτικών διαγωνισμών, ήταν σημαντικά.

Οψιδιανός

Φυσικό ηφαιστειακό γυαλί που σχηματίζεται από την πολύ γρήγορη ψύξη τηγμένων πετρωμάτων. Σε κατάλληλες συνθήκες, παχύρρευστα ρυολιθικά μάγματα σε υψηλές θερμοκρασίες (900-1000° C) με την απότομη ψύξη των εξωτερικών τμημάτων των δόμων ή των ροών, κατά την έξοδό τους, παράγουν ένα ομογενές φυσικό γυαλί, τον οψιδιανό. Οι

εμφανίσεις μπορεί να είναι στρώματα ή φακοί μέσα σε ρυολιθικές ροές λάβας ή δόμους (με ελασματοειδή υφή ροής -flow banded- thinly laminated), ή «βόμβες» και λιθάρια (lapilli) σε πυροκλαστικές ροές από την κατάρρευση των εξωτερικών τμημάτων των δόμων, ή και βότσαλα σε δευτερογενείς αποθέσεις.

Τα κοιτάσματα του οψιδιανού της Μήλου είναι προϊόντα χερσαίας ηφαιστειακής δραστηριότητας. Το μάγμα προέλευσής τους ήταν όξινο, πλούσιο σε SiO₂, και δημιούργησε κυρίως μεγάλους θόλους εξώθησης και συνακόλουθα παχύρρευστα ρεύματα ρυολιθικής λάβας.

Τα ηφαιστειακά κέντρα δραστηριοποιήθηκαν πριν από 1,45 εκ. χρόνια στην Μπομπάρδα (δυτικά του Αδάμαντα, βλ. Διαδρομή 7-Νύχια) και πριν από 880.000 χρόνια στο Δεμεναγάκι, στην ανατολική πλευρά της Μήλου (βλ. Διαδρομή 3-Θειωρυχεία).

Στο Μεταλλευτικό Μουσείο Μήλου φιλοξενείται μόνιμη έκθεση αφιερωμένη στον οψιδιανό που αξίζει να επισκεφτείτε.

Περλίτης

Ο περλίτης είναι φυσική ηφαιστειακή ύαλος, που σχηματίζεται με την απότομη ψύξη και στερεοποίηση ηφαιστειακής λάβας, παγιδεύοντας νερό στη μάζα της. Ο διογκωμένος περλίτης χρησιμοποιείται για την κατασκευή ελαφροβαρών δομικών υλικών (ψευδοροφές, μονωτικές πλάκες) και επιχρισμάτων (σοβάδες, κονιάματα), ενώ έχει πλήθος γεωργικών εφαρμογών ως υπόστρωμα σε υδροπονικές καλλιέργειες και ως συστατικό μειγμάτων με τύρφη σε θερμοκήπια και άλλες καλλιέργειες. Ο διογκωμένος και κατεργασμένος περλίτης χρησιμοποιείται ως μέσο διήθησης υγρών (χυμών, ποτών, ελαίων, χημικών κ.ά.).

Καολίνης

Ο καολίνης είναι μείγμα ένυδρων πυριτικών οξειδίων του αργιλίου που περιλαμβάνει τα ορυκτά καολινίτη, ανωξίτη, αλλοϋσίτη και αλλοφανή. Τα ορυκτά αυτά έχουν την ίδια σχεδόν χημική σύσταση, αλλά διαφορετικές οπτικές ιδιότητες και διαφορετική εσωτερική δομή των κρυστάλλων τους, όπως φανερώνει η μελέτη τους με ακτίνες Χ. Στη Μήλο υπάρχει καολίνης κατάλληλος για τη χαρτοβιομηχανία και τη βιομηχανία τσιμέντων.

Μπεντονίτης

Ο μπεντονίτης είναι μία πλαστική άργιλος που προέρχεται από την εξαλλοίωση-μετατροπή ηφαιστειακής τέφρας και αποτελείται κυρίως από μοντοριλλονίτη. Η ευρεία χρήση του μπεντονίτη και οι πολλές εφαρμογές του οφείλονται στις χαρακτηριστικές του ιδιότητες, όπως η μεγάλη προσροφητική ικανότητα, η υψηλή πλαστικότητα, ο υψηλός βαθμός ιοντοεναλλαγής, η θιξοτροπική συμπεριφορά σε υδατικά αιωρήματα και δυνατότητα να δρα ως συνδετικό υλικό. Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε στις γεωτρήσεις πετρελαίου, αλλά αυτό το φυσικό υλικό αποδείχθηκε εξαιρετικό χρήσιμο για τη χύτευση μετάλλων και για τη σφαιροποίηση σιδηρομεταλλεύματος. Ο μπεντονίτης χρησιμοποιείται επίσης σε έργα πολιτικού μηχανικού (θιξοτροπικό πρόσθετο για θεμελιώσεις, σήραγγες και εκσκαφές, στεγανοποίηση χωματερών), ως κοκκώδες προσροφητικό υλικό της άμμου υγιεινής, στις ζωοτροφές και στη βιομηχανία διάγασης βρώσιμων ελαίων, και ως βοηθητικό στην παραγωγή και στην απομελάνωση χάρτου από ανακύκλωση κ.α. Ο επεξεργασμένος μπεντονίτης έχει ποικίλες εφαρμογές στη βιομηχανία απορρυπαντικών, καλλυντικών, χρωμάτων, πλαστικών, κεραμικών και τροφίμων.

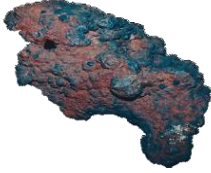
Βαρύτης

Ο βαρύτης είναι ορυκτό βαρύ, αδρανές και ευσταθές. Οι ιδιότητές του αυτές το καθιστούν χρήσιμο σε διάφορες βιομηχανικές και τεχνικές εφαρμογές. Το μεγαλύτερο μέρος του

παραγόμενου βαρύτη, περίπου το 80%, χρησιμοποιείται για την παρασκευή πολφών εκπλύσεως γεωτρήσεων και κυρίως γεωτρήσεων (φρεάτων) αντλήσεως πετρελαίου.

Μαγγάνιο

Το μαγγάνιο είναι ένα σκληρό και εύθραυστο μέταλλο, δωδέκατο σε αφθονία στοιχείο στο στερεό φλοιό της γης. Η χρήση του μαγγανίου ξεκινά από την αρχαιότητα, καθώς περιλαμβάνεται στα περισσότερα σιδηρομεταλλεύματα που εξορύσσονταν τότε και χρησιμοποιήθηκε «εν αγνοία» αρχικά μαζί με το σίδηρο στη σιδηρομεταλλουργία. Αυτό φαίνεται καθαρά από τις αρχαίες πράσινες μαγγανιούχες σκωρίες. Το μαγγάνιο, είτε ως στοιχείο, είτε ως οξείδιο (πυρολουσίτης), έχει πολλές χρήσεις. Σημαντική είναι η συμβολή του ως ιχνοστοιχείο στη διατροφική αλυσίδα φυτών και ζώων.

Το μεγαλύτερο ποσοστό του παραγόμενου μαγγανίου διεθνώς, χρησιμοποιείται στη μεταλλουργία σιδήρου, καθώς και στη χαλυβοβιομηχανία. Ευρεία είναι η χρήση του ορυκτού του μαγγανίου πυρολουσίτη στην κατασκευή ηλεκτρικών στοιχείων (μπαταριών), στις χημικές αντιδράσεις ως οξειδωτικό και καταλύτης, καθώς και στην υαλουργία.

Θείο

Το αυτοφύες θείο (S) συναντάται συχνά σε ηφαιστειακές περιοχές, προερχόμενο από αέρια ή υγρά θερμά διαλύματα.

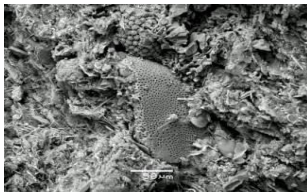
Η πρώτη αναφορά στη χρήση του θείου κατά την αρχαιότητα γίνεται από τον Όμηρο στην Ιλιάδα και την Οδύσσεια. Οι θεραπευτικές του ιδιότητες ήταν γνωστές την εποχή του Ιπποκράτη, ενώ χρησίμευε επίσης για τη στύλβωση μετάλλων και ως απολυμαντικό, λόγω του παραγόμενου κατά την καύση του διοξειδίου του θείου.

Γύψος

Ένυδρο θειικό ασβέστιο. Μαλακός, σε επάλληλα διαφανή φύλλα, με συχνή διδυμία «ουράς χελιδόνος». Σύνηθες ορυκτό σε κοιτάσματα εβαποριτών (αποθέσεων ορυκτών που σχηματίζονται από καθίζηση αλάτων σε κλειστές θαλάσσιες ή ηπειρωτικές λεκάνες). Στη Μήλο η παρουσία γύψου συνδέεται με υδροθερμική δραστηριότητα.

Γη Διατόμων (Διατομίτης)

Είναι ένα ανοικτόχρωμο, ελαφρό, εύθρυπτο ιζηματογενές πέτρωμα που αποτελείται από τα πυριτικά κελύφη μικροσκοπικών υδρόβιων (λιμναίων ή θαλάσσιων) φυτών που ονομάζονται διάτομα που ζούσαν σε τεράστιους αριθμούς. Σπάνια τα κελύφη διατόμων καθιζάνουν μόνα τους, ενώ συνήθως συνοδεύονται από ανθρακικά ή αργιλικά ηφαιστειακής προέλευσης ορυκτά. Χρησιμοποιείται ως πληρωτικό στα χρώματα και στα πλαστικά και στην παραγωγή προσροφητικών προϊόντων (άμμος υγιεινής κατοικιδίων) κ.λπ.

Φυσικός πλούτος :

- Μεταλλευτικό Μουσείο στον Αδάμαντα.
Προσφέρει το υπόβαθρο για την κατανόηση της προέλευσης, του πλούτου και της σημασίας των γεωλογικών χαρακτηριστικών του νησιού. Από το μουσείο, ο επισκέπτης μπορεί να προμηθευτεί έντυπο υλικό για την βέλτιστη περιήγηση του στον γεωλογικό πλούτο της Μήλου, συστήνοντας του απλόχερα τους γεωλογικούς θησαυρούς της.
- Miloterranean Geo Experience.
Το Miloterranean αναδεικνύει τη Μήλο σε διεθνή προορισμό γεωτουρισμού, προβάλλοντας τη γεωλογική ταυτότητα του νησιού μέσα από 7 επιλεγμένες γεωδιαδρομές. Κάθε διαδρομή αποτελεί μία περιήγηση στον γεωλογικό χρόνο, στη φύση και την ιστορία του νησιού και προσκαλεί τον ταξιδιώτη να εξερευνήσει μία άλλη «κρυφή» πλευρά της

Μήλου. Οι διαδρομές, που έχουν σηματοδοτηθεί στο νησί, παρουσιάζονται μέσα από επιμελημένα περιγραφικά κείμενα, καθώς και λεπτομερείς χάρτες:

Διαδρομή 1: Βάνι: Προορισμός: το εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο επεξεργασίας μαγγανίου, στο ομώνυμο ΒΔ. ακρωτήριο του νησιού. Ενδιάμεσοι σταθμοί: οι Αλυκές, οι παλιές εκμεταλλεύσεις άλατος, σήμερα σημαντικός υγροβιότοπος και η περιοχή γύρω από την Αχιβαδόλιμνη, με το αποκατεστημένο ορυχείο περλίτη, δεύτερο μόνιμο υγροβιότοπο του νησιού.

Διαδρομή 2: Ηφαίστειο: Προορισμός: ο Κάλαμος, η ευρύτερη περιοχή του ανενεργού ηφαιστείου της Φυριπλάκας. Ένα από τα ηφαίστεια στα οποία οφείλει τη δημιουργία του το νησί, δύο δισεκατομμύρια χρόνια πριν.

Διαδρομή 3: Θειωρυχεία: Προορισμός: οι εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις του παλαιού εργοστασίου επεξεργασίας θείου (Θειωρυχεία). Ενδιάμεσοι σταθμοί: η Ζεφυρία, η παλιά πρωτεύουσα του νησιού, αλλά και το Δεμεναγάκι, ένα από τα δύο προϊστορικά ορυχεία οψιδιανού της Μήλου.

Διαδρομή 4: Αγγεριά: Προορισμός: το ορυχείο μπεντονίτη της Αγγεριάς, από τα μεγαλύτερα στον κόσμο. Ενδιάμεσοι σταθμοί: τα γραφικά Πολλώνια, οι εγκαταστάσεις της S&B στα Βούδια, το θαλάσσιο σπήλαιο στου Παπάφραγκα και ο προϊστορικός οικισμός της Φυλακωπής, φημισμένος για το εμπόριο οψιδιανού την εποχή του Χαλκού.

Διαδρομή 5: Κίμωλος: Κυκλική διαδρομή: ο γνωστός γεωλογικός σχηματισμός με τη μορφή πελώριου μανιταριού στο Σκιάδι, με ενδιάμεσους σταθμούς τα μοναδικά τοπία της Κιμώλου και το Χωριό, την πρωτεύουσα του νησιού.

Διαδρομή 6: Σαρακήνικο: Προορισμός: η παραλία του Σαρακήνικου. Κατάλευκοι βράχοι με υπερκόσμια ομορφιά, τοπίο σεληνιακό, βουτηγμένο στον ήλιο της Μεσογείου. Ενδιάμεσοι σταθμοί: τα γεωλογικά στρώματα με απολιθωμένους μικροσκοπικούς θαλάσσιους οργανισμούς και κοχύλια, αλλά και οι εναλλαγές πετρωμάτων στη διαδρομή.

Διαδρομή 7: Νύχια: Ακολουθήστε την απολαυστική διαδρομή που θα σας οδηγήσει στο δεύτερο προϊστορικό ορυχείο οψιδιανού του νησιού, στα Νύχια. Ενδιάμεσοι σταθμοί: σημαντικά ιστορικά μνημεία και τοπία, όπως οι πρωτοχριστιανικές κατακόμβες και η θέση της αρχαίας Μήλου με το θέατρο, τα τείχη και τα αρχαιολογικά κατάλοιπα.

Ανάλυση S.W.O.T. του Γεωλογικού Τουρισμού

4.9 Αθλητικός Τουρισμός

Λόγω της γεωγραφικής θέσης της Μήλου, ως ενδιάμεσος σταθμός στις ακτοπλοϊκές γραμμές των Κυκλάδων, αλλά κυρίως εξαιτίας της ύπαρξης οργανωμένου Δημοτικού Σταδίου που βρίσκεται στον οικισμό της Πλάκας, φιλοξενούνται ενδοκυκλαδικές αθλητικές δράσεις (στίβος, ποδοσφαιρο), μέσω των δυο ενεργών και υπερδραστήριων αθλητικών συλλόγων. Οι δε αθλητές της Μήλου έχουν σημειώσει αξιόλογες διακρίσεις, κερδίζοντας δεκάδες μετάλλια καθώς επίσης και συμμετοχή Μηλιάς αθλήτριας σε Εθνική Ομάδα στίβου. Σε μια τόσο μικρή εδαφική έκταση χρησιμοποιούνται ήδη δυο γήπεδα, αυτό του Δημοτικού Σταδίου και ενός ακόμη στον οικισμό Πολλώνια.

Αιγαιοπελαγίτικοι Αγώνες Στίβου 2023 στη Μήλο.

Δημοτικό Στάδιο Μήλου (πηγή: Δήμος Μήλου)

Είναι το αθλητικό γεγονός της χρονιάς για το σύνολο της νησιωτικής κοινωνίας του Αιγαίου πελάγους. Στη σημερινή μορφή τους διεξάγονται από το 1986 σε ετήσια βάση με τη συμμετοχή όλων των νησιών του Αιγαίου και είναι ένας καταξιωμένος θεσμός. Στόχος των αγώνων, εκτός από τη διάδοση του αθλητικού πνεύματος και των πανανθρώπινων αξιών, είναι να δοθούν ευκαιρίες διάκρισης στους αθλητές των νησιών ώστε να ξεφύγουν από την

απομόνωση και να αναδειχθούν νέα ταλέντα. Τα κοινωνικά οφέλη από τη διεξαγωγή των αγώνων είναι ιδιαίτερα σημαντικά: δημιουργούνται νέες αθλητικές εγκαταστάσεις, προβάλλονται τα τοπικά σωματεία, οι αθλητές έχουν επί πλέον αγωνιστικές ευκαιρίες, καλλιεργείται η αθλητική παιδεία στα νησιά του αρχιπελάγους. Τέλος, αποτελούν σημαντική στήριξη της οικονομίας του νησιού που διοργανώνει τους αγώνες, αφού θα μετακινηθούν και θα παραμείνουν εκεί για τρεις ημέρες εως και μια εβδομάδα περίπου 600 άτομα. Ο Δήμος Μήλου προετοιμάζει το Δημοτικό Στάδιο, εξελίσσοντας τις υποδομές του με τοποθέτηση ελαστικού τάπητα (ταρτάν), εκσυγχρονισμό αποδυτηρίων, αποθηκευτικών και λοιπών βοηθητικών χώρων.

Ναυτικός Όμιλος

Ναυτικός Όμιλος Μήλου (πηγή: mileikanea.gr)

Ο Ναυτικός Όμιλος Μήλου ιδρύθηκε το 1991 με έδρα τον Αδάμαντα Μήλου. Σκοπός του Ομίλου είναι η προαγωγή του ναυταθλητισμού στα νέα παιδιά της Μήλου. Στο διάστημα της λειτουργίας του, ο Όμιλος, έχει καταφέρει να ανταποκριθεί στο ρόλο του με τη νεολαία της Μήλου να συμμετάσχει όχι μόνο στα εκπαιδευτικά τμήματα του Ομίλου αλλά και με την συμμετοχή στις σε τοπικούς, περιφερειακούς και πανελλήνιους αγώνες.

Για την επίτευξη των ανωτέρω σκοπών ο Όμιλος διοργανώνει:

- ιστιοπλοϊκούς και ναυτικούς αγώνες
- ναυτικές επιδείξεις
- θαλάσσιες εκδρομές και γιορτές

Έχουν επίσης δημιουργηθεί τα ακόλουθα τμήματα:

- Ιστιοπλοΐας τριγώνου
- Ιστιοπλοΐας ανοιχτής θαλάσσης
- Κολύμβησης
- Ιστιοσανίδας

Ποδηλατικός Τουρισμός. Αποτελεί έναν από τους στόχους και τα σχέδια δράσης του Δήμου Μήλου ως επιπλέον μορφή Εναλλακτικού Τουρισμού. Η συγκεκριμένη μορφή πρόκειται να επιμηκύνει την τουριστική περίοδο, αφήνοντας ελάχιστο οικολογικό αποτύπωμα. Προς την κατεύθυνση αυτή, εκκινήθηκαν διαδικασίες χάραξης των προτεινόμενων ποδηλατικών διαδρομών, σχεδιασμός τοποθέτησης ειδικής σήμανσης και μετρητών ταχύτητας με σκοπό την παροχή μέγιστης ασφάλειας στους ποδηλάτες. Αξίζει να σημειωθεί ότι εκδηλώθηκε ήδη ενδιαφέρον από ιδιώτες επενδυτές.

Ανάλυση S.W.O.T. του Αθλητικού Τουρισμού

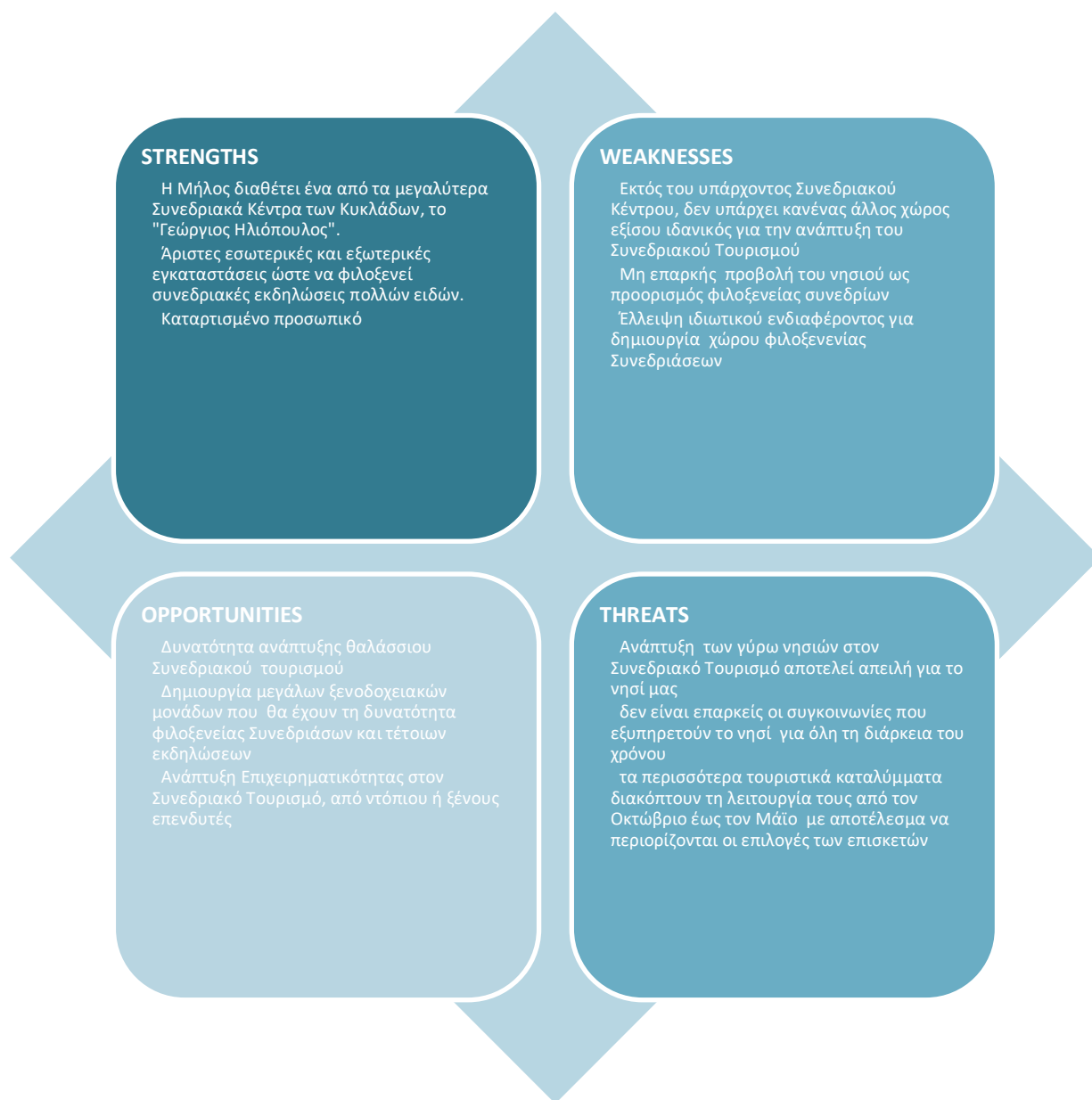

4.10 Συνεδριακός Τουρισμός

Συνεδριακό Κέντρο Μήλου - Γεώργιος Ηλιόπουλος. Το Κέντρο που δεσπόζει στον οικισμό του Αδάμαντα, με τα συνέδρια που πραγματοποιούνται σ' αυτό, προσελκύει τουρισμό υψηλής ποιότητας στον ακαδημαϊκό και συνεδριακό τουρισμό, παράλληλα δε, με τα πολιτιστικά δρώμενα που φιλοξενεί (όπως θεατρικές παραστάσεις, διαλέξεις, μουσικές εκδηλώσεις), συνεισφέρει αποφασιστικά στην περαιτέρω πολιτιστική αναβάθμιση της Μήλου. Το Κέντρο χρησιμοποιείται και για πολιτιστικές εκδηλώσεις ή δεξιώσεις. Στις περιπτώσεις αυτές η χωρητικότητα του κεντρικού κτηρίου φθάνει στα 450 άτομα. Επίσης υπάρχουν δυνατότητες για υπαίθριες εκδηλώσεις σε ένα εξαιρετικά ευχάριστο περιβάλλον.

Ανάλυση S.W.O.T. του Συνεδριακού Τουρισμού

Συμπεράσματα

Η Μήλος διαθέτει ένα πλούσιο φυσικό περιβάλλον με μοναδικούς γεωλογικούς σχηματισμούς, με σχεδόν πάνω από το μισό νησί (54%) να βρίσκεται υπό το καθεστώς προστασίας. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι το νησί είναι περιβαλλοντικά ευαίσθητο και **η ανάπτυξη του τουρισμού πρέπει να είναι σύμφωνη με το καθεστώς προστασίας των περιοχών, ώστε να μην ασκούνται πιέσεις στο περιβάλλον**. Κάτοικοι και τουρίστες θεωρούν ότι το φυσικό περιβάλλον του νησιού αποτελεί το προνόμιό του, και ως εκ τούτου ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να γίνει με γνώμονα την **ανάδειξη και διατήρησή** του. Διαθέτει επίσης πανέμορφες παραλίες όλων των μορφών (βραχώδεις, αμμώδεις, με βότσαλο) με κρυστάλλινα νερά. Σύμφωνα με το δείκτη χωρητικότητας ακτών η δυναμικότητα των παραλιών είναι μεγάλη σε σχέση με τον αριθμό των τουριστών, συνεπώς οι ακτές δεν επιβαρύνονται από την τουριστική κίνηση τους θερινούς μήνες. Θα πρέπει όμως να επισημανθεί ότι δεν παρατηρείται η ίδια συγκέντρωση σε όλες τις παραλίες, καθώς κάποιες από αυτές (11) είναι οργανωμένες ανάλογα με τις άδειες που χορηγούνται και μπορεί να συγκεντρώνουν περισσότερους επισκέπτες. Επιπλέον, υπάρχουν παραλίες που η προσβασιμότητα σε αυτές είναι δυνατή μόνο μέσω θαλάσσης. Τουρίστες και κάτοικοι είναι ικανοποιημένοι από τις παραλίες, επιβεβαιώνοντας ότι δεν υπάρχει επιβάρυνση στην ποιότητα των ακτών.

Μελετώντας τη φυσιογνωμία του νησιού διαπιστώθηκε, ότι το πολιτιστικό στοιχείο είναι έντονο, καθώς διαθέτει αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και παραδοσιακούς οικισμούς. Λιγότερο από τους μισούς τουρίστες επισκέφτηκαν αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία με μεγαλύτερη προτίμηση στους αρχαιολογικούς χώρους. Ο πολιτιστικός τουρισμός θα πρέπει να γίνει πιο ελκυστικός, καθώς ενώ υπάρχει ενδιαφέρον από τους τουρίστες για τον πολιτισμό, **το συγκριτικό πλεονέκτημα εντοπίζεται στο φυσικό περιβάλλον**. Η Μήλος προσελκύει επισκέπτες και για άλλα είδη τουρισμού όπως θρησκευτικός, γεωλογικός, ιαματικός, θαλάσσιος κλπ. Αυτά τα είδη εναλλακτικού τουρισμού οφείλονται σε στοιχεία όπως κατακόμβες, ιαματικές πηγές, διαδρομές γεωλογικού ενδιαφέροντος, κ.α.

Ως προς τη διαμονή των τουριστών στο νησί υπάρχουν 76 ξενοδοχειακές μονάδες, 712 ενοικιαζόμενα δωμάτια, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, ενώ θεωρείται ότι υπάρχουν και άλλα αδήλωτα καταλύματα τα οποία δεν είναι δυνατόν να εντοπιστούν. Κύριο είδος καταλύματος για το νησί αποτελούν τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, καθώς σε αυτά

πραγματοποιούνται οι περισσότερες διανυκτερεύσεις. Όπως προκύπτει από την αποτίμηση των δεικτών, το ξενοδοχειακό δυναμικό 79,18 κλίνες ανά km² είναι μικρή αναλογία σε σχέση με άλλα νησιά στα οποία υπάρχει παρόμοια τουριστική ζήτηση. Η αναλογία 12 κλίνες περίπου ανά 1000 κατοίκους δείχνει ότι το νησί δεν δέχεται φόρτιση από το ξενοδοχειακό δυναμικό και προσφέρει ικανοποιητική τουριστική εξυπηρέτηση με περιθώρια βελτίωσης, σύμφωνα με το δείκτη τουριστικής έντασης. Κατά τους μήνες αιχμής οι τουρίστες σχεδόν τριπλασιάζονται και τα καταλύματα του νησιού δεν επαρκούν για την κάλυψη αυτών των αναγκών.

Η τουριστική δραστηριότητα στο νησί εντοπίζεται περισσότερο στους καλοκαιρινούς μήνες, επομένως χαρακτηρίζεται από **εποχική τουριστική ανάπτυξη**. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει από την εκτίμηση του δείκτη εποχικότητας και από τις απαντήσεις των κατοίκων οι οποίοι θεωρούν, ότι τους θερινούς μήνες οι τουρίστες είναι πάρα πολλοί, ενώ τους χειμερινούς είναι πολύ λίγοι. Οι μισοί σχεδόν τουρίστες διαμένουν στο νησί για 1-5 ημέρες, οι υπόλοιποι από 5-10 ημέρες και σε κάποιες περιπτώσεις πάνω από 10. Επίσης, μεγάλο ποσοστό παρουσιάζουν οι επαναλαμβανόμενοι επισκέπτες, καθώς αρκετοί έχουν επισκεφτεί το νησί πάνω από 10 φορές, γεγονός που δείχνει ότι είναι ικανοποιημένοι από την τουριστική τους εμπειρία. Η επανάληψη των επισκέψεων είναι σημαντική για την αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων και αποτελεί σημαντική παράμετρο για την τουριστική προοπτική της Μήλου, καθώς **η τουριστική βιομηχανία συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξή της**.

Επιπλέον, οι επισκέπτες δηλώνουν ότι θα πρότειναν το νησί ως τουριστικό προορισμό και σε φίλους τους. **Η επιθυμία των τουριστών να επαναλάβουν την επίσκεψη τους και να το προτείνουν και σε φίλους τους σηματοδοτεί την επιτυχή τουριστική ανάπτυξη του νησιού.**

Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τον δείκτη προσελκυστικότητας, δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά στην αναλογία αλλοδαπών/ημεδαπών τουριστών στο νησί.

Αναφορικά με την ποιότητα ζωής των κατοίκων τα προβλήματα που εντοπίζονται αφορούν τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ιδιαίτερο πρόβλημα με την παροχή νερού το οποίο επιδεινώνεται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, όπου στον ήδη υπάρχοντα πληθυσμό προστίθενται και οι τουρίστες. Για παράδειγμα, το καλοκαίρι του 2017, πραγματοποιήθηκαν μηνιαίες διακοπές σε απομακρυσμένους οικισμούς.

Επίσης, έντονο πρόβλημα εντοπίζεται στη διαχείριση των λυμάτων, διότι ο βιολογικός καθαρισμός που διαθέτει το νησί χρήζει επέκτασης. Επιπρόσθετα, η αποκομιδή των σκουπιδιών σε ορισμένες περιοχές πρέπει να εντείνεται τους θερινούς μήνες κατά τους

οποίους, λόγω της τουριστικής κίνησης ο όγκος πολλαπλασιάζεται. Ως προς τη συγκοινωνία, οι κάτοικοι της Μήλου δεν είναι ικανοποιημένοι, διότι το χειμώνα τα δρομολόγια είναι πολύ αραιά, ενώ κάποια δεν πραγματοποιούνται καθόλου.

Ως προς τους τουρίστες, οι περισσότεροι είναι ευχαριστημένοι από τη διαμονή και την εστίαση, αλλά διαμαρτύρονται ότι δεν προσφέρεται νυχτερινή διασκέδαση.

Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η πρόσβαση σε κάποιες παραλίες, εξαιτίας του οδικού δικτύου, δεδομένου ότι οι περισσότεροι δρόμοι είναι χωματόδρομοι και απλά διανοιγμένοι με μηχανήματα, καθιστώντας τους απρόσιτους στα συμβατικά αυτοκίνητα. Ως προς τη μετακίνηση εντός του νησιού, περίπου οι μισοί επισκέπτες χρησιμοποιούν αυτοκίνητο ή μηχανή. Όσοι χρησιμοποιούν ως μέσο την τοπική συγκοινωνία δεν είναι απόλυτα ικανοποιημένοι, λόγω της συχνότητας των δρομολογίων. Επιπλέον, οι τουρίστες σχολίασαν αρνητικά τις ελλείψεις υποδομές του αεροδρομίου, οι οποίες δεν ακολουθούν τις σύγχρονες προδιαγραφές.

Όπως προκύπτει από το δείκτη τουριστικής λειτουργίας, η Μήλος παρουσιάζει μεγάλη τουριστική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα **ο τουρισμός τα τελευταία χρόνια να αποτελεί έναν από τους βασικούς οικονομικούς τομείς**. Ο πρωτογενής τομέας έχει συρρικνωθεί αρκετά και επικρατεί ο δευτερογενής, λόγω της ύπαρξης έντονης εξορυκτικής δραστηριότητας και ο τριτογενής λόγω της τουριστικής ανάπτυξης. Σχεδόν οι περισσότεροι κάτοικοι απασχολούνται στον τομέα του τουρισμού (ενοικιάσεις δωματίων, αυτοκινήτων, καταστήματα εστίασης και τουριστικών ειδών, υπάλληλοι σε τουριστικές επιχειρήσεις κ.α.), γεγονός που επιβεβαιώνει, ότι ο τουρισμός είναι ένας κύριος τομέας απασχόλησης. Οι κάτοικοι αντιμετωπίζουν θετικά την τουριστική ανάπτυξη. Οι σχέσεις μεταξύ τουριστών και κατοίκων είναι αρμονικές και φιλικές και συνυπάρχουν χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, καθώς οι περισσότεροι κάτοικοι δήλωσαν ότι δεν ενοχλούνται από την τουριστική κίνηση το καλοκαίρι, ενώ οι τουρίστες εξέφρασαν την ικανοποίησή τους από τη φιλόξενη διάθεση των κατοίκων.

Σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης **η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στο σχεδιασμό και τη διαχείριση των προγραμμάτων ανάπτυξης θεωρείται απαραίτητη**.

Προτάσεις – Σχεδιασμός - Στόχοι βελτίωσης

Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης της Μήλου θα πρέπει να περιλαμβάνει τον τρόπο οργάνωσής του σε ένα μοντέλο το οποίο θα διασφαλίζει την καλύτερη δυνατή χρήση των πόρων, με την ελάχιστη δυνατή περιβαλλοντική οικονομική και κοινωνική επιβάρυνση. Σύμφωνα με την παρούσα έρευνα εντοπίστηκαν μακροχρόνια προβλήματα τα οποία αφορούν τις υποδομές και τις προσφερόμενες υπηρεσίες, που διαθέτει το νησί της Μήλου, η βελτίωση των οποίων θα πρέπει να σχεδιαστεί συλλογικά από τους εμπλεκόμενους φορείς, με σκοπό την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου και την ανάπτυξη του τουρισμού.

Προκειμένου να αναβαθμιστεί το τουριστικό προϊόν του νησιού είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθούν βελτιώσεις σε πολλούς τομείς, διότι η βελτίωση των υποδομών διασφαλίζει την παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου σε κατοίκους και επισκέπτες.

Από την ανάλυση προέκυψε η αναγκαιότητα **δημιουργίας νέων ξενοδοχειακών μονάδων** για την εξυπηρέτηση της τουριστικής κίνησης, που παρατηρείται ιδιαίτερα τους μήνες αιχμής και η **αναβάθμιση των ήδη υφιστάμενων σε υψηλότερης κατηγορίας παρέχοντας σύγχρονες υπηρεσίες.**

Οι ελλείψεις σε βασικές υποδομές όπως ύδρευση, αποχέτευση, απορρίμματα, συγκοινωνίες, δυσχεραίνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων και κατ' επέκταση των τουριστών. Στο πλαίσιο αυτό, είναι απαραίτητη η **επέκταση των εγκαταστάσεων αφαλάτωσης** για μεγαλύτερη παροχή νερού και η αξιοποίηση άλλων τεχνικών, όπως η **συλλογή βρόχινου νερού σε δεξαμενές.**

Κρίνεται αναγκαία η **σωστή λειτουργία του βιολογικού καθαρισμού** και η επέκταση του αποχετευτικού συστήματος σε όλους τους οικισμούς. Επιπλέον, θα πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή η υπάρχουσα μελέτη κατασκευής **ΧΥΤΑ** για την προστασία του περιβάλλοντος και των υδάτινων πόρων. Θεωρείται αναγκαία η συχνότερη **αποκομιδή των απορριμμάτων** ιδιαίτερα κατά τους μήνες αιχμής, όπου λόγω του αυξημένου πληθυσμού ο όγκος τους πολλαπλασιάζεται, γεγονός που δε μπορεί να πραγματοποιηθεί από το Δήμο εάν δεν αυξηθεί **ο αριθμός των εργαζομένων** στο Τμήμα Καθαριότητας.

Τέλος, προτείνετε καλύτερη **οργάνωση των δρομολογίων των συγκοινωνιών** με έμφαση στους μήνες με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα, καθώς και τη δημιουργία **υποδομών αναψυχής και θαλάσσιων σπορ** για την ικανοποίηση και προσέλκυση νεότερων ηλικιών.

Το **οδικό δίκτυο**, παράλληλα θα πρέπει να παρέχει ποιότητα και ασφάλεια, καθώς κατά το μεγαλύτερο μέρος του αποτελείται από χωματόδρομους, καθιστώντας δύσκολη την πρόσβαση στις παραλίες.

Προτείνεται, **επέκταση του αεροδρομίου και αναβάθμιση των υποδομών του**, ώστε να πληροί τις σύγχρονες προδιαγραφές για μεγάλα αεροσκάφη και απευθείας σύνδεση με το εξωτερικό.

Θα πρέπει να ολοκληρωθεί **σχέδιο ανάπλασης του λιμανιού**, για την προσέλκυση τουρισμού κρουαζιέρας, καθώς επίσης και να επισπευθεί η **δημιουργία νέου λιμανιού** στον οικισμό των Πολλωνίων που θα εξυπηρετεί τη διασύνδεση με τις υπόλοιπες Κυκλάδες. Συγκριτικό πλεονέκτημα θα αποδοθεί στο νησί της Μήλου με τη δημιουργία υδατοδρομίου στον κόλπο του Αδάμαντα.

Εξχωριστή σημασία πρέπει να δοθεί στο φυσικό περιβάλλον. Για το λόγο αυτό ο Δήμος θα πρέπει να μεριμνήσει για την **εφαρμογή των μέτρων προστασίας** του, διατηρώντας παράλληλα την ήπια επαφή των τουριστών με τη φύση.

Η σπάνια χλωρίδα και πανίδα πρέπει να διατηρηθεί και να αναπτυχθεί μέσα από **προγράμματα αειφορικής διαχείρισης**. Λόγω της εξορμητικής δραστηριότητας τόσο σε όλο το νησί όσο και πλησίον προστατευόμενων περιοχών, πρέπει να γίνεται **σταδιακή αποκατάσταση του χώρου** από τις εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο νησί.

Επιπλέον, η **αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών** για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με την εκμετάλλευση γεωθερμικών πεδίων με την αξιοποίηση της γεωθερμίας χαμηλής ενθαλπίας και ΟΧΙ με εφαρμογές γεωθερμίας υψηλής ενθαλπίας (εθνικής σημασίας), αποτελεί βασικό στοιχείο για την προστασία του περιβάλλοντος.

Θα πρέπει να διασφαλιστεί μια καλύτερη και **οργανωμένη παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας και περίθαλψης στο Κέντρο Υγείας Μήλου**, εφόσον αποτελεί το μοναδικό φορέα Υγείας που εξυπηρετεί τη Μήλο, αλλά και το γειτονικό νησί της Κιμώλου. Αυτό διασφαλίζεται με **μόνιμο ιατρικό προσωπικό** καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, ενισχύοντας το με **ιατρικό και φαρμακευτικό εξοπλισμό** (πχ. αντιοφικό ορό που επιβάλλεται να υπάρχει στο Κ.Υ.).

Επίσης, ο μηχανισμός της **Πολιτικής Προστασίας** θα πρέπει να καταθέσει **ολοκληρωμένο σχέδιο** που θα προβλέπει τις ενέργειες που πρέπει να ακολουθηθούν σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, όταν και εάν προκύψουν φυσικές ή ανθρώπινες καταστροφές (π.χ. σεισμοί, πυρκαγιές, πλημμύρες, καταστροφές -φυσικές ή υλικές- εξαιτίας θυελλωδών ανέμων, κτλ.) προκειμένου να εξασφαλιστεί η καλύτερη ποιότητα διαμονής κατοίκων και επισκεπτών. Θεωρείται επιβεβλημένη

η **συνεργασία** του Δήμου με το Κέντρο Υγείας, το Αστυνομικό Τμήμα, το Λιμεναρχείο και την Ομάδα Εθελοντών Διασωστών Μήλου.

Η **ανάδειξη και αξιοποίηση των πολιτιστικών στοιχείων** του νησιού, μέσα από κατάλληλη **διαφήμιση**, θα προσελκύσει περισσότερους επισκέπτες από το εξωτερικό, **μετατρέποντας και τον πολιτισμό σε συγκριτικό πλεονέκτημα**.

Επίσης, η **ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού** θα ενισχύσει την τουριστική κίνηση σε όφελος της οικονομικής ανάπτυξης του νησιού και θα συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Ένα ολοκληρωμένο στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης του τουριστικού προορισμού θα πρέπει να περιλαμβάνει την **προβολή** του στις τουριστικές αγορές τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό. Οι τοπικές αρχές αλλά και οι επιχειρηματίες του νησιού οφείλουν να φροντίσουν για την προβολή και ανάδειξη της «εικόνας» του τόπου, δίνοντας έμφαση σε στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν όπως, η τοπική κουλτούρα, τα τοπικά προϊόντα, το γαστρονομικό προφίλ, τα μνημεία, τα προσκυνήματα, οι θαλάσσιες δραστηριότητες κ.α. υπό το πρίσμα των αρχών του βιώσιμου τουρισμού.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αθανασίου, Α.Λ. (2007), “Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβαλλοντική Προστασία” Εκδ. Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.
- Βάος Ζαφείριος, (1999), «Ναοί και ναΰδρια της Μήλου», Πνευματικό κέντρο Δήμου μήλου.
- Βαρβαρέσος,Σ. Σωτηριάδης,Μ., (2004), «Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση», τεύχος Ν. 2. Κρήτη.
- Ηγουμενάκης Γ, (1999), «Εισαγωγή στον Τουρισμό», Εκδόσεις INTERBOOKS Αθήνα.
- Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ. και Λύτρας, Π., (1998), «Εισαγωγή στον Τουρισμό», Εκδόσεις Interbooks.
- Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2001) «Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον», Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.
- Κομίλης, Π. και Βαγιονής, Ν.(1999), «Τουριστικός Σχεδιασμός Μέθοδος & πρακτικές αξιολόγησης» , Εκδόσεις Προπομπός.
- Μπελιβανάκης Γρηγόρης, (2001), «Ιστορία της Μήλου», Έκδοση εφημερίδας «Μήλος», Αθήνα.
- Νικητιάδης Γ, (2007) «Τουρισμός Δώδεκα Θέσεις- Δωδεκάνησος Δώδεκα Όνειρα», Εκδόσεις Λιβάνη.
- Πάττας ΣΕ , (2009), «Τουρισμός (Γενικά χαρακτηριστικά και διαστάσεις)», Πειραιάς.
- Τσακλάγκανος Άγγελος Α. , (2001), «Βασικές αρχές του μάρκετινγκ».
- Τσάρτας Πάρις, «Κοινωνικές και Οικονομικές επιπτώσεις της Τουριστικής ανάπτυξης στο Νομό Κυκλάδων», Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Τομάρας, Π., (2009), «Εισαγωγή στο Μάρκετινγκ και την Έρευνα Αγοράς», 4η έκδοση, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα.
- Χατζιδάκις Ιωσήφ, (1927), «Η ιστορία της νήσου Μήλου», Έκδοσις Ενώσεως Μηλίων εν Αθήναις, Αθήνα.

Ξενόγλωσση

- Colin Renfrew, Malcolm Wagstaff, (1982), “An Island Polity: The archaeology of exploitation in Melos”.
- Clapp, A., Bruce, (2010), Μάρκετινγκ Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών, Α' έκδοση, Εκδόσεις ΑΝΙΚΟΥΛΑ, Θεσσαλονίκη.
- Darpy, D., (2014), Συμπεριφορά Καταναλωτή, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
- Philippe Sands,(2003), “Principles of Environmental Law” ,Second Edition, Cambridge.
- Roger A. Kerin - Robert A. Peterson, (2011), “Strategic Marketing Problems: Cases and Comments”.

Διαδικτυακή

- [Βασικά Μεγέθη του Ελληνικού Τουρισμού 2019](#) [ανασύρθηκε 08/05/2021] πηγή: ΣΕΤΕ
- [Βιώσιμος πολιτιστικός τουρισμός](#) [ανασύρθηκε 05/07/2021] πηγή: European Commission
- [Γεωθερμική έρευνα στα Βουνάλια Μήλου για ηλεκτροπαραγωγή και αφαλάτωση](#) [ανασύρθηκε 14/01/2022] πηγή: www.oryktosploutos.net
- [Γεωλογικά περιπατητικά μονοπάτια](#) [ανασύρθηκε 08/05/202] πηγή: www.miloterranean.com
- [Ελληνική Στατιστική Αρχή](#) [ανασύρθηκε 14/10/2021] πηγή: www.statistics.gr
- [Η Μήλος είναι κυρίως η γεωλογική της ιστορία](#) [ανασύρθηκε 12/01/2022] πηγή: www.elladitsamas.blogspot.com
- [Θεματικός τουρισμός – Ειδικές μορφές τουρισμού](#) [ανασύρθηκε 25/10/2021] πηγή: Υπουργείο Τουρισμού (Δικτυακός Τόπος Διαβουλευσεων)
- [Ιερό νησί ανακηρύχθηκε η Μήλος](#) [ανασύρθηκε 03/07/2022] πηγή: www.naftemporiki.gr
- [Κινηση Αερολιμενων](#) [ανασύρθηκε 20/01/2022] πηγή: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας
- [Μήλος](#) [ανασύρθηκε 09/09/2021] πηγή: www.wikipedia.com
- [Οι γεωδιαδρομές της Μήλου](#) [ανασύρθηκε 12/01/2022] πηγή: www.oryktosploutos.net

- [Οι εντυπωσιακές κατακόμβες της Μήλου, όπου θάφτηκαν 8 χιλιάδες χριστιανοί](#) [ανασύρθηκε 04/08/2022] πηγή: www.mixanitouxronou.gr
- [Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού](#) [ανασύρθηκε 14/01/2022] πηγή: www.unwto.org
- [Πληροφορίες για τη Μήλο](#) [ανασύρθηκε 25/03/2022] πηγή: www.cycladesinfo.com
- [Συνεδριακό Κέντρο Μήλου](#) [ανασύρθηκε 12/01/2022] πηγή: www.miloscenter.gr
- [Τουρισμός - Μάρκετινγκ - Ελλάδα](#) [ανασύρθηκε 06/09//2021] πηγή: Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε
- [Τουρισμός, Κοινωνία, Περιβαλλον: στοχεύοντας στην Αειφορία](#) [ανασύρθηκε 05/07/2021] πηγή: Πανεπιστήμιο Αιγαίου
- [Το ιστορικό της γεωθερμίας στη Μήλο-Κίμωλο](#) [ανασύρθηκε 14/10/2021] πηγή: www.oryktosploutos.net
- [Milos History](#) [ανασύρθηκε 03/07/2022] πηγή: www.greeka.com

Εργασίες-Μελέτες

- Αθανασίου Ιωάννης, Επιβλέπων: Κοκκίνης Γεώργιος, (2018) Πτυχιακή εργασία: «Τα χαρακτηριστικά και οι Προοπτικές Ανάπτυξης του Ορεινού και του Θαλάσσιου Τουρισμού Περιπέτειας στην Ελλάδα».
- Ακογλάνης Μ., Επιβλέπων: Ρίγγας Χρήστος, (2011) Πτυχιακή εργασία: «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού για την Κρήτη».
- Δελατόλας Άγγελος, Δελατόλας Μάριος, Επιβλέπων: Θεόδωρος Παπαηλίας, (2016) Πτυχιακή εργασία: « Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην νήσο Τήνο -ο θρησκευτικός τουρισμός και η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού».
- Δημητρόκαλλη Στέλλα, Επιβλέπων: Σταυρινούδης Θεόδωρος, (2001) Πτυχιακή εργασία: «Τουριστική ανάπτυξη στον νομό Κυκλάδων. Η περίπτωση της Νάξου».
- Δήμος Τήνου, (2012), «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Α' Φάση Στρατηγικός Σχεδιασμός», Τήνος.
- Δήμος Τήνου, (2008), «Επιχειρησιακό Σχέδιο της Νήσου Τήνου», Τήνος.
- Ιωάννου, Ε., (2012) Πτυχιακή εργασία: «Θρησκευτικός Τουρισμός Περίπτωση της Ελλάδας».

- Κούρκουλου, Ε., (2011) Πτυχιακή εργασία: «Ο τουρισμός υγείας και η ανάπτυξη του στην Ελλάδα, με ιδιαίτερη προσέγγιση στον ιαματικό τουρισμό - ευεξίας», Ηράκλειο: Τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΑΤΕΙ Κρήτης.
- Μαντζουράνη, Κ., Τζιφάκη, Χ.,ψ, (2006) Πτυχιακή εργασία: «Επιπτώσεις – Προοπτικές Εξέλιξης του Εναλλακτικού Τουρισμού στην Ελλάδα».
- Παλλόγλου Αναστασία, Επιβλέπουσα: Βαγιωνά Δήμητρα, (2018), Πτυχιακή εργασία: “Διερεύνηση της τουριστικής φέρουσας ικανότητας της νήσου Μήλου ως μέσω της ανάπτυξης και εφαρμογής κατάλληλου συστήματος δεικτών”.
- Πενθερουδάκη, Η. Γαλάνη, Α., Επιβλέπων: Πολύζος Σεραφείμ, (2014) Πτυχιακή εργασία: «Εναλλακτικός τουρισμός στην Ελλάδα και τις ανταγωνίστριες Μεσογειακές χώρες – Εξέλιξη και e-Marketing».
- Σκανδάλης Βασίλειος, Επιβλέπων: Ζουμπουλίδης Βασίλειος, (2014), Πτυχιακή εργασία: «Η Τουριστική ανάπτυξη της Τήνου μέσω του επιχειρηματικού δυναμικού της».
- Σταριδας Σ. & Γαλανακης Δ., Μελέτη Ι.Γ.Μ.Ε, (2016): «Γεωδιαδρομές στη Μήλο».
- N. Laskaris, A. Sampson, F. Mavridis, I. Liritzis, (2011), "Late Pleistocene/Early Holocene seafaring in the Aegean: new obsidian hydration dates with the SIMS-SS method" Journal of Archaeological Science.